

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
VĒSTURES UN FILOZOFIJAS FAKULTĀTE

Vēstures maģistra studiju programmas
2. kursa studente
Agnija **Ruhocka**
Stud. apl. Nr. ar11108

**Latvijas Komunistiskās partijas Bauskas rajona
komitejas darbība (1987-1991)**

MAĢISTRA DARBS

Darba zinātniskais vadītājs
Dr. hist. Jānis Ķeruss

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Maģistra darba tēma “Latvijas Komunistiskās partijas Bauskas rajona komitejas darbība (1987-1991)” ietver laiku no 1987. gada jūnija, kad PSRS vadītājs Mihails Gorbačovs uzsāka *perestroikas* jeb pārkārtošanas politiku, un sabiedriskā kustība „Helsinki 86” ar ziedu nolikšanu pie Brīvības pieminekļa aizsāka Atmodas laiku, līdz 1991. gadam, kad Latvija atguva valstisko neatkarību un Latvijas Republikas Augstākā padome 23. augustā pieņēma lēmumu „Par Latvijas Komunistiskās partijas antikonstitucionālo darbību”.

Darba mērķis ir pētīt kā Atmodas laika procesi un Latvijas Komunistiskās partijas šķelšanās ietekmēja LPSR LKP Bauskas rajona komitejas darbību no 1987. līdz 1991. gadam.

Pētāmais laika posms iezīmē vēsturiskas pārmaiņas Latvijas Komunistiskās partijas organizācijā - notiek partijas šķelšanās un izveidojas divi pretspēki. Pirmais spēks bija komunisti, kuru interesēs bija saglabāt Latvijas Komunistisko partiju bez izmaiņām, paliekot PSKP sastāvā. Otrais spēks bija nacionālkomunisti (LNKP), kas iestājās par neatkarīgas komunistiskās partijas veidošanu, un neatkarīgu Latvijas valsti. Šķelšanās ietekmēja visu partiju, tostarp LKP Bauskas rajona organizāciju un Bauskas rajona komitejas darbu.

ANNOTATION

The theme of the Master's thesis “Activity of the Bauska district committee of the Communist party of Latvia (1987-1991)” covering the period from June 1987 when the head of the USSR Mikhail Gorbachev initiated his new policy of perestroika, or in other words, restructuring of economic and social progress, and when the organization “Helsinki 86” with laying flowers at the Monument of freedom, started the Awakening period, until 1991, when Latvia regained its independence and the Supreme Council of the Republic of Latvia on the 23rd of August adopted the resolution “About the Latvian Communist Party unconstitutional action”.

The aim of the research is to find out how the process of the Awakening period and the schism of Latvian Communist Party (LCP) affected activity of the Bauska district committee of the LCP from 1987 till 1991.

During this time LCP experienced historical changes – due to schism, the party was formed into two counterforces. The first force was the communists, whose interest was to keep the LCP with no changes in the structure of the Communist Party of the Soviet Union. The second force was the national communists who argued for an independent Communist Party and Latvian state. This schism also affected the LCP Bauska district organization and Committee.

SATURS

Apzīmējumu saraksts	5
Ievads	6
Avotu un literatūras apskats	10
1.Bauskas rajona raksturojums	16
1.1. Iedzīvotāji	16
1.2. Tautsaimniecība	20
2.LKP Bauskas rajona komiteja (1987-1991)	23
2.1. LKP Bauskas rajona komitejas vēstures apskats	23
2.2. LKP Bauskas rajona komitejas raksturojums (1987-1991)	27
2.2.1. Struktūra	27
2.2.2. Kadru analīze.....	29
2.3. LKP Bauskas rajona organizācijas biedri	37
3. LKP Bauskas rajona komitejas iesaistīšanās Atmodas laika procesos	42
3.1. LKP Bauskas rajona komitejas attiecības ar nacionālpolitiskajām organizācijām	43
3.2. LKP Biedru iesaistīšanās Latvijas neatkarības atgūšanā	47
4. LKP Bauskas rajona organizācijas pārkārtojumi un šķelšanās	50
4.1. Bauskas rajona Latvijas Neatkarīgā Komunistu partija.....	53
4.2. Latvijas Komunistiskā partija (PSKP platforma)	57
4.4. Īpašumu pārdales jautājums	69
Secinājumi	72
Izmantoto avotu un literatūras saraksts	76
Pielikums	82
Pielikums Nr.1 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1987.gada 1.janvāri	83
Pielikums Nr. 2 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1988.gada 1.janvāri	85
Pielikums Nr. 3 Foto: LPSR LKP Bauskas rajona komitejas vadība (1989-1990)	87
Pielikums Nr. 4 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1989.gada 1.janvāri	88

Pielikums Nr. 5 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1990.gada 1.janvāri	90
Pielikums Nr. 6 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1991.gada 1.janvāri	92
Pielikums Nr. 7 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1991.gada 1.aprīlis	93
Pielikums Nr. 8 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1991.gada 1.jūniju	94

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

AP – Augstākā Padome

apr. – apraksts

BNM – Bauskas muzeja krājums

CK – Centrālā komiteja

Dr. – doktors

dz. - dzimis

f. – fonds

g. – gads

gs. – gadsimts

l. – lieta

LNA – Latvijas Nacionālais arhīvs

LNNK - Latvijas Nacionālā Neatkarības Kustība

LNKP - Latvijas Neatkarīgā Komunistiskā partija

LKP – Latvijas Komunistiskā partija

LSPR – Latvijas Sociālistiskā Padomju Republika

LTF – Latvijas Tautas fronte

LTK – Lielais Tēvijas karš

LVA – Latvijas Valsts Arhīvs

lp. – lapa

lpp. – lapaspuse

Nr. – numur

PMK - Pārvietojamā mehanizētā kolonna

PSKP - Padomju Savienības Komunistiskā partija

PSRS - Padomju Sociālistisko Republiku Savienība

RK – rajona komiteja

SIS – Selekcijas izstrādājumu stacija

skat. – skatīt

SKF – Starpkolhozu konservu fabrika

t.s. – tā sauktais

u.c. – un citi

u.tml. – un tamlīdzīgi

VAK – Vides aizsardzības klubs

VDK – Valsts drošības komiteja

Ievads

Latvijas PSR laikā no 1944. līdz 1990. gadam augstākie varas orgāni bija Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas (turpmāk – LPSR) Augstākā Padome, LPSR Ministru Padome un LPSR Augstākā tiesa, taču faktiskās varas centrālais elements bija Latvijas Komunistiskā partija (turpmāk – LKP) kā politiskās sistēmas vadošais un organizējošais spēks.¹ Kompartijas īpašais stāvoklis bija fiksēts PSRS un LPSR Konstitūcijā. Kompartija uzurpēja visus valsts atzarus – likumdošanu, tiesu, administratīvo pārvaldi, īstenoja totālu tiesību un brīvību apspiešanu valstī. PSKP pielietoja savu varu, lai saglabātu un nostiprinātu savu politisko monopolu. PSKP, pamatodamās uz PSRS un Latvijas PSR konstitūcijas 6. pantu, ka „PSKP ir padomju sabiedrības vadošais un virzošais spēks, tās politiskās sistēmas, valsts un sabiedrisko organizāciju kodols”, noteica savos statūtos un visu valdīšanas laiku konsekventi realizēja principu, ka tā vada valsts un sabiedrisko organizāciju darbu. LPSR LKP Centrālajai komitejai (turpmāk - CK) bija galvenā loma republikas pārvaldes sistēmā – tās uzdevums bija kontrolēt, kā republikas institūcijas īsteno Padomju Savienības Komunistiskās partijas (turpmāk - PSKP) CK Politbiroja formulēto politiku. Visi svarīgākie valdības lēmumi tika noformulēti kā LKP CK un LPSR Ministru padomes kopīgie lēmumi, taču pilsētu un rajonu līmenī attiecīgi visi lēmumi bija jāsaskaņo ar partijas pilsētu vai rajonu komitejām.

Lai uzturētu LKP ietekmi, nozīmīgu lomu spēlēja partijas komitejas pēc teritoriālā principa vienā rajonā vai pilsētā. Turklāt lauku rajonos nepastāvēja atsevišķas pilsētu partijas komitejas. Tādas bija tikai t.s. republikas pilsētās – Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē, Ventpilī, kuru pilsētu partijas komitejas darbojās neatkarīgi no attiecīgā lauku rajona partijas komitejām, tāpēc pārējās Latvijas PSR pilsētas, kā, piemēram, Bauska, aptvēra visu Bauskas rajonu un tika dēvēta par Bauskas rajona komiteju.

1987. gada jūnijā PSRS vadītājs Mihails Gorbačovs nāca klajā ar reformām, kas uzsāka nepieciešamo padomju ekonomikas, kā arī politiskās un sabiedriskās sistēmas restrukturizāciju. Šī pārkārtošana ietekmēja arī demokrātijas izpaušanos partijas iekšienē, kas bija saistīta ar visa veida kadru rekomendēšanu attiecīgajam amatam. Kā, piemēram, ievēlēšana amatā notika gan atklāti gan aizklāti, balsojot vairāku kandidātu konkurencē. LKP Bauskas rajona komitejā aizvien reālāk un neatlaidīgāk risināja sociālās dabas jautājumus, aktivizēja rūpes par darba un sadzīves apstākļu uzlabošanu, sevišķi attiecinot to uz pārtikas un dzīvokļu problēmu, kā arī uz

¹Bleiere D., *Eiropa ārpus Latvijas... Dzīve Latvijas PSR*, LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 42.lp.

iedzīvotāju nodrošināšanu ar kvalitatīvām patēriņa precēm un pakalpojumiem pietiekamā daudzumā.

Nozīmīgas pārmaiņas LKP organizāciju skāra tieši Atmodas laika procesi. Tautas Atmodai pievērsās arvien vairāk cilvēku. Daudzi cilvēki, kuri līdz tam bija uzticīgi padomju ideoloģijai, krasi sāka novērsties no tās, un tā rezultātā komunistiskā partija sāka strauji zaudēt savu ietekmi un autoritāti.

Krasas pārmaiņas sākās ar 1988. gadu, kad dzima jaunas nacionālpolitiskas kustības, kas iestājās par demokratizācijas procesiem un Latvijas PSR autonomiju. Viena no tām bija Latvijas Tautas fronte (turpmāk LTF), kuras kustība bija kļuvusi par reālu spēku, kas tieši apdraudēja komunistiskās partijas vadošo lomu un tās monopolu sabiedrībā. 1988. gada nogalē LKP CK jau skaidri saprata, ka LTF varēja pārtapt par partiju, kas sabiedrībā savukārt varēja ieviest divpartiju sistēmu, tādējādi apdraudot komunistiskās partijas pastāvēšanu, kas arī realizējās. Bez tam, liels komunistu skaits Latvijā, sevišķi laukos, atbalstīja LTF Programmu un Statūtus, kaismīgi piedalījās tās kustībā.² Jau 1990. gadā LTF no opozīcijas bija kļuvusi par politisko spēku, kuram bija vairākums Augstākajā Padomē.

No 1988. līdz 1990. gadam sākās kardinālas tiesību reformas. Sākotnēji tiesību reformu iniciatore un realizētāja bija valdošā komunistiskā partija ar tās valstiskajām institūcijām, taču drīz reformu saturu arvien vairāk noteica plašie demokrātiskie tautas Atmodas procesi. Tiesību reformas procesa pirmajā posmā (apmēram no 1988. gada maija līdz 1989. gada maijam) galvenās pūles tika veltītas Latvijas valstiskās patstāvības palielināšanai un attīstīšanai PSRS ietvaros. Tiesību reformas otrajā posmā (apmēram no 1989. gada maija līdz 1990. gada maijam) tika sagatavoti priekšnoteikumi Latvijas ekonomiskās un politiskās neatkarības atjaunošanai.³

Vēsturiskie pārbūves procesi neatgriezeniski ietekmēja arī LKP iekšējo dzīvi. LKP CK 1989. gada 30. augusta 18. plēnumā atzina, ka LKP izjūt savu agrāko funkciju, novecojušo darba metožu un stila krīzi.⁴ Pārbūves gados, nekādas pārmaiņas pašā kompartijā nenotika, taču tas izraisīja nesapratni daļā partijas funkcionāru. No visām tribīnēm, arī presē tika sludināts, ka partija vada šo pārbūvi, bet pati neļaujas pārbūvei. Tādēļ tika pieprasīta partijas demokratizācija, tās pārveidošana, kā arī atdalīšanās no PSKP.⁵ Partijā sāka veidoties divi pretspēki. Pirmais

²Blūzma V., Celle O., Jundzis T., Lēbers D.A. u.c., *Latvijas valsts atjaunošana 1986-1993*, Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 1998, 147.lp.

³Blūzma V., Celle O., Jundzis T., Lēbers D.A. u.c., *Latvijas valsts atjaunošana 1986-1993*, Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 1998, 151.lp.

⁴LVA f. PA 101, 65-69. apr., 1.lp.

⁵Blūzma V., Celle O., Jundzis T., Lēbers D.A. u.c., *Latvijas valsts atjaunošana 1986-1993*, Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 1998, 213.lp.

spēks bija ortodoksālie komunisti. Viņu interesēs bija saglabāt Latvijas Komunistisko partiju bez izmaiņām, paliekot PSKP sastāvā. Otrais spēks bija radikālie reformatori – nacionāļkomunisti, kas lielākoties bija jaunās paaudzes komunisti un bija par Latvijas Neatkarīgās komunistiskās partijas veidošanu, kas būtu patstāvīga Latvijas kompartija ar savu programmu un statūtiem, neatkarīga no PSKP. Nacionāļkomunisti bija galvenokārt lauku rajonu partijas komiteju sekretāri, partijas darbinieki un lauku ierindas komunisti. Viņi iestājās par kardinālu reformu kompartijā, par tās demokratizāciju, tās iekšējās dzīves pārveidošanu un varas monopola atņemšanu partijai.

1990. gada 24. februārī notika Latvijas Neatkarīgās Komunistiskās partijas piekritēju konference, lai diskutējā vienotos par turpmāko virzību, par partijas nosaukumu, par programmu un statūtiem, par Latvijas Neatkarīgās Komunistiskās partijas delegātu rīcību LKP XXV kongresā, par reālo partijas sašķelšanos. Sabiedriski politiskie procesi kā Latvijā tā visā Padomju Savienībā kopumā liecināja, ka tālāka pārbūve, visas dzīves demokratizācija nevar normāli attīstīties, saglabājoties līdzšinējai komunistiskās partijas uzbūvei un darbībai. Bija svarīgi izlemt jautājumu par partijas idejisko pamatu, organizatorisko uzbūvi un praktisko darbību.

Prognozes papildījās - LKP XXV kongresā 1990. gada 6.-7. aprīlī LKP sašķēlās. Latvijas Neatkarīgās Komunistiskās partijas idejas tika noraidītas un 261 delegāti Alfrēda Čepāņa vadībā atstāja kongresu, kam bija tālākas sekas visas Latvijas PSR mērogā - LKP šķelšanās izraisīja traucējumus visas partijas aparāta funkcionēšanā, tostarp pilsētās un rajonos, jo arī reģionos notika LKP organizācijas šķelšanās, kas rezultatīvi izlēma par labu iekšējās demokrātijas attīstībai, tostarp Bauskas rajona LKP organizācija un LKP Bauska rajona komitejas vadība, kura lēma par atbalstu Latvijas Neatkarīgajai Komunistiskajai partijai.

Darba hronoloģiskās robežas ietver laika posmu no 1987. gada jūnija, kad PSRS vadītājs Mihails Gorbačovs uzsāka *perestroikas* jeb pārkārtošanas politiku, un līdz ar sabiedriskās kustības „Helsinki 86” ziedu nolikšanu pie Brīvības pieminekļa 14.jūnijā, kas aizsāka Atmodas laiku, līdz 1991. gadam, kad Latvija atguva valstisko neatkarību un Latvijas Republikas Augstākā Padome 23. augustā pieņēma lēmumu „Par Latvijas Komunistiskās partijas antikonstitucionālo darbību” un „Par komisijas izveidošanu LKP īpašumu pārņemšanai”.

Maģistra darba mērķis ir pētīt kā Atmodas laika procesi un Latvijas komunistiskās partijas šķelšanās ietekmēja LKP Bauskas rajona komitejas darbību no 1987.-1991. gadam.

Darba **aktualitāte** ietver sevī būtisku aspektu. No 1988. gada LKP pamazām sāka zaudēt savu autoritāti, kas sāka pāriet uz nacionāla rakstura politiskajām kustībām, un kas rezultējās ar

LKP šķelšanos. Līdz šim pētījumi par atsevišķām reģionālajām LKP pilsētu un rajonu komitejām minēto Atmosdas laika procesu kontekstā, kopumā nav veikti. Šis pētījums sniegs ieskatu par LPSR LKP rajonu komiteju darbību un lomu Atmosdas laika apstākļos, par piemēru apskatot situāciju Bauskas rajonā. Darba aktualitāti nosaka arī šķelšanās procesu izpēte attiecībā uz partijas biedru skaitliskajām izmaiņām un tautības īpatsvaru LNKP un LKP (PSKP) Bauskas rajona organizācijās.

Par darbā izvēlēto LKP organizācijas un rajona komitejas darbības lokāciju izvēlēts Bauskas rajons, jo šajā laika periodā Bauskas rajona sabiedriski politiskajā dzīvē norisinājās ievērojamas pārmaiņas, kad sākot ar 1988. gadu uzmanības centrā izvirzījās nacionālpolitiskas organizācijas, vājinot LKP ietekmi sabiedrības vidū, minot tādas organizācijas kā Vides aizsardzības kluba Bauskas rajona nodaļu, Tautas frontes Bauskas rajona nodaļu, Latvijas Nacionālās Neatkarības Kustību. Šīs organizācijas krasi ietekmēja politisko atmosfēru Bauskā un tās rajonā, kā arī pašā LKP Bauskas rajona komitejā. Būtisks ir arī LKP šķelšanās fakts - līdz LKP šķelšanās brīdim rajona komitejas vadība atbalstīja LNKP idejas, bet pēc partijas šķelšanās un rajona komitejas vadības pilnvaru nolikšanas, rajona komiteju sāka vadīt uz PSKP platformas balstītās LKP biedri. Kā svarīgs faktors minams arī latviešu skaitliskais īpatsvars rajonā - apskatāmajā laika periodā Bauskas rajonu var uzskatīt kā vienu no latviskākajiem rajoniem Zemgales reģionā.

Mērķa sasniegšanai izvirzīti uzdevumi:

1. Atspoguļot un raksturot LKP Bauskas rajona komitejas struktūru, veikt kadru sastāva analīzi.
2. Pētīt LPSR LKP Bauskas rajona organizācijas biedru noskaņojumu un skaitliskās izmaiņas.
3. Pētīt, kā LKP Bauskas rajona komiteja līdzaspastāvēja ar rajona nacionālpolitiskajām organizācijām, un kā tā attiecās pret ideju par neatkarīgu Latvijas valsti pirms un pēc LKP šķelšanās.
4. Atspoguļot LKP Bauskas rajona komitejas šķelšanās procesu.

Darba struktūra sastāv no ievada, avotu un literatūras apskata, četrām galvenajām nodaļām ar apakšnodaļām, secinājumiem, avotu un literatūras saraksta:

Darbā izmantota vēsturiski ģenētiskā (balstoties uz arhīva materiāliem aprakstītas darba struktūrā iekļautās tēmas), struktūru sistēmas (analizējot LKP Bauskas rajona komitejas struktūru), salīdzinošā (kā, piemēram, salīdzinātas LKP biedru skaita izmaiņas Atmosdas laika

sākumā un brīdī pirms Latvijas Komunistiskās partijas likvidēšanas), statistikas metode (kā, piemēram, cik LKP Bauskas rajona komitejas biedru bija par neatkarīgu LKP un Latvijas valsti).

Avotu un literatūras apskats

Darbā izmantotos avotus var iedalīt divās grupās – publicētie un npublicētie avoti. Pētījumam nozīmīgākā grupa ir npublicētie avoti – dokumenti, kas glabājas Latvijas Nacionālā Arhīva (LNA) Latvijas Valsts arhīvā (LVA) Skandu ielā 14, Rīgā, kur, pēc Latvijas Komunistiskās partijas darbības izbeigšanas, un, pamatojoties uz LR AP 1991. gada 23. augusta lēmumu Nr. 328 “Par komisijas izveidošanu LKP īpašuma pārņemšanai”, tika nodoti neiznīcinātie LPSR LKP Bauskas rajona komitejas dokumenti ar aktu kopā 28 maisi (489 kg). Dokumenti glabājas arhīva Sociālpolitisko dokumentu nodaļā.

1.Nepublicētie avoti

1.1.Latvijas Valsts arhīva (LVA) materiāli

Darba tapšanā izmantots fonds **LVA PA-4111**, kas ir **LKP Bauskas rajona komitejas** dokumenti. Minētajā fondā lietas ir sistematizētas 65 aprakstos pa gadiem, pēc hronoloģiskā principa no 1961.gada līdz 1991.gadam. Maģistra darba tapšanā izmantoti 54.-65.apraksts.

Izmantotajā fondā galvenokārt ir sistematizētas vispārējās lietvedības lietas (1.1.tabula), otrā – partijā uzņemto personas lietas, personālās lietas. Vispārējās lietvedības apraksti sastādīti pēc strukturālā principa, ietverot sekojošas pastāvīgi glabājamās lietas: konferenču, plēnumu, biroja sēžu protokoli, komitejas nodaļu dokumenti (izziņas, informācijas, atskaites, sarakstes u.c.), kā arī, personālsastāva dokumentus: personas rēķinu kartiņas un algu sarakstus, rīkojumus par personālsastāvu, nomenklatūras darbinieku personas lietas.

1.1. tabula

Apraksti	Gads	Lietu skaits
54	1986	4
56	1987	8
58	1988	2
60	1989	13
62	1990	34
64	1991	27

Personālsastāva lietu apraksti veidoti pa gadiem (1.2.tabula). Sākoties masveidīgam izstāšanās procesam no PSKP, atšķirībā no agrākajiem aprakstiem, personālās lietas par 1990.-1991. gadu apkopotas sējumos. Lietas sistematizētas pēc latviešu alfabēta, tām ir iekšējie apraksti. 65.apraksta 2.lieta izveidota no atsevišķiem iesniegumiem par vēlēšanos izstāties no PSKP. Aprakstos iekļautas arī PSKP biedros un kandidātos uzņemto lietas. Nomenklatūras darbinieku lietas veidotas katram darbiniekam atsevišķi.

1.2.tabula

Apraksti	Gads	Lietu skaits
57	1987	1
59	1988	5
61	1989	12
63	1990	85
65	1991	15

Fonds LVA PA-4111 veido visa pētījuma pamatu. Fonds ļauj apzināt LPSR LKP Bauskas rajona komitejas darbiniekus, iekšējo komitejas un visas rajona partijas organizācijas iekšējo dzīvi, ļauj iedziļināties un izprast rajona partijas organizācijas šķelšanās procesus. Kā trūkums minams tas, ka fonds nesatur lietas, kurā būtu pieejama informācija par partijas pirmslikvidācijas brīdi un likvidēšanas procesu 1991. gadā.

Pētījuma tapšanā izmantots fonds **LVA PA-101 – Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas** dokumenti. Fondā glabājamie dokumenti ietver laiku no 1940.-1991. gadam, kuri sakārtoti pēc hronoloģiskā principa 69 aprakstos. Fondā pieejami tādi dokumenti kā Centrālās komitejas kongresu, plēnumu dokumenti, biroju un sekretariāta sēžu, partijas un saimnieciskā aktīva sanāksmju protokoli un lēmumi, Centrālās komitejas finanšu atskaites, partijas budžeta kopsavilkumi un viss pārējais, kas attiecināms uz partijas organizācijas iekšējo dzīvi. Fondā pieejami ne tikai dokumenti attiecībā uz pašu Centrālo komiteju, bet arī dokumenti, kas skar pārējās LPSR pilsētas un rajonus - fonda aprakstos pieejamas LKP pilsētu un rajonu komiteju nodaļu lietas, kurās ietilpst dokumenti ar dažādām saimnieciskām, finanšu rakstura un citu skaitlisku datu atskaitēm. 80.gadu nogalē vērojama arī tendence, ka LKP pilsētu un rajonu komitejām jāatskaitās gan par politisko situāciju rajonā, gan arī partijas biedru skaitliskajām izmaiņām. Pētījumā izmantotas 101. fonda lietas no 20.gs. 40. gadu beigām līdz 80. gadiem Bauska rajona komitejas vēstures, biedru skaita ieskata veidošanā, kā arī lietas, kas datētas ar pētāmo laika posmu – no 1987.-1991. gadam, kas atspoguļo LKP CK sniegtās ziņas par Atmodas laika procesu ietekmi uz rajona partijas organizāciju – politiskā gaisotne un partijas organizāciju biedru skaita izmaiņas.

Maģistra darba tapšanā kā fons caurskatīts arī fonds **LVA PA-7499**- Bauskas rajona Tautas deputātu padomes Izpildu komitejas LKP pirmorganizācijas dokumenti, kuros ietilpst partijas sapulču, biroja sēžu protokoli, kas sniedz virspusēju ieskatu izpildu komitejas darbāpētāmajā laiks posmā no 1989.-1991. gadam – 26.-32.lieta. Apskatītās fonda lietas sniedz vispārīgu ieskatu Tautas deputātu padomē strādājošo rajona komitejas biroja locekļu īpatsvarā.

1.2. Atmiņu stāsti

Maģistra darba tapšanā veiktas intervijas ar LKP Bauskas rajona komitejas locekļiem:

- Jāni Mičuli (dz. 1950), kurš no 1988. līdz 1990.gadam bija rajona komitejas II sekretārs.⁶
- Emeritu Buķeli (dz. 1941), kura no 1988. līdz 1990. gadam bija rajona komitejas III sekretāre, LTF biedre, no 1989. gada decembra Bauskas rajona Tautas deputātu padomes deputāte un no 1990. gada marta Augstākās Padomes deputāte.⁷
- Edmundu Jakuboni (dz. 1960), kurš no 1989. līdz 1990.gadam bija rajona komitejas ideoloģiskā darba nodaļas instruktors, pēc LKP šķelšanās, 1990. gada maijā kļuva par Latvijas Neatkarīgās komunistiskās partijas Bauskas rajona nodaļas sekretāru⁸ un vēlāk par LTF Bauskas rajona nodaļas priekšsēdētāju.

Minēto laikabiedru personīgā pieredze un viedoklis autori ļauj dziļāk izprast atsevišķas notikumu nianšes, kas arhīva dokumentos nav atspoguļotas. Izvēlētie laikabiedri kā Atmodas laika procesu, LKP Bauskas rajona organizācijas šķelšanās liecinieki spēja sniegt savu skatījumu un viedokli attiecībā uz LNKP – rašanās priekšnosacījumiem, tālāko attīstību. Nozīmīgas atmiņas ir arī attiecībā uz Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanu, interviju laikā gūstot informāciju par politisko gaisotni rajonā, rajona komitejas attieksmi pret Latvijas neatkarības atgūšanas idejām, sadarbību ar LTF, Emeritas Buķeles kļūšanu par AP deputāti, un citiem aspektiem.

2.Publicētie avoti

Pētījumā izmantots preses izdevums “Komunisma ceļš”, kas 1989. gada 8. martā tika pārdēvēts par “Bauskas Dzīve”. Laikraksts tika nodibināts 1962. gada 17. maijā kā LKP CK un Latvijas PSR Ministru Padomes laikraksts Bauskas un Jelgavas rajonā, bet pēc dažiem gadiem redakcijas darbalauks sašaurinājās - laikraksts funkcionēja kā LKP Bauskas rajona komitejas un Bauska rajona Tautas deputātu padomes laikraksts⁹. Tas uzskatāms kā partijas izdevums, kurā

⁶LVA f. PA 4111, 63. apr., 66. l., 4.lp.

⁷LVA f. PA 4111, 63. apr., 44. l., 2.lp.

⁸LVA f. PA 4111, 63. apr., 56. l., 4.lp.

⁹ *Komunisma Ceļš*, 16.05.1987, 2.lp.

dominēja padomju propaganda, aktualitātes rajona komitejā un tautas deputātu padomē, kā arī vienkāršo cilvēku iedzīve ar uzsvāru uz tautsaimniecību.

Laikā no 1987. gada partijas rajona komitejas darbā nostiprinājās atklātība. Liela daļa, ko apsprieda rajona komitejā, ar rajona laikraksta palīdzību bija zināms arī iedzīvotājiem. Rajona komiteja publicējusi gan ziņojumu tēzes plēnumiem, gan lēmumprojektus, gan apkopojošu informāciju par biroja sēžu un plēnumu norisi. Operatīvo informāciju rajona cilvēki varēja iegūt izlasot intervijas ar rajona komitejas sekretāriem.

1990. gada 27. februārī Bauskas rajona Tautas deputātu padomes 19. sasaukuma 2. sesija nolēma noteikt LKP Bauskas rajona komitejas un rajona Tautas deputātu padomes laikrakstam "Bauskas Dzīve" jaunu – rajona laikraksta statusu.¹⁰ Avīze kļuva par patstāvīgu preses izdevumu, kuru izdeva republikas rajonu laikrakstu apvienība "Avīze". Laikraksta redakcija kļuva par patstāvīgu uzņēmumu, kura darbu regulēja Latvijas PSR likumdošanas akti.

Avīze pētāmajā laika posmā atspoguļo visu rajona administratīvajā teritorijā esošo politisko un sabiedrisko organizāciju un kustību, darba kolektīvu un pilsoņu darbību un pēc Tautas deputātu padomes lēmuma, pilsoņu viedokļu daudzveidību, varas orgānu informāciju.

1990. gada 4. maijā, ņemot vērā Latvijas likumu par Latvijas PSR Konstitūcijas 6., 7. un 49. panta grozījumiem, kas atļauj partiju un citu sabiedrisko organizāciju līdztiesīgu darbību valsts dzīvē republikas likumā noteiktajā kārtībā un nolūkā stingri ievērot patiesīguma un objektivitātes principus publikāciju sagatavošanā, laikraksta redakcijas darba kolektīvs nolēma apturēt LKP, LNKP un citu partiju un sabiedriski politisko organizāciju politisko un organizatorisko darbību redakcijā.¹¹ Redakcija turpmāk vadījās no Latvijas likumiem. Redakcijas darbība nebija pakļauta nevienai sabiedriski politiskai organizācijai. Redakcija tikai iespēju robežās nodrošināja rajona iedzīvotājus brīvi paust savus uzskatus laikraksta slejās. Laikraksts centās sniegt objektīvu informāciju par norisēm Bauskas rajonā un pārējā Latvijas Republikā – sabiedriskajā dzīvē, politiskās norises. Ar savu objektīvo nostāju laikraksts centās mazināt konfrontāciju un saspīlējumu starp tautībām, sociālajām grupām un sabiedriski politiskajām organizācijām.

Šis lēmums bija pamatots jo īpaši ar to, ka ļaujot vaļu izpausties šīm politiskajām organizācijām, slejās bieži vien parādījās pausti viedokļi, kas reizēm spēja mulsināt un musināt cilvēkus, kā piemēram, minot faktu, ka laikā, kad notika Bauskas rajona LKP organizācijas

¹⁰ *Bauskas Dzīve*, 22.03.1990, 1.lp.

¹¹ *Bauskas Dzīve*, 12.05.1990, 1.lp.

šķelšanās, uz PSKP platformas balstītā LKP un LNKP bieži vien ar domām un viedokļiem apmainījās nevis klātienē, bet gan izmantojot laikraksta starpniecību.

3. Literatūra

Historiogrāfijā Atmodas laika procesi un pati Latvijas Komunistiskā partija ir aprakstīta plaši, taču maza un virspusēja uzmanība ir pievērsta LKP šķelšanās faktam, jo īpaši attiecinot to uz LPSR pilsētām un lauku rajoniem, par ko informācijas nav. Arī par LPSR rajona komitejām pētāmajā laika posmā pētījumi nav veikti.

Nozīmīgi pētījumi par Atmodas laika procesiem, kas rezultējās ar Latvijas valsts atjaunošanu, tapuši sākot ar 20. gs. 90. gadu otro pusi un periodiski turpinās joprojām. Kā vieni no redzamākajiem autoriem, kuri pievērsušies Atmodas laika procesu atspoguļojumam ir Tālavas Jundzis, Valdis Blūzma, kuri līdzdarbojušies grāmatas “Latvijas valsts atjaunošana: 1986.-1993”¹² tapšanā, kurā uzmanība vērsta arī uz LKP šķelšanos. Autore balstījies uz minētās grāmatas, iedziļinoties kopējā politiskajā situācijā LPSR pētāmajā laika posmā. T. Jundzis un V. Blūzma savos publicētajos pētījumos vērsuši uzmanību ne tikai uz vispārējo politisko situāciju LPSR un Latvijas Republikā no 1986.-1993. gadam, bet arī pievērsuši uzmanību nevardarbīgās pretošanās aspektam Atmodas laika kontekstā, izdodot tādus darbus kā “Nevardarbīgā pretošanās: Latvijas neatkarības atgūšanas ceļš, 1945-1991”¹³ (V. Blūzma), “Nevardarbīgā pretošanās”¹⁴ (T. Jundzis). LKP pētījusi arī pētniece Ļubova Zīle, kura no 20. gs. 60. līdz 80. gadiem laidusi klajā darbus gan par pašu LKP darbību un tās vēsturi, gan arī pievērsusies LKP šķelšanās procesu pētniecībai 90. gados, laižot klajā iepriekš minēto kopdarbu ar T. Jundzi un V. Blūzmu – “Latvijas valsts atjaunošana: 1986.-1993”. Savu artavu devušas arī dažādas zinātņu institūcijas, kuru paspārnē grāmatas izlaiduši gan iepriekš minētie pētnieki, gan izdevušas savus rakstu krājumus, kā, piemēram, 2015. gadā Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas Stratēģisko pētījumu centrs laida klajā pētījumu “Vietējo padomju loma Latvijas neatkarības atgūšanā: raksti, atmiņas, dokumenti un fotogrāfijas”.¹⁵ Attiecībā uz pēdējo gadu aktualitātēm, minama arī Voldemāra Hermaņa grāmata “Zem LKP kupola”¹⁶ (2016), kura ar atmiņu palīdzību sniedz ieskatu Latvijas Komunistiskās partijas līkločos no 1945. līdz 1991. gadam, uzsvāru liekot uz redzamākajiem LKP funkcionāriem.

¹²Blūzma V., Celle O., Jundzis T., Lēbers D.A. u.c., *Latvijas valsts atjaunošana 1986-1993*, Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 1998

¹³Blūzma V., *Nevardarbīgā pretošanās: Latvijas neatkarības atgūšanas ceļš, 1945-1991*, Rīga: LZA Baltijas stratēģisko pētījumu centrs, 2008

¹⁴Jundzis T., *Nevardarbīgā pretošanās*, Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006

¹⁵*Vietējo padomju loma Latvijas neatkarības atgūšanā : raksti, atmiņas, dokumenti un fotogrāfijas*, Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas Stratēģisko pētījumu centrs, 2015

¹⁶Hermaņis V., *Zem LKP kupola : ieskatš Latvijas Komunistiskās partijas līkločos (1945-1991)*, Rīga :Jumava, 2016

Pievērsoties pašai LPSR LKP darbībai un tās struktūrai, īpaši minot rajonu komiteju un pirmorganizāciju funkcijas un to lomu, minama Dainas Bleieres publicētais pētījums “Eiropa ārpus Eiropas¹⁷. Dzīve Latvijas PSR”. D. Bleieres pētījums, kurā LKP aprakstīta kā centrālais varas monopols visu Latvijas PSR laiku, spēj atspoguļot krasās pārmaiņas LKP autoritātes zaudēšanas laikā, pētot LKP šķelšanos Atmodas laikā. Bez LKP aparāta funkciju atspoguļošanas, D. Bleiere vērsusi uzmanību arī uz Atmodas laika procesiem, sastādot īpašu palīgmateriālu - “Latvija 1985.-1996. gadā: notikumu hronika”¹⁸. Tajā pēc hronoloģiskā principa atspoguļoti politiskie un kultūras dzīves notikumi, kas iezīmēja ļoti svarīgu pavērsienu Latvijas ceļā uz neatkarības atgūšanu. Šajā darbā atlasīti visi svarīgākie notikumi, kas ir saistīti ar Latvijas neatkarības atgūšanu, politiskajām, ekonomiskajām un kultūras pārmaiņām, ieskaitot notikumus attiecībā uz LKP un tās ceļu uz šķelšanos un likvidāciju.

¹⁷Bleiere D., *Eiropa ārpus Eiropas. Dzīve Latvijas PSR*, LU Akadēmiskais apgāds, 2015

¹⁸Bleiere D., *Latvija 1985.-1996. gadā: notikumu hronika*, Rīga: Demokrātijas attīstības centrs, Rīga, 1996

1. Bauskas rajona raksturojums

Bauskas rajons bija administratīvā iedalījuma vienība Latvijas PSR no 1949. gada 31. decembra, kad administratīvi teritoriālās reformas rezultātā Bauskas apriņķis tika pārdēvēts par Bauskas rajonu, līdz 1990. gadam, kad Bauskas rajons tika iekļauts Latvijas Republikas sastāvā.

Bauskas rajons atradās Zemgales dienvidaustrumos un robežojās ar Jelgavas rajonu, Rīgas rajonu, Ogres rajonu, Aizkraukles rajonu un Lietuvu. Bauskas rajona centrs bija pilsēta Bauska. Bauskas rajonā ietilpa 16 ciemi –Bārbele, Brunava, Ceraukste, Code, Dāviņi, Gailīši, Iecava, Īslīce, Mežotne, Pilsrundāles, Skaistkalne, Stelpe, Svitene, Vecsaule, Vecumnieki, Viesturi.

1.1. Iedzīvotāji

Pēc 1989. gada Vissavienības tautas skaitīšanas rezultātiem, Bauskas rajonā **pastāvīgo iedzīvotāju skaits** bija 55888 iedzīvotāji.¹⁹(skat. 1.1.1. tabulu)

1.1.1. tabula

	Klātesošie iedzīvotāji			Pastāvīgie iedzīvotāji		
	Pavisam	Vīrieši	Sievietes	Pavisam	vīrieši	Sievietes
Bauska	11810	5355	6455	11684	5295	9389
Bauskas rajons	55854	26326	29528	55888	26346	29542

Pēc iedzīvotāju **vecuma struktūras** Bauskas rajona iedzīvotāju vidējais vecums bija 34,5 gadi.²⁰(skat. 1.1.2.tabulu)

1.1.2.tabula

	Iedzīvotāji vecumā			% no iedzīvotāju kopskaita			Iedzīvotāju vidējais vecums
	Jaunāki par darbspējas	Darbspējas	Vecāki par darbspējas	Jaunāki par darbspējas	Darbspējas	Vecāki par darbspējas	
Bauska	2902	6533	2248	24,9	55,9	19,2	35,3
Bauskas rajons	14930	30377	10580	26,7	54,4	18,9	34,5

¹⁹1989.gada Vissavienības tautas skaitīšanas rezultāti, Latvijas Republikas statistikas komiteja, Rīga, 1992, 65.lp.

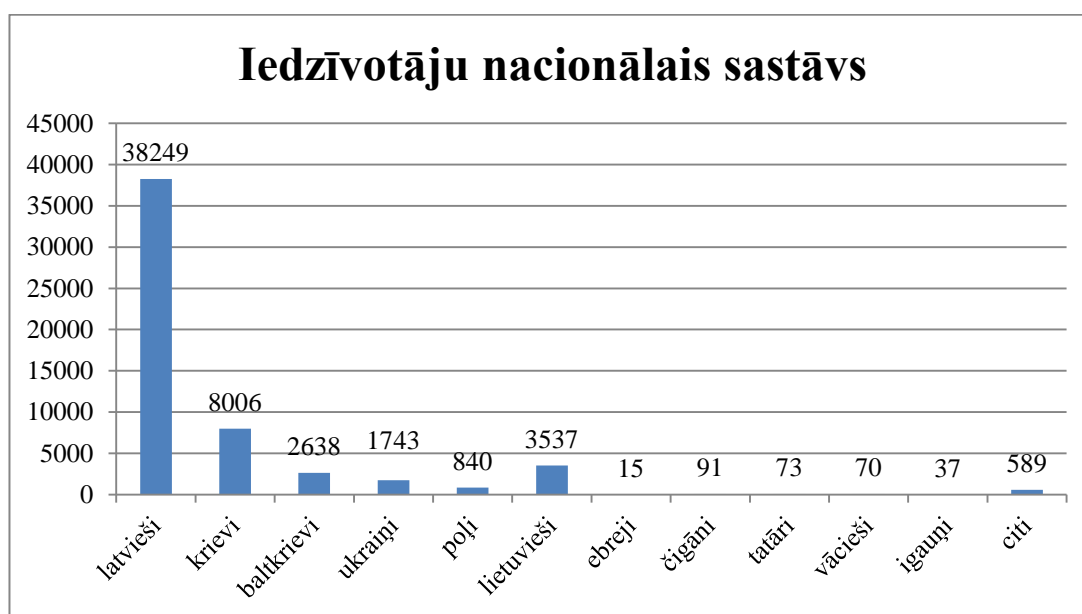
²⁰1989.gada Vissavienības tautas skaitīšanas rezultāti, Latvijas Republikas statistikas komiteja, Rīga, 1992, 70.lp.

Nozīmīga loma pētāmajā laika posmā ir iedzīvotāju **nacionālajam sastāvam**. Tautas skatīšanas rezultāti liecina, ka no visiem Bauskas rajona 55 888 iedzīvotājiem 38 249 bija latvieši.²¹ (skat. 1.1.3.tabulu, 1.1.4.diagrammu).

1.1.3.tabula

	Visi iedz.	Latvieši	Krievi	Balkrievi	ukraiņi	poļi	lietuvieši	ebreji	Ķigāmi	Tatāri	Vācieši	Igaunji	Citi	Latviešu īpatsvars %
Bauskas rajons	55888	38249	8006	2638	1743	840	3537	15	91	73	70	37	589	68,4
Bauska	11684	8622	1721	299	197	135	550	9	32	19	19	14	67	73,8

1.1.4. diagramma

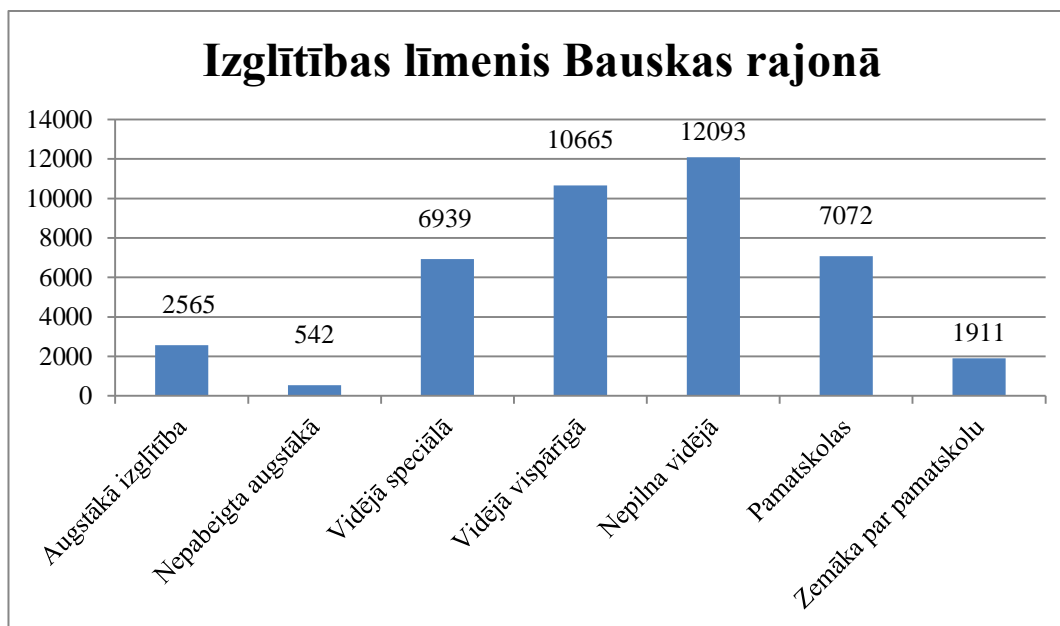
Tautas skaitīšanas dati liecina, ka Bauskas rajons uzskatāms kā viens no latviskākajiem rajoniem Zemgales reģionā – rajonā latviešu īpatsvars bija 68,4%, Bauskas pilsētā 73,8%. Kā, piemēram, salīdzinot ar citiem Zemgales reģiona rajoniem, latviešu īpatsvars 1989. gadā Jelgavas rajonā bija 61,1% (Jelgavā 49,7%), Dobeles rajonā 63,7% (Dobelē 55,0%). Kā vislatviskākie Latvijas PSRS minami Kurzemes un Vidzemes reģioni, kā, piemēram, minot Ventspils rajonu ar 85,9% (Ventspilī 96,4%), Talsu rajonu ar 89,8%, lauku pilsētām sasniedzot

²¹1989.gada Vissavienības tautas skaitīšanas rezultāti, Latvijas Republikas statistikas komiteja, Rīga, 1992, 127.lp.

pat 90%, Liepājas rajons ar 79,2% un citi rajoni. Vidzemē Cēsu rajonā 81,3% (Cēsis 76,8%), Limbažu rajonā 85,4% (Limbaži 84,5%) un citi rajoni²².

Iedzīvotāju sadalījums pēc **izglītības līmeņa**, skaitot no 15 gadu vecuma, liecina, ka visvairāk dominēja iedzīvotāji ar nepilnu vidējo un vidējo vispārējo izglītību²³ (skat. 1.1.5. diagrammu).

1.1.5. diagramma

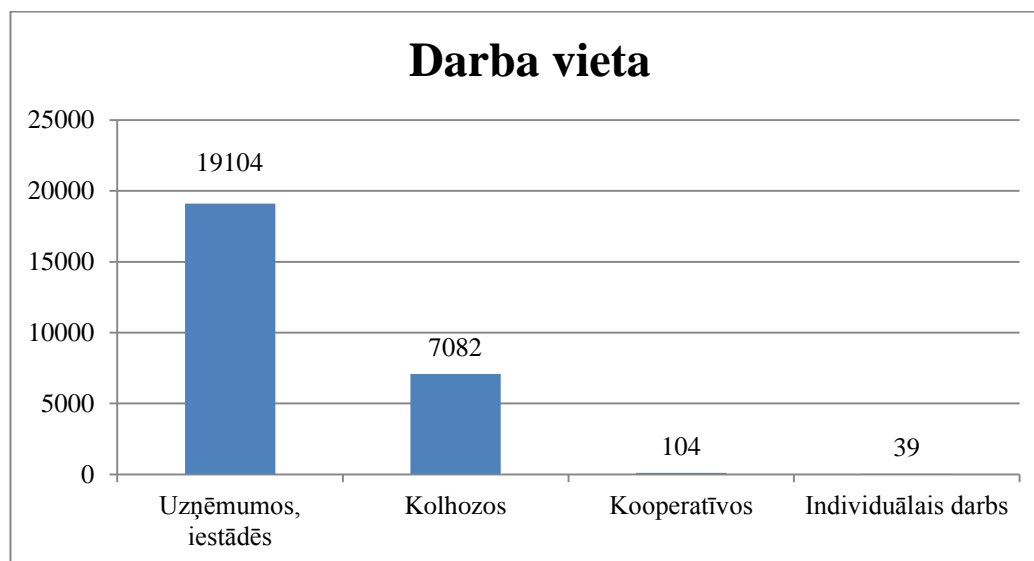

Darbaspējas vecuma iedzīvotāju **sadalījums pēc iztikas līdzekļu avota**, liecina, ka novisiem 26 341 Bauskas rajonā strādājošajiem, visvairāk iedzīvotāju (19 104) tiek nodarbināti uzņēmumos un dažādās iestādēs.²⁴ (skat. 1.1.6. diagrammu)

²²1989.gada Vissavienības tautas skaitīšanas rezultāti, Latvijas Republikas statistikas komiteja, Rīga, 1992, 127-132.lp.

²³1989.gada Vissavienības tautas skaitīšanas rezultāti, Latvijas Republikas statistikas komiteja, Rīga, 1992, 182.lp.

²⁴1989.gada Vissavienības tautas skaitīšanas rezultāti, Latvijas Republikas statistikas komiteja, Rīga, 1992, 206.lp.

Attiecībā uz Atmosas laika procesiem un iedzīvotāju noskaņojumu to kontekstā, viennozīmīgi jāmin arī attieksme pret sabiedrībā paustajām idejām par neatkarīgu Latvijas Republiku. 1991. gada 3. martā notika Bauskas rajona iedzīvotāju aptauja par Latvijas valstisko statusu. Aptaujā piedalījās 36 185 cilvēki jeb 93,97% no sarakstā iekļauto aptaujas dalībnieku skaita (38 506).²⁵ Uz jautājumu “Vai Jūs esat par demokrātisku un valstiski neatkarīgu Latvijas Republiku?” atbildi “jā” sniedza 32 878 aptaujas dalībnieki, tas ir, 90,9%. Atbildi “nē” sniedza 3047 aptaujas dalībnieki, kas sastāda tikai 8,4%.²⁶

Apkopojot visus statistiskos rezultātus, tiek secināts, ka vidējais Bauskas rajona iedzīvotājs ir 34,5 gadus vecs, pēc nacionalitātes ir latvietis, ir ar nepabeigtu vai iegūtu vispārējo vidējo izglītību, strādā uzņēmumā vai kādā no rajona iestādēm, un ir par neatkarīgu Latvijas Republiku.

²⁵Bauskas Dzīve, 05.03.1991, 2.lp.

²⁶Turpat

1.2. Tautsaimniecība

Bauskas novadu var dēvēt par vienu no Latvijas maizes klētīm. Bauskas rajona kopplatība 20.gs. 80.gadu beigās bija 188 058 hektāri, lauksaimniecībā izmantojamā zeme bija 110 385 hektāri, tajā skaitā aramzeme – 84 720 hektāri.²⁷ Pēc platības, ko izmantoja lauksaimniecībā, Bauskas rajons bija ceturtajā vietā Latvijas PSR – aiz Liepājas, Daugavpils un Madonas rajona.²⁸ Valstij pārdoto graudu daudzums bija aptuveni 25 000 tonnas ik gadu.

Rajonā lauksaimniecībā izmantojamā zeme tika novērtēta vidēji ar 52,1 balli, aramzeme – ar 54,8 ballēm. Šie skaitļi jāņem vērā, novērtējot saimniecību ekonomiskās darbības rezultātus. Ražas, rēķinot t.s. bunkuru svarā (neattīrīti un nekaltēti graudi), bija 1988. gadā: “Uzvarā” – 46,6 centneri no hektāra, Ļeņina agrokombinātā – 43,2 cnt/ha, Svitenē – 43,1 cnt/ha, Skaistkalnē – 21,5 cnt/ha, Vecsaulē – 23,1 cnt/ha.²⁹ Rajonā vidēji raža bija 29,8 centneri no katra hektāra. Salīdzinot ar citiem rajoniem – Rīgas rajonā 32,6 cnt/ha, Jelgavas rajonā – 28,3 cnt/ha, Dobeles rajonā – 26,0 cnt/ha.³⁰

Noteicošie rajona budžeta ieņēmumi bija valsts uzņēmumu un saimniecisko organizāciju, kooperatīvo uzņēmumu un organizāciju maksājumi. Bauskas rajonu pētāmajā laika posmā var dēvēt kā vienu no ekonomiski aktīvākajiem rajoniem, ko apliecina kolhozu, sovhozu un kooperatīvu darbība. Tie bija:

1. Bauskas PMK (pārvietojamā mehanizētā kolonna)
2. Bauskas 7. PMK
3. Iecavas putnu fabrika
4. Sovhozs “Īslīce”
5. Sovhozs „Bērstele”
6. Sovhozs „Vecumnieki”
7. Sovhozs „Rundāle”
8. Sovhozs „Brunava”
9. Sovhozs „Dāviņi”
10. PSRS 50. gadadienas s-zs
11. Raiņa sovhozs
12. Mežotnes SIS
13. Saulaines sovhoztehniskums
14. Sovhozs „Zālīte”
15. Sovhozs „Progress”
16. Kolhozs „Vecsaule”
17. Kolhozs „Skaistkalne”
18. Kolhozs „Iecava”

²⁷ Bauska, Vietas un laika grāmata, Rīga:Liesma, 1990, 37.lp.

²⁸ Bauska, Vietas un laika grāmata, Rīga:Liesma, 1990, 37.lp.

²⁹ Turpat

³⁰ Bauska, Vietas un laika grāmata, Rīga:Liesma, 1990, 40.lp.

19. Kolhozs „Bārbele”
20. Ļeņina agrokombināts
21. Kolhozs “Uzvara”
22. Kolhozs “Viesturi”
23. Kolhozs “Stelpe”

Rajona dienvidrietumos audzēja miežus, kviešus, auzas, ziemeļaustrumu daļā — miežus, rudzus, auzas. Cukurbietes vislabāk padevās dienvidrietumu daļā, bet kartupeļi — ziemeļu un ziemeļaustrumu daļā. Atsevišķās saimniecībās audzēja kukurūzu skābbarībai un pākšaugus lopbarībai. Vairākas rajona saimniecības audzēja dārzeņus („Progress”, „Zālīte”, „Code”, Ļeņina agrokombināts u.c.). Ar kāpostiem, burkāniem, galda bietēm, gurķiem, tomātiem, redīsiem, skābenēm, rabarberiem un citiem augiem saimniecības apgādāja Rīgas, Bauskas un citu pilsētu iedzīvotājus. Daļu dārzeņu, zaļos zirnīšus, augļus un ogas pārstrādāja septiņu saimniecību cehos, kā arī dzērienu un konservu agrorūpnieciskajā kombinātā, kur tapa dārzeņu konservi, dzērieni, pulveri dzērienu pagatavošanai un cita produkcija. Pati galvenā Bauskas rajona lauksaimnieciskās ražošanas nozare bija lopkopība, taču lielāko daļu no saražotā piena un gaļas daudzuma kolhozi un padomju saimniecības pārdeva valsts iepirkumā.

Saražoto un realizēto dārzeņu ziņā (~12 216 tonnas) Bauskas rajons atradās otrajā vietā aiz Rīgas rajona, arī valstij pārdotās gaļas daudzuma ziņā Bauskas rajons bija otrajā, bet piena — trešajā vietā republikā. Aprēķins cik iedzīvotājus viena gada laikā var pabarot ar to produkcijas daudzumu, ko 1988. gadā saražoja Bauskas rajonā. (Aprēķini veikti pēc zinātniski pamatotām pārtikas normām vienam cilvēkam.)³¹ (skat. 1.2.1.tabulu)

1.2.1. tabula

Produkcija	Kopapjoms (tonnās)	Pabaroto cilvēku skaits
Gaļa	24 878	331 170
Piens	96 801	528 967
Kartupeļi	6 820	62 000
Dārzeņi	12 266	84 013

1988. gadā visā valstī norisinājās pārbūves procesi ne tikai politikā, bet arī ekonomikā, un pamazām sāka normalizēties ražošanas attiecības. Starp daudzajiem jautājumiem, kas saistīti ar sociālo problēmu risināšanu, LKP Bauskas rajona komitejā un Tautas deputātu padomē priekšplānā tika izvirzīts uzdevums divos līdz trijos gados ievērojami uzlabot padomju cilvēku nodrošināšanu ar pārtiku.³² Tika piešķirta svarīga nozīme uzdevumam attīstīt uzņēmumu, organizāciju un iestāžu lauku palīgsaimniecības, lai uzlabotu darba kolektīvu apgādi ar pārtiku.

³¹ Bauska, Vietas un laika grāmata, Rīga: Liesma, 1990, 40.lp, 43.lp.

³² Komunisma Ceļš, 05.12.1987, 1.lp.

PSKP Centrālā Komiteja un PSRS Ministru padome uzlika par pienākumu PSRS Ministrijām un resoriem, savienoto republiku komunistisko partiju centrālajām komitejām un ministru padomēm, partijas novadu, apgabalu, pilsētu un rajonukomitejām, autonomo republiku ministru padomēm, novadu apgabalu, pilsētu un rajonu Tautas deputātu padomju izpildkomitejām atbilstoši PSKP CK 1987. gada jūnija Plēnuma prasībām veikt konkrētus praktiskus pasākumus pārtikas ražošanas paplašināšanai, pieņemot lēmumu “Par uzņēmumu, organizāciju un iestāžu lauku palīgsaimniecību tālāku attīstīšanu”.³³

Viena no lielākām tālejošām pārkārtošanas pārmaiņām bija lielo saimniecību sadalīšanās mazākās, jo aizsākās zemnieku saimniecību veidošanās. 1989. gada 5. maijā Latvijas PSR Augstākā Padome pieņēma likumu “Par zemnieku saimniecībām”, un jau tajā pašā mēnesī Bauskas rajonā izveidojās 35 zemnieku saimniecības³⁴. Jaunās valstiskās pārmaiņas varēja just arī saimniecību ražīgumā – ja graudaugu vidējā raža rajonā 1980. gadā bija 18,1 cnt/ha, tad 1989. gadā jau 29,8 cnt/ha.³⁵

1988. gadā rajona uzņēmumi pārgāja uz pilnīgu saimniecisko aprēķinu un pašfinansēšanu³⁶, tādējādi rajons ieguva stabilu finanšu bāzi, kas bija nepieciešama, lai īstenotu nākamajiem gadiem rajona ekonomiskās un sociālās attīstības plānā paredzētos pasākumus. Balstoties uz Latvijas PSR Ministru padomes 1988. gada 19. decembra lēmumu Nr. 419 “Par Bauskas rajona Tautas deputātu padomes izpildkomitejas darbu rajona kompleksās, ekonomiskās un sociālās attīstības nodrošināšanā”, 1990. gada maijā izklāstot izpildes gaitu, tika atzīmēts, ka būtiskākais kas realizēts - veikti organizatoriskie pasākumi lauksaimniecībā, piemēram, saimniecību sadalīšana saimnieciskā aprēķina posmos, tika strādāts to sadalīšanā pajās un akciju sabiedrībās. Līdz 1990. gada maijam tika izveidotas 246 zemnieku saimniecības. Norisinājās pārstrādes ceļu veidošana, praktiski apgūta vietējo būvmateriālu ražošana. Tika izstrādāta 13. piecgades sociālās infrastruktūras programma. Plāna ietvaros tika apgūta sociālās sfēras objektu celtniecība.³⁷ Jau 1987. gadā LKP rajona komitejas otrais sekretārs I. Arbuzovs atzina - “Pārkārtošanas procesā, ražošanas potenciāla atjaunošanā milzīga loma ir rajona celtniecības kompleksa nozarēm. No celtniekiem lielā mērā atkarīgs ekonomikas progress visās rajona tautsaimniecības nozarēs, viņu rokās ir daudzu ražošanas jomu pārāpbruņošanas “atslēgas”, dzīvokļu un sadzīves apstākļu uzlabošana mūsu rajona iedzīvotājiem”.³⁸

³³ *Komunisma Ceļš*, 06.10.1987, 3.lp.

³⁴ *Bauska, Vietas un laika grāmata*, Rīga: Liesma, 1990, 41.lp.

³⁵ *Bauska, Vietas un laika grāmata*, Rīga: Liesma, 1990, 41.lp.

³⁶ *Komunisma Ceļš*, 17.12.1987, 3.lp.

³⁷ *Bauskas Dzīve*, 12.05.1990, 1.lp.

³⁸ *Komunisma Ceļš*, 12.12.1987, 1.lp.

2.LKP Bauskas rajona komiteja (1987-1991)

2.1. LKP Bauskas rajona komitejas vēstures apskats

Pēc padomju varas atjaunošanas Latvijā 1944. gadā, Latvijas PSR LKP izvirzīja vairākus svarīgus uzdevumus. Partijas organizācijai vajadzēja nodrošināt sociālistisko pārkārtojumu un kara zaudējumu novēršanas sekmīgu īstenošanu. Lai šos uzdevumus veiktu, LKP no jauna izveidoja partijas aparātu, kas atbilda jaunajiem uzdevumiem un organizatoriski nostiprināja savas pozīcijas. Sevišķi nozīmīgs jautājums bija pagastu vadošo kadru jautājums. Pēc otrās PSRS veiktās Latvijas okupācijas, LK(b)P CK un LPSR Tautas Komisāru padome veica plašus pasākumus, lai atjaunotu un nostiprinātu vietējos partijas un padomju orgānus. LK(b)P CK, piešķirot partijas politiskajam darbam laukos sevišķu nozīmi, kopš 1944. gada rudens sāka sūtīt uz “atbrīvotajiem” pagastiem savus pārstāvjus – LK(b)P CK pagastu partijas organizatorus.³⁹

LK(b)P CK birojs 1948. gada maijā noklausījās partijas Bauskas apriņķa komitejas atskaiti par partijas pirmorganizāciju vadību. Savā ziņojumā partijas apriņķa komitejas sekretārs A.Duncs atzīmēja, ka uz 1945. gada 1. janvāri Bauskas apriņķī bija tikai 38 komunisti un trīs partijas pirmorganizācijas.⁴⁰ 1948. gadā partijas apriņķa organizācijā bija jau 395 komunisti, no tiem – 300 partijas biedri un 95 kandidāti. Apriņķī darbojās 41 partijas pirmorganizācija, astoņas kandidātu grupas un viena partijas – komjaunatnes grupa.⁴¹

Ar VK (b)P 1949. gada 24. decembra un LK(b)P CK 1949.gada 30.decembra biroja sēdes lēmumu Latvijas PSR izveidoja 58 lauku rajonus. LK(b)P Bauskas apriņķa komiteju likvidēja, tās vietā izveidoja LK(b)P Bauskas rajona komiteju⁴². Daļa Bauskas apriņķa pagastu pievienoja Baldones, Elejas un Jaunjelgavas rajoniem. Ar LK(b)P CK 1950. gada 12. janvāra biroja sēdes lēmumu izveidoja Bauskas rajona komitejas orgbiroju,⁴³ kam uzdeva sagatavot pirmo LK(b)P Bauskas rajona konferenci. Konference notika 1950. gada 5. aprīlī, tajā ievēlēja Bauskas rajona komiteju 27 cilvēku sastāvā.⁴⁴ Nākošās dienas plēnumā ievēlēja arī rajona komitejas sekretārus un biroju 9 cilvēku sastāvā.⁴⁵

³⁹Riekstiņš J., *Pagasta partorgs*, Avots, 1983, 28.lp.

⁴⁰Riekstiņš J., *Pagasta partorgs*, Avots, 1983, 66.lp.

⁴¹Riekstiņš J., *Pagasta partorgs*, Avots, 1983, 66.lp.

⁴²LVA f. PA 101, 12. apr., 26. l., 193., 210.lp.

⁴³LVA f. PA 101, 13. apr., 10. l., 94.lp.

⁴⁴LVA f. PA 4111, 1. apr., 1. l., 20.lp.

⁴⁵Turpat

LK(b)P (no 1952. gada – LKP) Bauskas rajona komitejas struktūra bija šāda⁴⁶:

- I sekretārs,
- II sekretārs,
- sekretārs,
- organizatoriskā darba nodaļa,
- propagandas un aģitācijas nodaļa,
- lauksaimniecības nodaļa,
- nodaļa darbam ar sievietēm.

Reorganizācijas rezultātā, 1954. gada janvārī likvidēja nodaļu darbam ar sievietēm un lauksaimniecības nodaļu, taču turpināja darboties propagandas un aģitācijas nodaļa un organizatoriska darba nodaļa.⁴⁷ Šāda struktūra saglabājās līdz pat Bauskas rajona komitejas reorganizācijai 1963. gadā.

Laikā no 1956. gada līdz 1962. gadam Bauskas rajona teritorija palielinājās - ar LKP CK biroja 1956. gada 29. oktobra sēdes lēmumu tika likvidēts Jaunjelgavas rajons un daļu tā teritorijas pievienoja Bauskas rajona teritorijai.⁴⁸ Ar to administratīvās izmaiņas nebeidzās, jo 1959. gada 11. novembra LKP CK biroja sēde tika nolemts likvidēt arī Baldones rajonu,⁴⁹ bet 1962. gada 18. decembrī arī Jelgavas rajonu.⁵⁰ Šādas rīcības rezultātā, daļa abu šo rajonu teritorijas tika pievienotas Bauskas rajona teritorijai, kas paplašināja ne tikai teritoriju, bet arī LKP Bauskas rajona komitejas darba apmērus.

Ja 1948. gadā rajona bija 41 pirmorganizācija, tad 1950. gadā LK(b)P Bauskas rajona organizācija apvienoja par 3 mazāk - 38 pirmorganizācijas, bet 1962. gadā to skaits palielinājās līdz 94 pirmorganizācijām.⁵¹

60. gadu sākumā notika būtiskas pārmaiņas, jeb jaunievedumi valsts tautsaimniecības jomā. 1962. gada 29. martā LKP CK birojs apstiprināja lēmumu par kolhozu un sovhozu ražošanas pārvalžu veidošanu⁵², un gadu vēlāk, ar 1963. gada 2. janvāra LKP CK biroja sēdes lēmumu, Latvijas PSR LKP organizāciju pārkārtoja pēc ražošanas principa: LKP rajonu komitejas tika likvidētas, un to vietā LPSR izveidoja 5 rūpnieciskās ražošanas (zonālās) LKP komitejas, kas apvienoja rūpniecībā strādājošos, un, jau pastāvošās, kolhozu-sovhozu ražošanas pārvalžu LKP komitejas, kas apvienoja lauksaimniecībā nodarbinātos LKP biedrus.⁵³ Tā rezultātā, LKP Bauskas rajona komitejas vietā izveidoja Bauskas kolhozu-sovhozu ražošanas

⁴⁶ LVA f. PA 101, 12. apr., 26. l., 223-225.lp.

⁴⁷ LVA f. PA 101, 17. apr., 23. l., 4.lp.

⁴⁸ LVA f. PA 101, 19. apr., 34. l., 44.lp.

⁴⁹ LVA f. PA 101, 22. apr., 32. l., 54.lp.

⁵⁰ LVA f. PA 101, 25. apr., 26. l., 37.lp.

⁵¹ Riekstiņš J., *Pagasta partorgs*, Avots, 1983, 56.lp.

⁵² LVA f. PA 101, 25. apr., 17. l., 8.lp.

⁵³ LVA f. PA 101, 26. apr., 27. l., 3-4.lp.

pārvaldes LKP komiteju. Šādai sistēmai mūžs nebija ilgs, jo jau ar 1964. gada 1. decembra LKP CK Prezidija sēdes lēmumu kolhozu-sovhozu ražošanas pārvalžu LKP komitejas un rūpnieciskās ražošanas LKP komitejas tika likvidētas un reorganizētas atpakaļ rajonu komitejās.⁵⁴ Tā paša 1964.gada 1.decembra LKP CK Prezidija sēdē noteica atjaunoto rajona komitejas struktūru un štatus:⁵⁵

- I sekretārs,
- II sekretārs
- sekretārs,
- sekretāra palīgs,
- organizatoriskā darba nodaļa,
- propagandas un aģitācijas nodaļa,
- rūpnieciskās ražošanas un transporta nodaļa.

Bez strukturālām izmaiņām, 1964. gada 24. decembrī notika arī Bauskas rajona konference, kurā ievēlēja Bauskas rajona komiteju 61 cilvēka sastāvā.⁵⁶ Tajā pašā dienā – plēnumā – ievēlēja arī rajona komitejas sekretārus un biroju 9 cilvēku sastāvā.⁵⁷ Kopumā, 60. gadi rajona komitejā zīmīgi ar savas ietekmes pakāpenisku skaitlisku palielināšanos, to pierāda arī fakts, ka 1965. gadā Bauskas rajona LKP organizācija apvienoja 105 pirmorganizācijas⁵⁸, kas uzskatams kā viens no lielākajiem skaitiem.

60. gados nozīmīgas pārmaiņas notiek arī attiecībā uz administratīvajām robežām - 1967. gada 3. janvārī LKP CK birojs pieņēma lēmumu par LKP Jelgavas rajona komitejas atjaunošanu, tāpēc no Bauskas rajona tika atdalīta Jelgavas rajona teritorija.⁵⁹

Attiecībā uz pārmaiņām, no 60. gadu beigām nekas būtisks rajona komitejā vairs nenotiek. Izņēmums ir 1975.gads, kad nelielas izmaiņas notikakomitejas struktūrā - 1975. gada 28. janvārī LKP CK biroja sēdes lēmumu visās republikas rajonu komitejās tika izveidotas partijas komisijas jautājumā par uzņemšanu partijā un komunistu personīgo lietu izskatīšanai ar algota komisijas priekšsēdētāja amatu.⁶⁰

⁵⁴LVA f. PA 101, 27. apr., 30. l., 6.lp.

⁵⁵LVA f. PA 101, 27. apr.,30. l., 7-8.lp.

⁵⁶LVA f. PA 101, 39. apr., 13. l., 187.lp.

⁵⁷ LVA f. PA 101, 39. apr., 13. l., 187.lp.

⁵⁸Riekstiņš J., *Pagasta partorgs*, Avots, 1983, 61.lp.

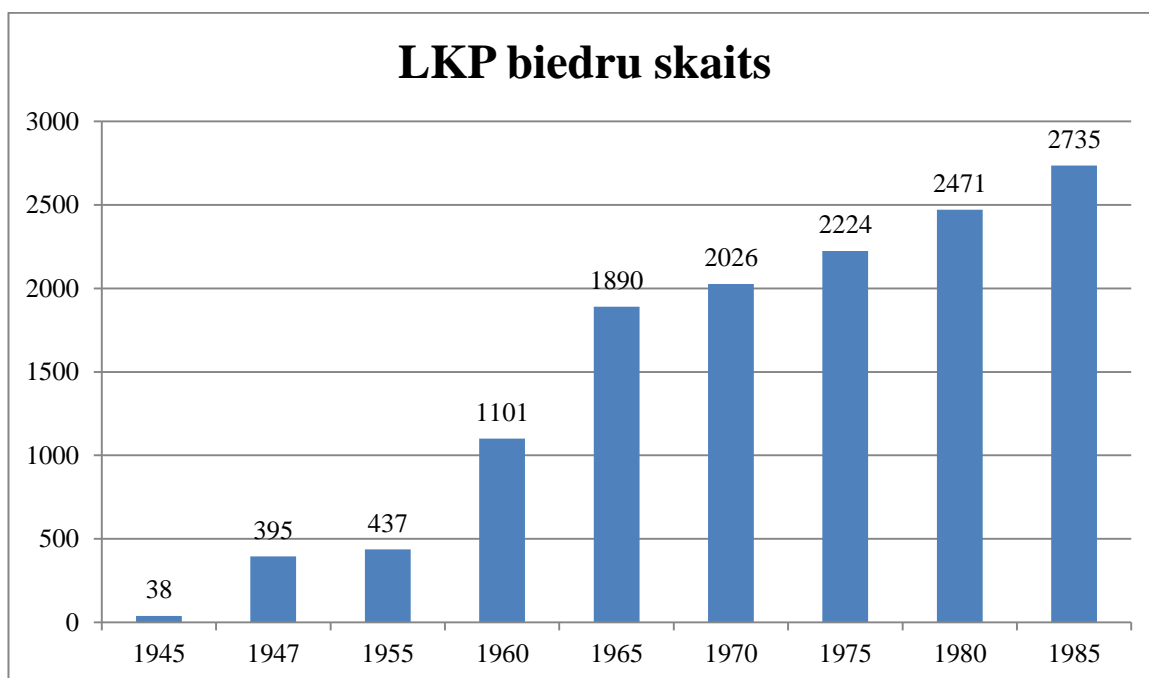
⁵⁹LVA f. PA 101, apr. 31, l. 13, 4.lp.

⁶⁰LVA f. PA 101, 39. apr., 13. l., 187.lp.

Biedri

LKP Bauskas rajona organizācijas biedru skaitam sākot no 1945. gada ir tendence augt - 1955. gadā - 437⁶¹, 1960.gadā 1101⁶², 1965. gadā 1890⁶³, 1970. gadā 2026⁶⁴, 1975.gadā 2224⁶⁵, 1980. gadā 2471⁶⁶, bet 1985. gadā tie bija 2735⁶⁷ partijas biedru, vislielāko kāpumu piedzīvojot laika posmā no 1955. līdz 1965. gadam. Vismazākais biedru skaita pieaugums vērojams periodā no 1965. līdz 1970. gadam, bet atkal palielinājās līdz 1985. gadam. (skat. 2.1.1. tabulu)

2.1.1. tabula

⁶¹ LVA f. PA 101, 18. apr., 137. l., 40.lp.

⁶² LVA f. PA 101, 23. apr., 83. l., 22.lp.

⁶³ LVA f. PA 101, 28. apr., 128. l., 88.lp.

⁶⁴ LVA f. PA 101, 34. apr., 176. l., 121.lp.

⁶⁵ LVA f. PA 101, 39. apr., 94. l., 142.lp.

⁶⁶ LVA f. PA 101, 45. apr., 116. l., 175.lp.

⁶⁷ LVA f. PA 101, 55. apr., 156. l., 20.lp.

2.2. LKP Bauskas rajona komitejas raksturojums (1987-1991)

2.2.1. Struktūra

1987., un 1988. gadā pārmaiņas Bauskas rajonā un pašā Bauskas rajona komitejā, kas ietekmētu tās struktūru, nenotiek. Saskaņā ar LKP Bauskas rajona komitejas 1988. gada 11. novembra XIV plēnuma lēmumu „Par LKP Bauskas rajona komitejas aparāta reorganizāciju”, ar 1989. gada 1. janvāri tika noteikta sekojoša aparāta struktūra⁶⁸:

- I sekretārs
- II sekretārs
- sekretārs
- organizatoriskā darba nodaļa
- ideoloģiskā darba nodaļa
- partijas komisija
- lietvedības sektors
- uzskaites sektors
- politiskās izglītības kabinets⁶⁹

Tāda šī struktūra bez izmaiņām palika līdz 1989. gada beigām. Taču periodiskas pārmaiņas iezīmējas laikā no 1990. līdz 1991. gadam, jo notiek daudzkārtējas LKP Bauskas rajona komitejas struktūras izmaiņas. No 1990. gada marta komitejā darbojās:

- - I sekretārs
- - II sekretārs
- - sekretārs
- Organizatoriskā darba nodaļa
- Ideoloģiskā darba nodaļa (nodaļas vadītāja štata vienība ir aizņemta līdz 28. februārim. Instruktori strādā līdz jūnijam, tālāk nodaļa tiek likvidēta)
- Lietvedības sektors
- Uzskaites sektors
- Partijas komisija.⁷⁰ (Pēc partijas komisijas priekšsēdētāja aiziešanas aprīļa beigās komisijas darbība tiek pārtraukta un tās funkcijas turpmāk veic partijas uzskaites sektors)⁷¹

Šāds sastāvs nebija ilgs, jo pēc LKP Bauskas rajona organizācijas sašķelšanās 1990. gada 28. aprīlī, kad izveidojās divi spēki – Latvijas Neatkarīgās komunistiskās partijas un uz PSKP platformas balstītās LKP Bauskas rajona nodaļas, 1990. gada 15. maijā jaunievēlētais birojs LKP (PSKP) biedru sastāvā lūdza LKP Centrālo komiteju apstiprināt jaunu struktūru:

⁶⁸LVA f. PA 4111, 60. apr., 18. l., 76. l.p.

⁶⁹LVA f. PA 4111, 60. apr., 4. l., 31. l.p.

⁷⁰LVA f. PA 4111, 62. apr., 7. l., 113. l.p.

⁷¹LVA f. PA 4111, 62. apr., 7. l., 99. l.p.

- I sekretārs
- II sekretārs
- Organizatoriskā darba nodaļa (vadītājs + 1 instruktors);
- Ideoloģiskā darba nodaļa (vadītājs + 1 instruktors)
- Uzskaites sektora vadītājs
- Kontroles un revīzijas komisijas priekšsēdētājs⁷²

Atbildīgo darbinieku skaits un nodaļu skaits no 1. augusta līdz gada beigām palika nemainīgs:

- Vispārējā nodaļa
- Uzskaites sektors.⁷³

Šāda minētā rajona komitejas struktūra palika nemainīga līdz LKP Bauskas organizācijas 7. plēnumam 1991. gada 23. martā, kad tika nolemts apstiprināt 13. marta biroja lēmumu atjaunot organizatoriskā darba nodaļu.⁷⁴ Līdz ar to komitejas struktūra sākot ar 1991. gada 23. martu ir sekojoša:

- I sekretārs
- II sekretārs
- Vispārējā nodaļa
- Organizatoriskā darba nodaļa
- Uzskaites sektors⁷⁵

Lai risinātu konkrētus organizatoriskus un praktiskus jautājumus, LKP Bauskas rajona organizācijas XXIV konference 1991. gada 4. maijā ieteica izveidot pastāvīgas komisijas no rajona komitejas locekļiem un aktīvākajiem komunistiem. Šāds lēmums tika pieņemts 1991. gada 15. maija biroja sēdē. Tika izveidotas:

- Sociālo jautājumu komisija
- Agrāri ekonomisko jautājumu komisija
- Komisija darbam ar vietējām padomēm un sabiedriski politiskām organizācijām.⁷⁶

Vairāk būtisku pārmaiņu rajona komitejas struktūrā līdz LKP likvidēšanai 1991. gada 23. augustā nenotiek.

Partijas pirmorganizācijas

Viens no efektīvākajiem LKP ietekmes rīkiem bija partijas pirmorganizācijas, kas darbojās rajona darba kolektīvos.

⁷²LVA f. PA 4111, 62. apr., 8. l., 4.lp.

⁷³LVA f. PA 4111, 62. apr., 16. l., 63-70.lp.

⁷⁴LVA f. PA 4111, 64. apr., 2. l., 24.lp.

⁷⁵LVA f. PA 4111, 64. apr., 6. l., 3-22.lp.

⁷⁶LVA f. PA 4111, 64. apr., 3. l., 90.lp.

1987. gadā partijai rajonā bija 91 pirmorganizācijas.⁷⁷ 1988. gada sākumā rajonā bija 90 partijas pirmorganizācijas.⁷⁸ 1989. gadā to skaits pieauga līdz 96⁷⁹, 95 partijas pirmorganizācijas bija 1990. gada sākumā, bet uz 1991. gada 1. janvāri to skaits bija 97 pirmorganizācijas.⁸⁰

Sakarā ar LKP XXV kongresā notikušo sašķelšanos 1990. gada aprīlī, un tam sekojošo LKP Bauskas rajona organizācijas sadalīšanos, LKP Bauskas rajona komitejas birojs nolēma likvidēt vairākas partijas pirmorganizācijas un svītrot no partijas rajona komitejas amatu nomenklatūras likvidēto partijas pirmorganizāciju sekretāru amatus, uzskatīt bijušos sekretārus par izstājušos no PSKP biedriem saskaņā ar pašu iesniegumiem.⁸¹ 1991. gadā no minētajām 97 pirmorganizācijām bija palikusi 31 pirmorganizācija.⁸²

Sakarā ar LKP Bauskas rajona organizācijas sašķelšanos un biedru izstāšanos no PSKP daudzas skaitliski mazas partijas pirmorganizācijas nevarēja pastāvēt, tāpēc LKP Bauskas rajona komitejas birojs nolēma uz dažu likvidēto pirmorganizāciju (partijas rajona komitejas, rajona izpildkomitejas, laikraksta „Bauskas dzīve” redakcijas, Komunālo uzņēmumu kombināta, 11. ceļu remontu un būvniecības pārvaldes, 10. ceļu būvniecības rajona, Konservu un dzērienu Bauskas agrorūpnieciskā kombināta, tekstilkombināta „Saule” Bauskas ceha, Bauskas pārvietojamās mehanizētās kolonnas, Iecavas pilsētciemata, Iecavas vidusskolas un Iecavas kombinētās lopbarības rūpnīcas) bāzes izveidot Bauskas un Iecavas zonālās partijas pirmorganizācijas.⁸³ 1991. gada maijā Bauskas zonālā partijas pirmorganizācija bija skaitliski vislielākā rajonā – tajā bija 56 biedri.⁸⁴

2.2.2. Kadru analīze

Kadru analīze veikta attiecībā uz LKP Bauskas rajona komitejas biroja nodaļām un vadību. Analīzes mērķis – izpētīt kadru nacionālo īpatsvaru, izglītības līmeni, izmaiņas sastāvā.

Pārkārtošanas procesi, kas sākās 1987. gadā, atspoguļoja daudzus trūkumus esošajos partijas komitejas biroja locekļos, kā arī, bija pamats turpmākai kadru maiņai. Pirmkārt, daļai rajona vadošo kadru līdz šim trūka absolūti pilnīgas izpratnes par pārkārtošanas nepieciešamību un tās būtību. LKP rajona komitejas pirmais sekretārs A. Kauliņš partijas rajona komitejas 1987.

⁷⁷ LVA f. PA 101, 59. apr., 128. l., 20.lp.

⁷⁸ LVA f. PA 101, 61. apr., 151. l., 17.lp.

⁷⁹ LVA f. PA 101, 63. apr., 66. l., 42.lp.

⁸⁰ LVA f. PA 4111, 60. apr., 30. l., 1-5.lp.

⁸¹ LVA f. PA 4111, 62. apr., 9. l., 2.lp.

⁸² LVA f. PA 101, 67. apr., 51. l., 9.lp.

⁸³ LVA f. PA 4111, 62. apr., 11. l., 2.lp.

⁸⁴ LVA f. PA 4111, 64. apr., 1. l., 5.lp.

gada plēnuma ziņojumā sacīja – “Vērojama zināma nestabilitāte, pārliecinātības trūkums, gaidīšana uz norādījumiem “no augšas”. Šī nelaime piemīt arī daļai partijas pirmorganizāciju sekretāru.”⁸⁵Otrkārt, daļai vadošo kadru bija vērojamas pārkārtošanās būtībai neatbilstošas rakstura un darbības izpausmes, kas bija saistītas ar neuzņēmību un neatlaidību uzņemties pašreizējā darba sarežģītību, atbildību. Treškārt, pēc A. Kauliņa domām, daļa kadrusava darba stagnāciju, reizēm pat atpalcību, attaisnoja ar it kā “objektīviem” apstākļiem un vainas meklēšanu citos. Taču patiesībā vaina slēpusies neprasmē un arī negribēšanā paškritiski un objektīvi vērtēt radušās grūtības un vēlmē tās novērst. Ceturtkārt, daļa vadošo kadru nevarēja atbrīvoties no ieraduma dzīvot pa vecam. Piektkārt, bija arī tādi vadošie darbinieki, kuri nespēja pieņemt un pat apzināti izvairījās no demokrātisko vadības metožu masveida pielietošanas un pašpārvaldes veicināšanas darba kolektīvos un to struktūrvienībās.⁸⁶ Šie faktori radīja tā saukto “bremzēšanas mehānismu”, ko nodrošināja apstākļi, ka rajona komitejas vadībā strādāja cilvēki ar vairāku gadu stāžu, ar skepsi uz pārmaiņām.

1987. gads (Bauskas rajona komitejas biroja sastāvs – skat. Pielikums Nr.1)

Nozīmīgas pārmaiņas notiek līdz ar I sekretāra nomaiņu - Jāni Bonātu, kurš kā I sekretārs nostrādāja 23 gadus, nomainīja progresīvi domājošais Artūrs Kauliņš, kurš no 1987. gada maija ieņēma II sekretāra vietu. Līdzās LKP Bauskas rajona komitejas biroja locekļa pienākumiem, no 1987. gada jūnija līdz 1989. gada decembrim A. Kauliņš bija arī Bauskas rajona Tautas deputātu padomes deputāts, un vienlaikus no 1987. gada jūnija līdz 1990. gada maijam Bauskas rajona izpildkomitejas loceklis.⁸⁷

A. Kauliņa ieceres uz rajona komitejas turpmāko darbu atnesa jaunu pienesumu un perspektīvas, ko rajonam vajadzēja. J. Bonāts savā darbā bija gana kompetents, taču vadībai bija vajadzīga paaudžu maiņa, kas ļauj laika maiņai.

Jānis Mičulis (Bauskas rajona komitejas II sekretārs 1988-1990) Jāni Bonātu raksturo šādi: „*Jānis Bonāts bija komunist ar lielo burtu, nebija ieinteresēts materiālās vērtībās, nekad nebija neko piesavinājies, dzīvoja pieticīgi – vienistabas vai divistabu dzīvoklī Saulainē. Viņš uzskatīja, ka labam komunistam nedrīkst būt materiālas intereses. Ļoti taisnīgs, godprātīgs. Līdz mūža beigām pārliecināts komunist. Ļoti žēl, ka līdz pat partijas likvidācijai, Bonāts nespēja atvērt acis.*”⁸⁸

⁸⁵ *Komunisma Ceļš*, 04.06.1987, 2.lp.

⁸⁶ *Komunisma Ceļš*, 04.06.1987, 2.lp.

⁸⁷ LVA f. PA 4111, 63. apr., 62. l., 2.lp.

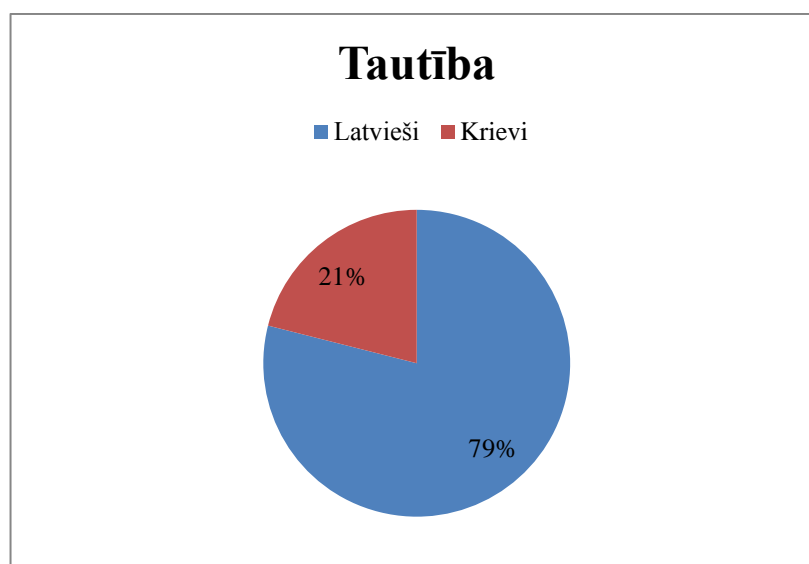
⁸⁸ Intervija ar Jāni Mičuli (audioieraksts), 08.03.2017, Agnijas Ruhockas personīgais arhīvs

A.Kauliņš, stājoties amatā, nav baidījies izteikt pārmetumus iepriekšējās vadības darba stilam. Kā, piemēram, partijas rajona komitejas sekretāriem I.Arbūzovam un Dz. Skurbai to, ka tie nav mērķtiecīgi prasījuši nodaļu vadītājiem, lai viņi caur instruktoru sastāvu partijas pirmorganizācijām novadītu prasības par nepieciešamību sistemātiski noklausīties visu atpalikušo darba iecirkņu vadītāju pārskatus par savu devumu atpalcības likvidēšanā, vienlaikus dodot raksturojumu un vērtējumu par viņu darbības atbilstību mūsdienu garam.⁸⁹

Kā vienu no prioritātēm A. Kauliņš izvirzīja, it visur, izmantojot visas ekonomiskās un sociāli politiskās sviras, visas demokratizācijas formas, paātrināt ekonomikas attīstības tempus un iedzīvotāju labklājību.

Attiecībā uz pašu rajona komitejas biroju kopumā, tajā strādāja 20 partijas biedri, no tiem 16 (79%) latvieši, 4 (21%) krievi.⁹⁰ (skat. 2.2.2.1.diagrammu).

2.2.2.1.diagramma

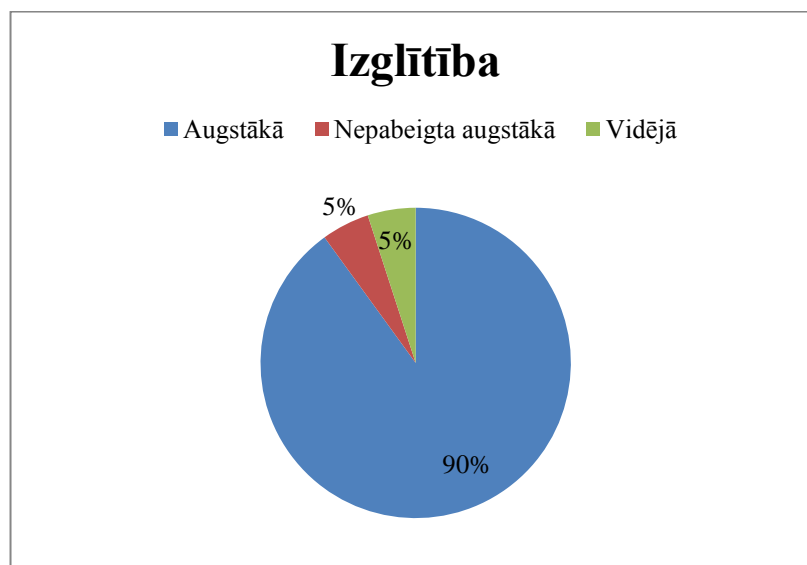

Pievēršot uzmanību izglītības līmenim, 18 (90%) biroja locekļiem bija augstākā izglītība, 1 (5%) nepabeigta augstākā izglītībā, bet vēl 1 (5%) vidējā izglītībā.⁹¹ (skat. 2.2.2.2.diagrammu).

⁸⁹ Komunisma Ceļš, 04.06.1987, 2.lp.

⁹⁰LVA f. PA 4111, 54. apr., 24. l., 29.-36.lp.

⁹¹LVA f. PA 4111, 54. apr., 24. l., 29.-36.lp.

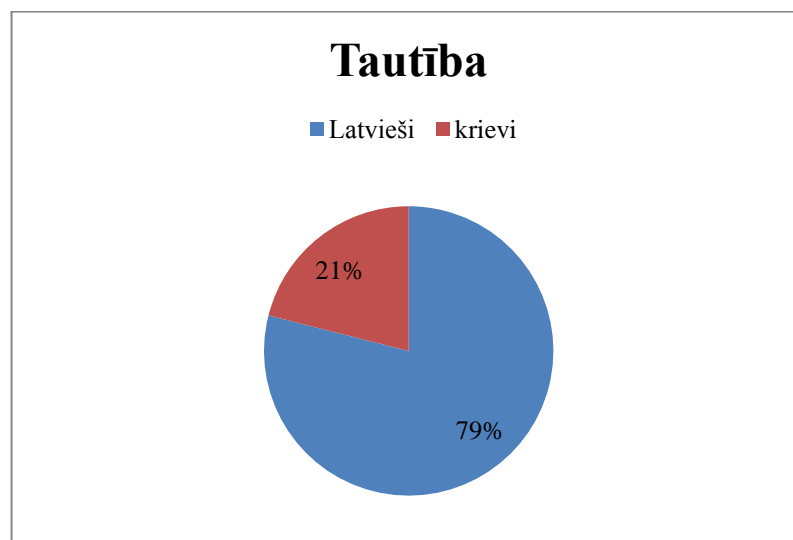

1988. gads (Bauskas rajona komitejas biroja sastāvs – skat. Pielikums Nr.2)

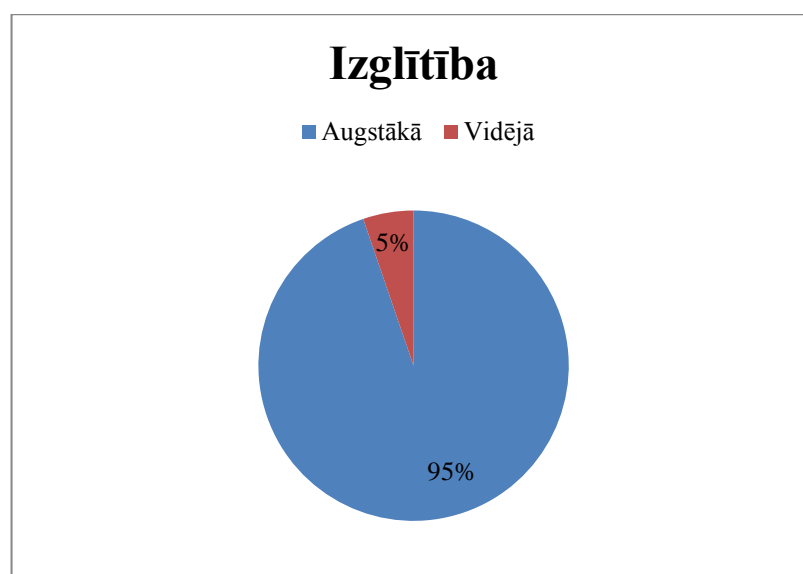
Artūra Kauliņa vadībā rajona komitejas birojs piedzīvoja pārmaiņas - notika pašattīrīšanās un paaudžu maiņa. Būtiska loma turpmākajā rajona komitejas darbā ir tam, ka 1988. gada nogalē II sekretāru Ivanu Arbūzovu, kurš savā amatā strādāja no 1980. gada, nomainīja Jānis Mičulis, un III sekretāres Dzintras Skurbas, kura savā amatā arī strādāja no 1980. gada, nomainīja Emerita Buķele. Jaunā trijotne – Artūrs Kauliņš, Jānis Mičulis un Emerita Buķele -, kopā izveidoja pamatkodolu, kas iestājās par neatkarīgu LKP un Latvijas valstisko neatkarību. (skat. Pielikums Nr.3)

Attiecībā uz rajona komitejas biroju, kopumā tajā strādāja 19 partijas biedri. No visiem 15 (79%) latvieši, 4 (21%) krievi.⁹² Tātad, salīdzinot ar 1987. gadu, latviešu īpatsvars tāds pats (skat. 2.2.2.3. diagrammu)

⁹²LVA f. PA 4111, 56. apr., 22. l., 27-30.lp.

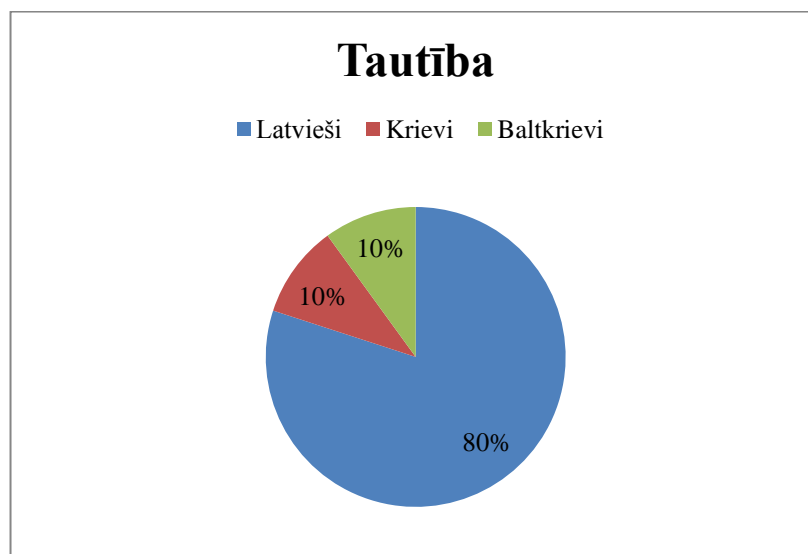
Pievēršot uzmanību izglītības līmenim, 18 (95%) biroja locekļiem bija augstākā izglītība, bet 1 (5%) bija vidējā izglītība.⁹³ (skat. 2.2.2.4.diagrammu).

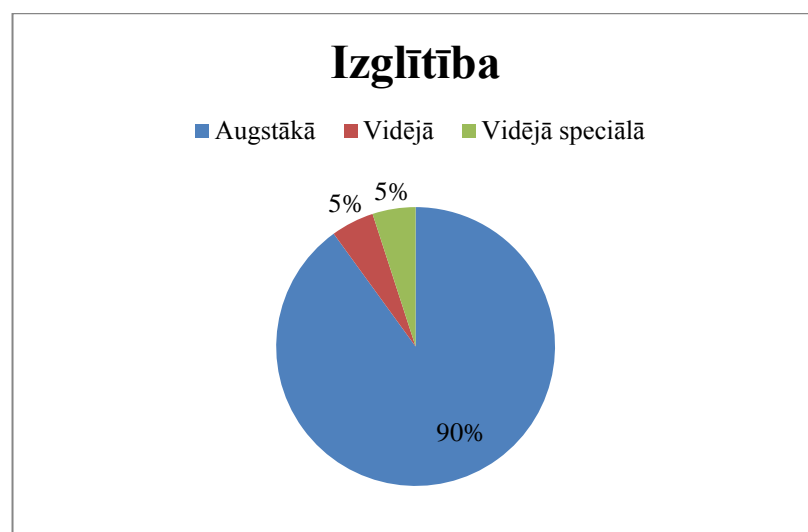
1989. gads (Bauskas rajona komitejas biroja sastāvs – skat. Pielikums Nr.4)

1989. gadā turpina strādāt 1988. gada nogales sastāvs. Pavisam kopā komitejā strādāja 20 partijas biedru. No tiem, 16 (80%) latvieši, 2 (10%) krievi un 2 (10%) baltkrievi. Salīdzinot ar 1987. un 1988. gadu īpašas izmaiņas nacionalitāšu īpatsvarā nav⁹⁴. (skat. 2.2.2.5.diagrammu)

⁹³LVA f. PA 4111, 56. apr., 22. l., 27-30.lp.

Pievēršot uzmanību izglītības līmenim, 18 (90%) bija augstākā izglītība, 1 (5%) bija vidējā vispārējā un 1 vidējā speciālā (5%).⁹⁵ (skat. 2.2.2.6.diagrammu)

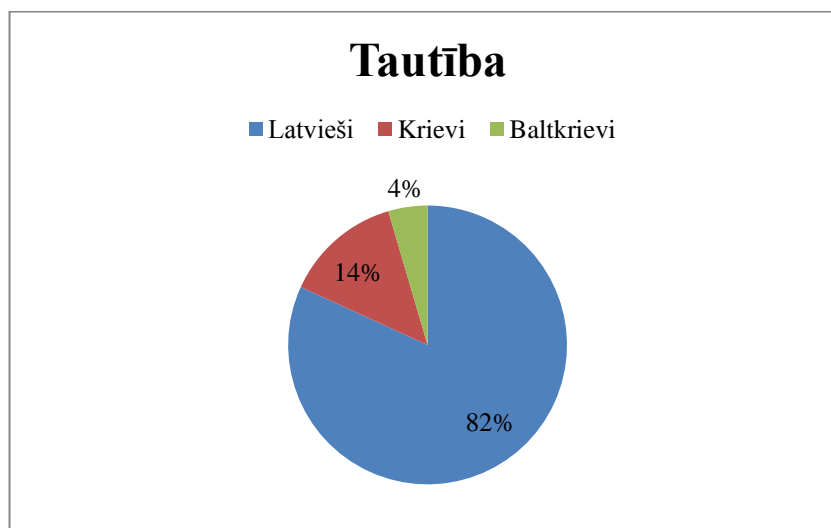

Līdz 1990. gada aprīļa beigām sastāvs būtiski nemainās (skat. Pielikums Nr. 5). Gada laikā komitejas darbinieku skaits palielinājās līdz 22 partijas biedriem. No tiem 18 latvieši, 3 krievi, 1 baltkrievs.⁹⁶ (skat. 2.2.2.7.diagrammu)

⁹⁴LVA f. PA 4111, 58. apr., 20. l., 15- 17.lp.

⁹⁵LVA f. PA 4111, 58. apr., 20. l., 15- 17.lp.

⁹⁶LVA f. PA 4111, 60. apr., 17. l., 35- 37.lp.

Nozīmīgas pārmaiņas LKP iekšienē notiek **1990. gada aprīlī**– šķelšanās rezultātā izveidojas Latvijas Neatkarīgā komunistiskā partija un uz PSKP platformas balstītā LKP. Līdzšinējā rajona komitejas vadība nolika pilnvaras un LKP Bauskas rajona komitejā notika vadības maiņa – rajona komiteju sāka vadīt uz PSKP platformas balstītā LKP, I sekretāra Andreja Rudenko vadībā. Vadības maiņas rezultātā notika partijas rajona komitejas krasa kadru samazināšana. Sakarā ar partijas rajona komitejas struktūras un darba funkciju izmaiņām un štatu samazināšanu, ar 1990. gada 1.jūniju tika uzteikts darbs visiem rajona komitejas atbildīgajiem, tehniskajiem un apkalpojošās sfēras darbiniekiem un atbrīvotajiem partijas pirmorganizāciju sekretāriem.⁹⁷ Partijas komitejas birojā uz 1991. gada 1. janvāri strādāja tikai 5 partijas biedri. (skat. Pielikums Nr. 6)

Drīz vien, sakarā ar to, ka I sekretārs Andrejs Rudenko bija devies mācību diplomdarba atvaļinājumā, rajona komiteja praktiski bija palikusi bez vadības. Tā rezultātā, 1991. gada 21. marta VI plēnumā, partijas komitejas biroja vadību papildināja ar II sekretāra vietu. 1991. gada 22. martā II sekretāra amatā stājās Jāzeps Čeksters.⁹⁸ (skat. Pielikums Nr. 7)

Nākamās pārmaiņas notika brīdī, kad I sekretārs Andrejs Rudenko iesniedza iesniegumu par atkāpšanos no amata, un ar 1991. gada 6. maiju I sekretāra amatu ieņēma 73 gadus vecais Jāzeps Čeksters.⁹⁹ Rajona komitejas birojs 6 cilvēku sastāvā J. Čekstera vadībā palika līdz LKP likvidācijai. (skat. Pielikums Nr. 8)

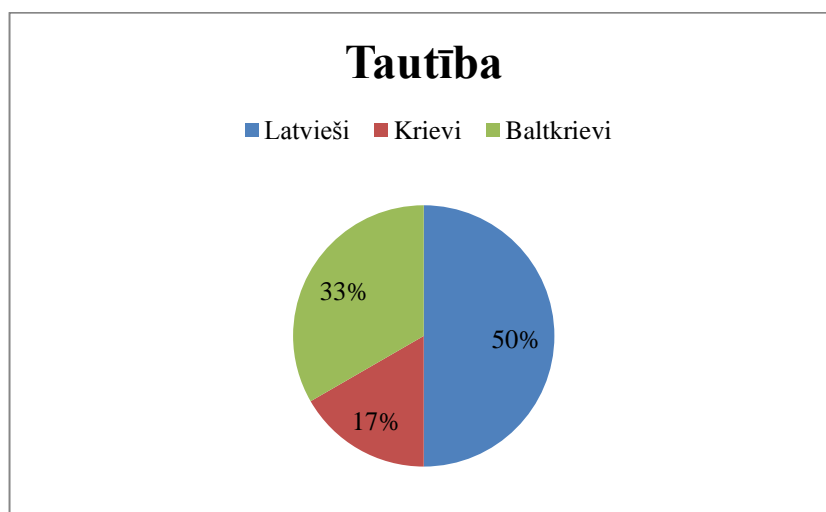
⁹⁷LVA f. PA 4111, 62. apr., 7. l., 61.lp.

⁹⁸LVA f. PA 4111, 64. apr., 2. l., 12.lp.

⁹⁹LVA f. PA 4111, 65. apr., 6. l., 3.lp.

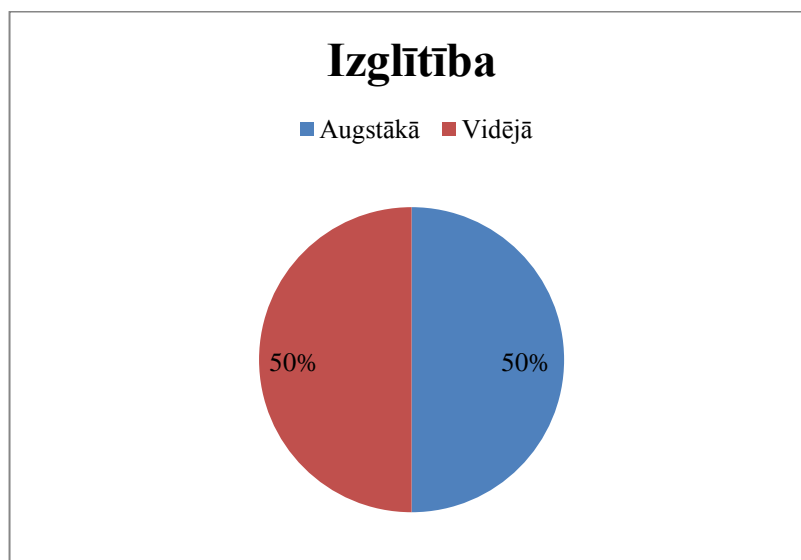
No visiem partijas komitejas biroja locekļiem 3 (50%) bija latvieši, 2 (33%) baltkrievi un 1 (17%) krievs.¹⁰⁰ (skat. 2.2.2.8.diagrammu)

2.2.2.8.diagramma

Pievēršot uzmanību izglītības līmenim, 3 (50%) bija augstākā izglītība, bet pārējiem 3 (50%) vidējā izglītība.¹⁰¹ (skat. 2.2.2.9.diagrammu)

2.2.2.9.diagramma

No rajona komitejas biroja kadru analīzes laika posmā no 1987. līdz 1991. gadam, var secināt, ka pēc vidējā rādītāja, rajona komitejas biedrs pēc tautības ir latvietis, ar augstāko

¹⁰⁰LVA f. PA 4111, 64. apr., 6. l., 12.lp., LVA f. PA 4111, 65. apr., 6. l., 3.lp., LVA f. PA 4111, 65. apr., 4. l., 2.lp., LVA f. PA 4111, 65. apr., 5. l., 2.lp.

¹⁰¹LVA f. PA 4111, 64. apr., 6. l., 12.lp., LVA f. PA 4111, 65. apr., 6. l., 3.lp., LVA f. PA 4111, 65. apr., 4. l., 2.lp., LVA f. PA 4111, 65. apr., 5. l., 2.lp.

izglītību. Līdz 1990. gada martam, procentuāli, latvieši ir vairāk, kas svārstās no 79-82%. Procentuāli, visvairāk latviešu ir no 1989. gada sākuma, līdz 1990. gada martam – 82%, kad pie vadības bija I sekretārs Artūrs Kauliņš, II sekretārs Jānis Mičulis un III sekretāre Emerita Buķele. Vidējais biroja locekļu vecums šajā posmā – 42 gadi. Procentuāli mazāk latviešu ir no 1990. gada marta līdz LKP likvidācijai 1991. gadā – 50%.

Izglītības līmenis apskatāmajā laika posmā atspoguļo, ka augstākā izglītība procentuāli figurē no 90-95%. Procentuāli visaugstākais līmenis bija 1988. gadā – 95% no visiem biroja locekļiem bija augstākā izglītība. Procentuāli vismazāk ir laika posmā no 1990. gada maija līdz partijas likvidācijai 1991. gadā, kad augstākā izglītība procentuāli mērāma 50% biroja locekļu.

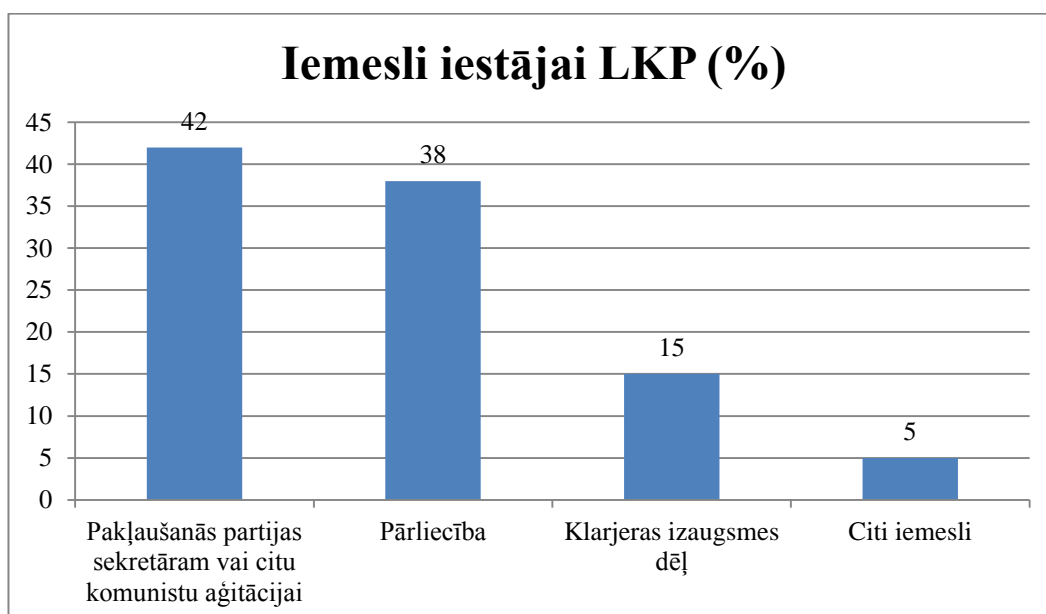
2.3. LKP Bauskas rajona organizācijas biedri

Noskanojums

1990. gada sākumā, kad intensīvi norisinājās atjaunošanas procesi LKP, eksistēja vairāki uzskati par tās nākotnes ceļu, tāpēc tika aptaujāti rajona komunisti, lai noskaidrotu viņu nostāju vairākos būtiskos jautājumos. Līdz 1990. gada 15. februārim tika aptaujāti 68% rajona komunistu.¹⁰²

Jautājums par izšķirošo iemeslu iestājai partijā. (skat. 2.3.1. tabulu)

2.3.1. tabula

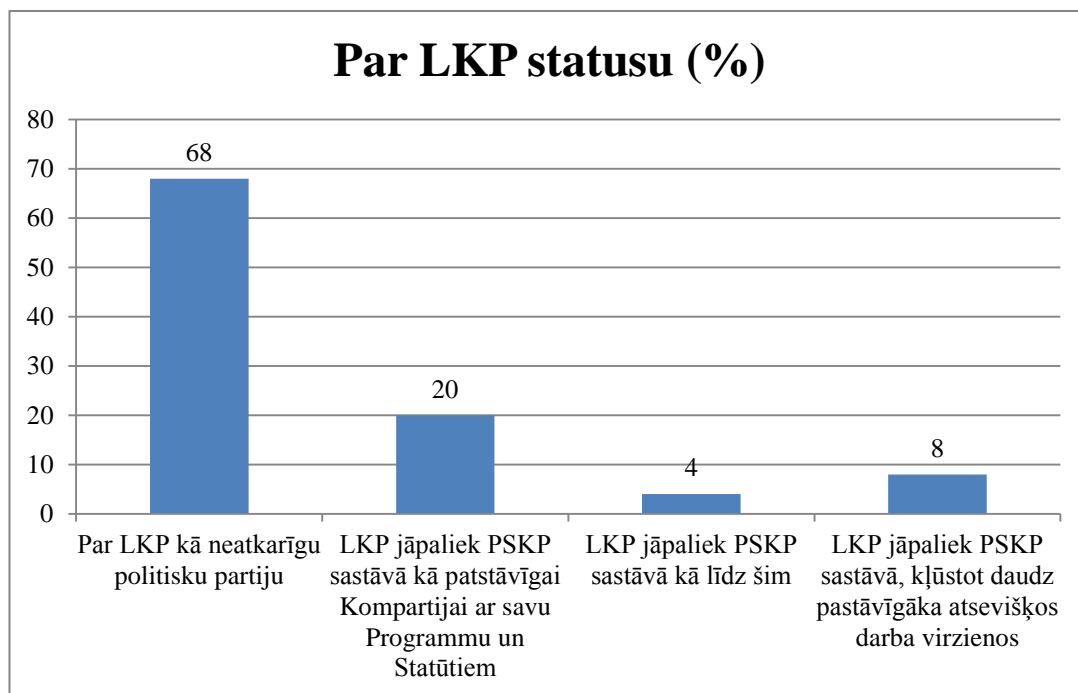

¹⁰²Bauskas Dzīve, 27.02.1990, 2.lp., LVA f. PA 4111, 62. apr., 5. l., 4.lp.

42% komunistu par tādu nosauc pakļaušanos partijas sekretāra un citu komunistu aģitācijai, nākamā lielākā daļa, 38% komunistu, iestājoties partijā tomēr ir vadījušies galvenokārt no savas pārlicēības. Tikai 15% par iemeslu uzskata politiskās sistēmas diktāta nepieciešamību, lai varētu sekmīgi norītēt cilvēka profesionālā un sabiedriskā virzība.¹⁰³

Jautājums par LKP statusu(skat. 2.3.2. tabulu)

2.3.2.tabula

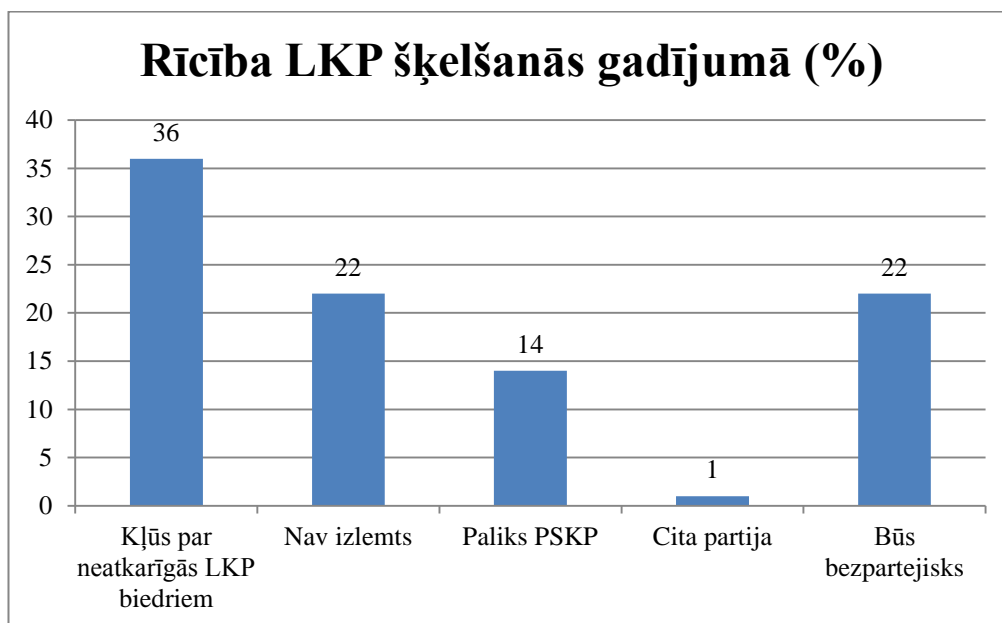
Izsakoties par LKP statusu, 68% aptaujāto komunistu iestājās par to, lai LKP kļūtu pilnīgi neatkarīga politiska partija. 20% uzskatīja, ka LKP jāpaliek PSKP sastāvā kā patstāvīgai kompartijai ar savu programmu un statūtiem. 4% vēlējās, lai LKP paliktu PSKP sastāvā kā līdz šim, 8% - lai LKP paliktu PSKP sastāvā kļūstot daudz patstāvīgāka atsevišķos darba virzienos.¹⁰⁴

Atbildēs uz jautājumu par komunistu varbūtējo rīcību, ja notiks šķelšanās LKP organizācijā, 36% nolēma kļūt par neatkarīgās LKP biedriem. 22% komunistu dotajā brīdī vēl nebija izlēmuši par tālāko politisko piederību. 14% komunisti nolēma palikt PSKP rindās. 1% - iestāties citā politiskā partijā. Savukārt 22% komunistu nevēlējās būt nevienas politiskas partijas biedri.¹⁰⁵ (skat. 2.3.3. tabulu)

¹⁰³Bauskas Dzīve, 27.02.1990, 2.lp, LVA f. PA 4111, 62. apr., 5. l., 4.lp.

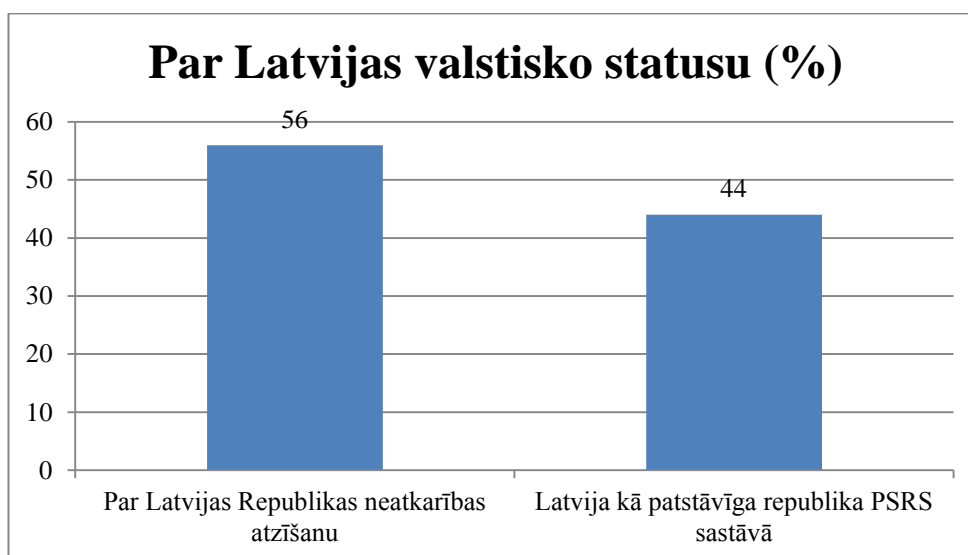
¹⁰⁴Bauskas Dzīve, 27.02.1990, 2.lp, LVA f. PA 4111, 62. apr., 5. l., 4.lp.

¹⁰⁵Bauskas Dzīve, 27.02.1990, 2.lp, LVA f. PA 4111, 62. apr., 5. l., 4.lp.

Attiecībā uz Latvijas valstisko statusu, 56% aptaujāto rajona komunistu Latvijas valstiskumu tuvākajos gados strikti iedomājās kā neatkarīgu valsti ārpus PSRS. Pārējie 44% to saredzēja kā patstāvīgu republiku PSRS sastāvā.¹⁰⁶ (skat. 2.3.4. tabulu)

2.3.4. tabula

Pēc rezultātiem var secināt, ka statistiskividējais partijas biedrs ir iestājies LKP pakļaujoties partijas sekretāra vai citu komunistu aģitācijai, ir par LKP kā neatkarīgu politisko

¹⁰⁶ *Bauskas Dzīve*, 27.02.1990, 2.lp, LVA f. PA 4111, 62. apr., 5. l., 4.lp.

partiju, šķelšanās brīdī kļuva par LNKP biedru vai bezpartejisks, un ir par Latvijas Republikas neatkarības atgūšanu.

Skaitis

Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem, partijas biedru skaits no 1986.-1990. gada sākumam ir vienmērīgs, bez krasa biedru pieauguma vai samazinājuma. 1986. gadā LKP Bauskas rajona organizācijā bija 2776 biedri un partijas kandidāti.¹⁰⁷ 1987. gadā kopā ar biedru kandidātiem LKP Bauskas rajona organizācijā bija 2829 biedri.¹⁰⁸ Lielā partijas rajona organizācija strukturāli sadalījās 91 pirmorganizācijās, 40 cehu organizācijās un 61 partijas grupā.¹⁰⁹

1988. gadā LKP Bauskas rajona organizācijā bija 2845 biedru un biedru kandidātu.¹¹⁰ Partijas biedru pieaugums pavisam neliels. Pirmais sekretārs A. Kauliņš piedāvāja šādu izskaidrojumu – “Pēdējā laikā mūsu rajonā apsīkusi uzņemšana PSKP biedru kandidātos. Daudzējādā ziņā to var izskaidrot ar politisko situāciju un atsevišķu partijas biedru kļūdām pagātnē, bet lielā mērā tas izskaidrojams ar to, ka nav mums šajā darbā izveidota sistēma. Jaunu komunistu sagatavošanā netiek ievērots pakāpenības un pēctecības princips, kā rezultātā daudzos jauniešos nav ieaudzināta atbildība, pienākuma apziņa, no kā arī jaunie šobrīd baidās, redzot, ka komunistiem tiek izvirzītas arvien lielākas prasības”.¹¹¹

Lielas pārmaiņas 1988. gada skaitliskajā sastāvā nav vērojamas, taču 1989. gada biedru skaitam ir tendence jau nedaudz samazināties – 2728.¹¹² Konkrēti iemesli, kāpēc cilvēki izstājās, netiek minēti. Iemesli aiziešanai no partijas, galvenokārt ir statūtu prasību nepildīšanas (atrašanās no partijas un biedru naudu nemaksāšana) dēļ, vai arī ar pašrocīgas izstāšanās iesniegumu ar vēlmi vairs nesastāvēt PSKP, vai bez paskaidrojuma – “lūdzu atbrīvot no PSKP biedriem”.¹¹³

Sakarā ar LKP XXIV kongresa notikušo sašķelšanos 1990. gada aprīlī un tam sekojošo LKP Bauskas rajona organizācijas sadalīšanos, sākās masveidīga komunistu izstāšanās no PSKP. Ja 1988. gadā tikai 4 komunisti izslēgti no PSKP, iesniegumā norādot, ka nav vēlējušies sastāvēt partijā, jo neatzīst LKP pareizību, 1989. gadā – 86, tad 1990. gada pirmajos 3 mēnešos jau 118.

¹⁰⁷LVA f. PA 101, 57.apr., 275.l., 23.lp.

¹⁰⁸LVA f. PA 101, 59.apr., 128.l., 20.lp.

¹⁰⁹*Komunisma Ceļš*, 09.02.1988, 1.lp.

¹¹⁰LVA f. PA 101, 61.apr., 151. l., 17.lp.

¹¹¹*Komunisma Ceļš*, 08.09.1988, 2.lp.

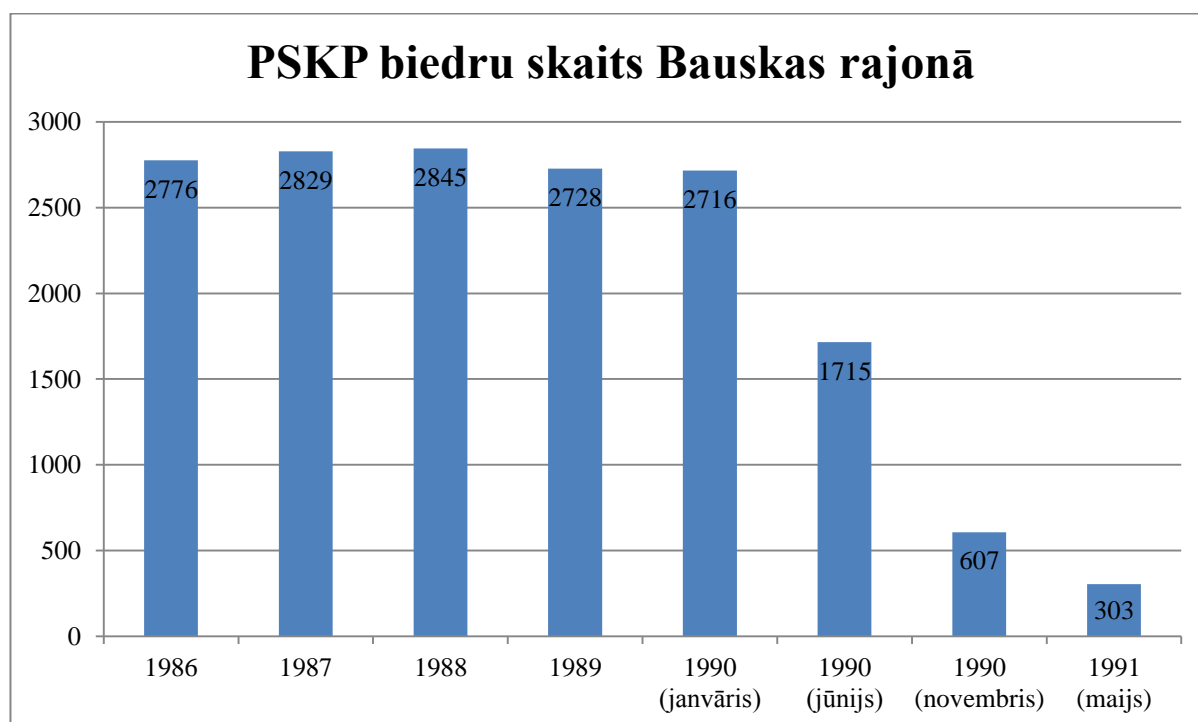
¹¹²LVA f. PA 101, 63.apr., 66.l., 40.lp.

¹¹³LVA f. PA 4111, 64. apr., 29. l., 11.lp.

Tendence skaidri redzama. Arī jaunu biedru uzņemšana krietni samazinājās. 1988.gadā – 48, 1989. – 12, 1990.gadā neviena.¹¹⁴

Ja uz 1990. gada 1. janvāri LKP Bauskas rajona organizācijā bija 2716 komunisti¹¹⁵, tad līdz jūnijam bija palikuši 1715 biedru.¹¹⁶ Otrā pusgada laikā izstājās vēl 1019 biedri¹¹⁷, šajā laikā partijas biedru kandidātos netika uzņemts neviens cilvēks.¹¹⁸ 1990. gada novembrī biedru skaits bija jau 607 (no tiem 259 latvieši)¹¹⁹. 1991. gadā partijas biedru skaits turpināja samazināties un statistiskā atskaite par 1991. gada I pusgadu liecina, ka partijas biedrus skaits šajā laikā samazinājies līdz 303 cilvēkiem.¹²⁰ Pēc 1991. gada I pusgada apkopojošiem datiem Centrālajai komitejai vairs nav tikt nodoti. Gan pēc minētajiem faktiem, gan attēlotās diagrammas (skat. 2.3.5.diagrammu) var secināt, ka lielākā daļa partijas biedru izstājās tieši 1990. gadā, pārējie līdz partijas likvidēšanai 1991. gada 23. augustā, vai automātiski tika izslēgti partijas likvidācijas brīdī.

2.3.5. diagramma

¹¹⁴LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 10.lp.

¹¹⁵LVA f. PA 4111, apr. 62, l. 7, 4.lp.

¹¹⁶LVA f. PA 101, apr. 65, l. 78, 5.lp.

¹¹⁷LVA f. PA 101, apr. 65, l. 81, 5.lp.

¹¹⁸LVA f. PA 4111, apr. 64, l. 3, 3.lp.

¹¹⁹LVA f. PA 101, apr. 65, l. 78, 6.lp.

¹²⁰LVA f. PA 4111, apr. 64., 1. l., 5.lp, LVA f. PA 101, 67. apr., 58.l., 4.lp.

Iemesli nevēlēšanai sastāvēt partijā ir dažādi, taču galvenokārt tas saistīts ar partijas autoritātes samazināšanos, kā arī ar vājo un formālo vietējo partijas pirmorganizāciju darbību, neticību partijas politikai. Vairāki komunisti par iemeslu min nepamatoti lielas partijas biedru maksas, veselības stāvokli, kā arī negatīvu radnieku vai darba biedru ietekmi, bet visbiežāk dominē nevēlēšanās sastāvēt PSKP, neatzīstot tās pausto ideoloģiju.

3. LKP Bauskas rajona komitejas iesaistīšanās Atmosferas laika procesos

1989. gadā pacēlās jautājums par LKP autoritātes celšanu tautā, gan LKP Bauskas rajona komitejas un Tautas deputātu padomes Izpildu komitejas iesaistīšanos sabiedriski politiskos jautājumos, ko cēla gaismā dažādas nacionālpolitiskas organizācijas.

Partija sāka apdomāt rīcības plānu kā celt partijas autoritāti masās, un partija apzinājās, ka nekāda atsaukšanās uz attiecīgu PSRS vadošu lomu padomju sabiedrībā nelīdzēs. Partijas vadība apzinājās, ka partijas autoritātes graušānā nebūtu jāvaino ne masu informācijas līdzekļi, ne sabiedriskās organizācijas, to vidū Latvijas Tautas frontes un Vides aizsardzības kluba Bauskas rajona nodaļas. Šajā partijas autoritātes krišanas kontekstā partijas organizācijagandrīz pavisam norobežojās no daudzām aktuālām problēmām - Rīgas metro, valodas statuss, kultūrvēsturiskās simbolikas atzīšana, migrācijas jautājumi utt. – partijas organizācija palika vērotājos, kaut gan par to tika runāts dažādos vietējo organizāciju mītiņos.

Attiecībā uz pašu Bauskas rajona komitejas darbu pētāmajā laika posmā I sekretāra Artūra Kauliņa vadībā, jāmin A.Kauliņa runa par komitejas darba atskatu partijas organizācijas XXIII konferences I daļā 1990. gada 30. martā - „Analizējot un vērtējot situāciju partijas iekšējā dzīvē, kā arī objektīvi skatoties uz procesiem sabiedrībā, partijas rajona komiteja, tās birojs un nodaļas centās savā darbā atteikties no dogmatiskā, konservatīvā. Ņemot vērā iepriekšējā konferencē izteiktos priekšlikumus un kritiku, centāties sava darba centrā redzēt cilvēku, viņa rūpes un vajadzības. Atteicāties pilnībā no administrēšanas un komandēšanas attiecībā uz rajona izpildkomiteju, agrorūpniecisko apvienību un citām padomju un saimnieciskajām iestādēm. Centāties jautājumus risināt koleģiāli, prasot personīgu atbildību no komunistu vadītājiem”.¹²¹

¹²¹LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 5.lp.

Arī pārtikas apgādes uzlabošana bija viens no aktuālākajiem jautājumiem partijas rajona komitejas politiskajā darbā. Arī ekoloģiskās problēmas arvien vairāk ieguva politisku nokrāsu. Tādēļ, uzskatot, ka arī partijas pirmorganizācijas un komunisti nevar palikt malā dabas aizsargāšanā un tās sakārtošanā, rajona komiteja savos plēnumos izskatīja jautājumus par partijas rajona organizācijas uzdevumiem apkārtējās vides aizsardzībā un ekoloģiskās situācijas uzlabošanā rajonā.

3.1. LKP Bauskas rajona komitejas attiecības ar nacionālpolitiskajām organizācijām

Viena no pirmajām pretreakcijām attiecībā pret nacionāla rakstura organizācijām, ko puda Bauskas rajona komitejas pirmorganizāciju sekretāru informatīvajā sanāksmē, bija par Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas biroja lēmumu, kurš tika pieņemts, izskatot jautājumu par pretsabiedriskajām nacionālistiskajām izpausmēm, kas notika 1987. gada 23. augustā Rīgā. To apsprieda partijas rajona komitejas propagandas un aģitācijas nodaļas vadītāja V. Akermane, izklāstot situāciju – “23. augustā – PSRS un Vācijas 1939. gada neuzbrukšanas parakstīšanas gadskārtas dienā -, paklausot Rietumu naidīgās propagandas provokatoriskajiem aicinājumiem, politiski nenobriedušie Rīgas iedzīvotāji, kuri atsaucās ekstrēmiski noskaņotajiem elementiem, kas apvienojušies tā dēvētajā grupā “Helsinki-86”, centās sarīkot gājienu un mītiņu pie Brīvības pieminekļa. Dažas no šīm personām, nolikdamas ziedus, uzvedās izaicinoši un centās ar savu rīcību piešķirt notikumam nacionālistisku pretpadomju raksturu”.¹²² V. Akermane puda, ka šo rīcību nosodījuši arī Bauskas rajona iedzīvotāji, ar kuriem pārrunāta šī situācija darba kolektīvos, atzīstot to kā politiski bīstamu. Tika noteikts tālākais rīcības plāns – “Ikvienai partijas pirmorganizācijai nekavējoties rūpīgi jāizanalizē mācība, ko devuši 23. augusta notikumi, un jānosaka papildus pasākumi enerģiskai ideoloģiskajai audzināšanai visu iedzīvotāju kategoriju vidū. (...) Visās partijas pirmorganizācijās jāizstrādā noteikta programma, lai pastiprinātu darbu, kas tiek veikts ieaudzinot darbaļaudīs augstu šķirisko pašapziņu, politisko modrību un stabilu imunitāti pret naidīgās propagandas intrigām”.¹²³

Drīz vien, stingrā nostāja mīkstinājās. Nostiprinoties viedokļu plurālismam sabiedrībā, I sekretāra Artūra Kauliņa vadībā rajona komitejas locekļi centās atrast kontaktus un sadarboties ar visām sabiedriskajām kustībām un jaunizveidotajām partijām. Šī sadarbība izvērās ar Latvijas Tautas fronti un Vides Aizsardzības klubu. Nedaudz mazāk arī ar LNNK un citām kustībām. Jau

¹²² *Komunisma Ceļš*, 03.09.1987, 3.lp.

¹²³ *Komunisma Ceļš*, 03.09.1987, 3.lp.

1988. gada septembrī, kad VAK un LTF Bauska rajona nodaļas bija tik tikko sākušas darbu, A. Kauliņš pauda – “Viedokļu plurālisms palīdz izvairīties no daudzām kļūdām mūsu nākotnē. Šodien jūtam, ka mērķtiecīgs, uz sociālisma pamatiem dibināts nacionālās pašapziņas pieaugums piedod pārbūves gaitai jaunu sparū. Lai tās ir frontes vai kustības, bet lai tās vieno tautu pārkārtošanās ideju vārdā, nodrošinot visu sociālo jautājumu ātru un sekmīgu risinājumu, ekoloģisko traģēdiju novēršanu. Lai viņu nesaudzība iznīdē stereotipus, birokrātus, pārveido iesīkstējušās un mūsu ilggadējā darba praksē pieņemtās vispārējās dzīves normas un principus, kuri vairs šajā revolucionārajā pārkārtošanas laikā nav pieņemami mūsu sabiedrībai”.¹²⁴ Šī A. Kauliņa pārliecība rajona komitejai daudz deva. Pēc LKP šķelšanās, LKP Bauskas rajona organizācijas XXIII konferencē 1990. gada 30. martā A. Kauliņš par sadarbību ar VAK un LTF atzina: „Mēs uzskatām, ka tas daudzreiz novērsa nevajadzīgu konfrontāciju un saspīlējumu, kas bieži spontāni radās kolektīvos vai šajās sabiedriskajās organizācijās. Sabiedrības demokratizācijas laikmetā sniegtā informācija par PSKP darbību pagātnē, kas bija pretēja tautas interesēm, bieži izsauca negatīvu reakciju arī pret šodienas komunistu paaudzi, regulārās tikšanās ar sabiedrisko kustību pārstāvjiem, partijas pašreizējo mērķu izskaidrošana normalizēja noskaņojumu. Šī sadarbība ļauj apgalvot, ka partijas organizācija nenonāca izolācijā, kā tas gadījās citos rajonos”.¹²⁵

- **Latvijas Tautas frontes Bauskas rajona nodaļa**

LKP CK biroja sēdē tika atzīmēts, ka PSKP biedru līdzdalība jaunizveidoto sabiedrisko organizāciju darbībā jānotiek ar partijas komiteju piekrišanu un partijas komitejām tā stingri jākontrolē, lai komunistu darbība nebūtu pretrunā ar PSKP statūtu un programmas prasībām.¹²⁶ Taču realitāte Bauskas rajonā bija nedaudz savādāka.

Kopš Latvijas Tautas frontes Bauskas rajona nodaļas dibināšanas 1988. gada 12. decembrī, LKP Bauskas rajona komitejas darbiniekiem bija izveidojušās lietišķas attiecības ar LTF Bauskas rajona nodaļas vadību. Bija arī daļa komunistu, kurus neapmierināja fakts, un Tautas fronteī tika pārmests, ka tā savos statūtos nav norādījusi, ka atzīst partijas valdošo lomu, jo PSKP statūtos rakstīts – “PSKP darbodamās PSRS konstitūcijas ietvaros, realizē valsts un sabiedrisko organizāciju politisko vadību, virza un koordinē to darbību”. Tātad komunistu pienākums – rūpēties par to, lai LTF, tāpat kā visas citas sabiedriskās organizācijas ievēro minēto.

¹²⁴ *Komunisma Ceļš*, 09.09.1988, 1.lp.

¹²⁵ LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 8.lp.

¹²⁶ LVA f. PA 7499, 1. apr., 30. l., 24.lp.

Taču otra daļa partijas biedru bija vienaldzīga pret faktu, ka tā savos statūtos neatzīst partijas lomu. Daļa LKP biedru paši bija gan LTF gan Vides aizsardzības kluba biedri, kā, piemēram LKP rajona komitejas III sekretāre Emerita Buķele kā LTF biedre, vai Edmunds Jakubonis, kurš pēc šķelšanās kļuva par LNKP un LTF vadītāju, un tas katrā ziņā bija būtisks faktors, kas nevis bremzēja, bet gan veicina pārbūves procesus.¹²⁷

LKP Bauskas rajona komitejas I sekretāra A. Kauliņa vadībā notika dažādas sadarbības izpausmes. Tika rīkoti kopīgi mītiņi, kā, piemēram, 1990. gada 1. maijā Bauskas Rātslaukumā 12.00 tika organizēts mītiņš par godu 1990. gada 3. un 4. maijam, kad bija gaidāma deklarācijas pieņemšana par neatkarīgu Latviju. Mītiņu organizēja LTF un LNKP biedri.¹²⁸ LTF rajona nodaļas valdes loceklis Ainārs Baškis teica: “Neaizmirsīsim, ka mēs visi esam darba ļaudis, un 1. maijs ir mūsu solidaritātes diena. Patlaban Latvijā izveidojies samērā normāls politiskais spektrs, un visiem kopīgi jātiek galā ar spēku, kas mūs moka no ārpuses. Izšķirošais brīdis – 3. maijs – pavisam tuvu. Četriem mūsu rajona Augstākās Padomes deputātiem ir viennozīmīgi skaidrs, ko viņi darīs šajā dienā”.¹²⁹ Mītiņā savu nostāju par Latvijas neatkarības ceļu varēja darīt zināmu pilsētas un rajona iedzīvotāji. Kā otrs nozīmīgs pasākums, kuru rajona komiteja palīdzēja organizēt LTF, bija akcija „Baltijas ceļš” 1989. gadā (3.2. nodaļa).

Pēc LKP šķelšanās

Attiecības starp LTF un LKP Bauskas rajona komiteju pasliktinājās brīdī, kad vadību nomainīja uz PSKP platformas bāzētās LKP biedri. Kā, piemēram, rajona komiteju 1990. gada maijā ļoti satrauca jautājums par Lielā Tēvijas kara (LTK) veterānu un citu pilsoņu kategoriju likumīgo tiesību ierobežošanu, kas novestu pie viņu dzīves sociālo un sadzīvisko apstākļu pasliktināšanās.¹³⁰ 1990. gada 24. maijā Bauskas rajona Tautas deputātu padomes izpildkomitejas pieņēma lēmumu Nr. 105, kas ierobežoja vai pilnīgi noraidīja palīdzību kara veterāniem, invalīdiem, līdz ar to krasi sarežģījot viņu dzīves apstākļus. Tā šī lēmuma pieņemšanas rezultātā atvieglojumus vairs nesaņēma 39 LTK dalībnieki – invalīdi, 14 kritušo kareivju vientuļās sievas, 41 vientuļi LTK dalībnieki, 4 pilsoņu kara dalībnieki, 32 vientuļie pensionāri. Pēc rajona komitejas locekļu domām, Bauskas rajona Tautas deputātu padomes izpildkomitejas pieņemto lēmumu bija grūti izvērtēt citādi kā sākumu morāli politiskām un administratīvām represijām pret kara veterāniem, invalīdiem un arī pašu rajona komiteju no Latvijas Tautas frontes deputātu puses. Kā vēl viens sāpīgs jautājums bija Tautas deputātu

¹²⁷ LVA f. PA 7499, 1. apr., 30. l., 24.lp.

¹²⁸ *Bauskas Dzīve*, 28.04.1990, 1.lp.

¹²⁹ Turpat

¹³⁰ LVA f. PA 4111, 62. apr., 9. l., 63.lp.

padomes sesijas pieņemtais lēmums 1990. gada 2. augustā par Ļeņina pieminekļa demontēšanu, ko LKP (PSKP) nevēlējās nepieļaut, cenšoties gan iegūt atzinumu, ka piemineklis ir ar kultūrvēsturisku un māksliniecisku vērtību, gan, vēlāk saprotot, ka tomēr nespēs ietekmēt lēmumu, piedāvāja pieminekli pārvest uz pilsētas Brāļu kapiem un pašiem to uzturēt.¹³¹

- **Vides aizsardzības kluba Bauskas rajona nodaļa**

Paralēli politiskajām aktivitātēm sabiedrībā brieda arī ekoloģiskā cīņa. 1987. gada 28. februārī tika dibināts Vides aizsardzības klubs (VAK) Arvīda Ulmes vadībā. Vides aizstāvji par savu galveno uzdevumu izvirzīja apvienot kopdarbībā tos, kam rūpēja visu veidu kultūras pieminekļu, ekoloģijas un cilvēcisku attiecību aizsardzība, glābšana un kopšana. Statūtos tika paredzēts vērsties pret apkārtējās vides piesārņotājiem un pieminekļu postītājiem līdz pat saukšanai pie juridiskas atbildības.¹³²

Arī Bauskas rajons neatpalika. 1988. gada 17. novembrī, izskatot Latvijas PSR Vides aizsardzības kluba Bauskas rajona nodaļas 1988. gada 10. novembra iesniegumu Nr. 2, Bauskas rajona Tautas deputātu padomes izpildkomiteja nolēma reģistrēt Latvijas PSR Vides aizsardzības kluba Bauskas rajona nodaļu kā pastāvīgu sabiedrisku organizāciju, kas darbosies saskaņā ar Latvijas PSR Vides aizsardzības kluba statūtiem.¹³³ Arī ar Vides aizsardzības klubu Bauskas rajona komitejai izveidojās lietišķas attiecības, jo kā vienu no prioritātēm, ko izvirzīja rajona komiteja bija ekoloģiskie jautājumi.

Pēc LKP šķelšanās

Viss mainījās, kad rajona komitejā 1990. gadā pie vadības nonāca uz PSKP platformas balstītā LKP. Kā, piemēram, 1990. gada 9. jūlijā pa Latvijas radio izskanēja paziņojums, ka 1990. gada 13. jūlijā Bauskas rajona Vides aizsardzības klubs organizē saietu Vecsaules ciema „Bezdelīgās”, bijušajiem 15. un 19. SS divīzijas un policijas bataljonu karavīriem, kas piedalījās cīņās pret Padomju armiju Bauskas aizstāvēšanas kaujās 1944. gadā. Šāds, pēc rajona komitejas locekļu domām, noziedzīga karaspēka bijušo cīnītāju kopīgs saiets varētu vēl vairāk saasināt starpnacionālās attiecības, izsaukt nelabvēlīgu starptautisko rezonansi, pie tam, neiedomājams cinisms esot arī fakts, ka šo esesiešu sanāksmi organizējot gandrīz līdzās vietai, kur fašisti 1941. gada vasarā un rudenī atņēma dzīvības vairākiem „tūkstošiem” cilvēku – ebreju un citu tautību Latvijas pilsoņiem. LKP Bauskas rajona komitejas birojs nolēma nosodīt rajona Vides aizsardzības kluba darbību pretpadomju pasākumu organizēšanā un kopīgi ar rajona

¹³¹ LVA f. PA 4111, 62. apr., 31. l., 37. lp.

¹³² *Auseklis*, 1987, Nr. 2.-3., 62. lp.

¹³³ BNM 26.983, 1. lp.

padomes prezidiju, rajona izpildkomiteju un rajona tiesību sargāšanas orgāniem veikt pasākumus, lai nepieļautu SS leģionāru, policistu, robežsargu saietu 13.jūlijā Vecsaules ciema „Bezdelīgās”.¹³⁴

Lai gan savās nostādnēs LKP (PSKP) rajona komiteja kā vienu no savām prioritātēm minēja sadarbību ar citām sabiedriskajām un sabiedriski politiskajām kustībām un visiem progresīvajiem spēkiem, tādējādi dodot ieguldījumu ekonomiskās un politiskās krīzes pārvarēšanai kā rajonā tā republikā, kopumā, LKP (PSKP) izvairījās no visiem politiskajiem spēkiem, kam bija nacionālistisks raksturs. To LKP (PSKP) publiski atzina attiecībā uz brīvo telpu nomas jautājumu rajona komitejas ēkā, ka tās nav vēlams nodot lietošanā nacionālpolitiskām organizācijām.

3.2. LKP Biedru iesaistīšanās Latvijas neatkarības atgūšanā

Ideju par neatkarīgu Latvijas valsti LKP Bauskas rajona komiteja oficiāli sāka atbalstīt līdz ar palīdzības sniegšanu un līdzdarbošanos akcijas “Baltijas ceļš” organizēšanā 1989. gada 23. augustā. Bauskas rajona nodaļas LTF Domes sēdē tika nolemts aktīvi atbalstīt Latvijas, Lietuvas un Igaunijas Baltijas padomes lēmumu sarīkot minēto protesta akciju cīņai pret Molotova – Rībentropaslepenā protokola sekām. Katrai rajona LTF grupai tika norādīts konkrēts ceļa posms, kurā bija jānodrošina protesta dzīvā ķēde un kārtība. Šajā politiskajā akcijā bija jādarbojas kopīgi, jo spēks bija kopībā, nevis atsevišķās organizācijās. Lai gan pilnu organizatorisko atbildību uzņēmas LTF, organizēšanā un cilvēku koordinēšanā ļoti aktīvi līdzdarbojās Bauskas rajona izpildkomiteja un rajona komiteja.¹³⁵ Dzīvās ķēdes 409.-411. km no Lietuvas robežas (Bauskas pilsēta), bija izvietoti rajona komitejas un izpildkomitejas cilvēki, Bauskas bibliotēka, “Bauskas Dzīve” redakcija, Brīvprātīgo ugunsdzēsēju daļa un pilsētas iedzīvotāji. Pārējos Bauskas rajona posmos organizējās vietējie kolhozi, sovhozi, skolas, ciema padomes u.c.¹³⁶ Arī pati Emerita Buķele apstiprina - *“Partijas komitejas cilvēki bija tie, kas taisīja grafikus, kādi autobusi vedīs cilvēkus no saimniecībām. Milzu darbu izdarīja tie cilvēki, kas strādāja partijas komitejā, kas sirdī nebija pārliecināti komunisti, bet vienkārši ierindas iedzīvotāji, kas bija par neatkarīgu Latviju”*.¹³⁷

¹³⁴LVA f. PA 4111, 62. apr., 9. l., 94.lp.

¹³⁵ *Bauskas Dzīve*, 19.08.1989, 1.lp.

¹³⁶ *Bauskas Dzīve*, 22.08.1989, 4.lp.

¹³⁷Intervija ar Emeritu Buķeli (audioieraksts), 23.02.2017, Agnijas Ruhockas personīgais arhīvs

Nākamais solis, paužot savu atbalstu neatkarīgai Latvijas Republikai, bija plēnumi, kuros šis viedoklis tika pausts un saskaņots ar LKP rajona biedriem. 1990. gada 15. februārī, LKP Bauskas rajona VI plēnumā, Bauskas rajona komitejas I sekretārs A. Kauliņš, politiskās situācijas un LNKP veidošanas procesa kontekstā sacīja - „Mums, pirmkārt, jāiestājas par Latvijas neatkarības atgūšanu. Tas ir mūsu galvenais uzdevums. Pie tam, mums kā komunistiem, nopietni jāapsver, jāatrod vislabākie varianti, kā mēs varētu piedalīties šajā procesā visefektīvāk, kā labāk izmantot savas iespējas, kādu nav citiem politiskajiem spēkiem republikā”.¹³⁸ LKP Bauskas rajona komiteja izmantoja šo spēku situācijā, kas lika šķelties LKP – cilvēku neuzticībai esošajai kārtībai, vēlmei pēc varas demokratizācijas. LKP Bauskas rajona komiteja, atbalstot LNKP nostādnes, panāca to, ka cilvēki izstājās no LKP rajona organizācijas, pāriet uz LNKP, LTF vai paliek bezpartejiski. LKP Bauskas rajona komiteja panāca to, ka LKP rajonā kļūst vāja un galveno dominanti iegūst LTF rajona nodaļas.

Kā viena no spilgtākajām LKP Bauskas rajona komitejas biroja locekļēm, kura līdzdarbojās politiskajos procesos par Latvijas neatkarības atjaunošanu, bija **Emerita Buķele**.

1990. gada 18. martā norisinājās Augstākās Padomes vēlēšanas. Latvijas Tautas frontes Bauskas rajona nodaļas bija izvēlējušās četrus deputātu kandidātus, kas pēc vietējo tautfrontiešu uzskatiem, Latvijas parlamentā dotu visnozīmīgāko ieguldījumu - Valdis Birkavs (tajā laikā Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docents), Emerita Buķele (LKP Bauskas rajona komitejas sekretāre), Dainis Vanags (tajā laikā Griķu deviņgadīgās skolas direktors), Georgs Andrejevs (tajā laikā Rīgas Medicīnas institūta profesors). Vēlēšanas rezultējās ar visu 4 kandidātu ievēlēšanu Augstākajā Padomē. Par LKP Bauskas rajona komitejas sekretāri Emeritu Buķeli (113.Īslīces vēlēšanu apgabals), kura kā lauksaimniecības ekonomiste kandidēja lauku cilvēku interešu vārdā, nobalsoja 52,7% no šajā apgabalā vēlēšanās piedalījušos cilvēku skaita¹³⁹, kas liecina par vairumu iedzīvotāju, kuri, par spīti E. Buķeles pertejiskajai piederībai, bet orientāciju uz LNKP un LTF nostādņēm, bija ieguvusi vietējo iedzīvotāju uzticību.

Par ievēlēšanu Augstākajā Padomē E. Buķele stāsta – *„Viens no galvenajiem vadmotīviem, kāpēc iesaistījos Tautas frontes kustībā, bija tēvs. Mans tēvs dienēja Latvijas armijā, instruktora pakāpē. Viņš ļoti daudz tika stāstījis par armiju, visiem procesiem, pirmskara Latviju, bet tad, kad pienāca vajadzība stāties partijā, tā man bija kā nodevība pret tēvu, bet tēvs teica, lai stājos, savādāk darba izredzes niecīgas. Tā es arī izdarīju. Par šīm tēmām ģimenē īsti nerunāja, tikai, kad tētis iedzēra, tad sāka runāt un dalīties atmiņās. Kara noslēgumā slēpās*

¹³⁸LVA f. PA 4111, 62. apr., 5. l., 4.lp.

¹³⁹Bauskas Dzīve, 20.03.1990, 1.lp.

Kurzemē, bet kad Kurzemes katlu likvidēja, tad atgriezās mājās. Ģimeni uz Sibīriju neaizveda, taču tēvam periodiski bija jāiet uz čeku atzīmēties.

*Uz šī pamata sākās aktīva politiskā darbība Tautas frontē, līdz Rīgā tiku apstiprināta sarakstā, kuru virzīja kandidātos uz Augstāko Padomi. Augstākās Padomes vēlēšanu gaidās Bauskas rajonā notika Tautas frontes aktivitātes – visās darba vietās organizēja Tautas frontes grupas, savstarpējus kontaktus, uzstājāmie. Bijām nezinīši, zināšanas maz, toties pārlicība bija lielāka. Sapulces bija bieži un ārkārtīgi asas. Kā jūs rīkosieties, ja ievēlēs Rubiku vai tautfrontieti, u.tml. jautājumi. Stāvot cilvēku priekšā, es bieži pie sevis domāju, vai mans svārku garums ir pietiekami garš, jo man ļoti trīcēja ceļgali, atbildot uz jautājumiem”.*¹⁴⁰

Daloties savās izjūtās par 1990. gada 4. maijā Augstākā Padomes pieņemto deklarāciju par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu, E. Buķele stāsta – “*Laika posms no ievēlēšanas Augstākajā Padomē līdz Latvijas neatkarības atjaunošanai man ļoti īpašs ir ar to, ka man izveidojās cieši kontakti ar tautu. Jutu lielu pleca sajūtu gan no tautas, gan no Bauskas rajona izpildu komitejas. Bieži vien, braucot uz Rīgu, cilvēki mani uzrunāja par manu veselību. Kā es to sasprindzinājumu varu izturēt, jo līdz augusta pučam 1991. gadā nebija vienkārši, bija lieli uzraukumi. Iecavas aptieka pat atsūtīja nomierinošus līdzekļus. Par zālēm, intensīvā darba dēļ, aizbrauca samaksāt tikai 3 mēnešus vēlāk. Tāda uzmanība, attieksme. Cilvēki zvanīja un piedāvāja, ja vajag aizvest kaut kur. Šaubīties, ka nevajadzētu balsot par neatkarību – nevienu brīdi. Nolemtības sajūta, ka man tas ir jādara un es to darīšu. Vienmēr būšu par neatkarīgu Latviju. 1990. gada 4. maijā balsis nāca viena pēc otras, līdz pietrūka ārkārtīgi maz, izšķīra 2 cilvēki būt vai nebūt, līdz beigās, 134 balsu vietā 138. Es katrā ziņā, neko nenožēloju, kā esmu darījusi, rīkojusies. Ja man būtu jāiet vēlreiz to pašu, tad lielos vilcienos es rīkotos tāpat”.*¹⁴¹

Caur E. Buķeli un pārējiem 3 Bauskas rajona AP deputātiem strāvoja visu Bauskas rajona iedzīvotāju cerības un gaidas par Latvijas neatkarības atgūšanu, kas izpaudās gan lielajā uzticībā LTF, gan pašos AP deputātos, kuri bija spējuši iemantot iedzīvotāju labvēlību viņu paustajām idejām.

¹⁴⁰Intervija ar Emeritu Buķeli (audioieraksts), 23.02.2017, Agnijas Ruhockas personīgais arhīvs

¹⁴¹Intervija ar Emeritu Buķeli (audioieraksts), 23.02.2017, Agnijas Ruhockas personīgais arhīvs

4. LKP Bauskas rajona organizācijas pārkārtojumi un šķelšanās

Pārbūves process Padomju Savienībā skāra arī rajona partijas dzīvi. 1987. un 1988. gadā I sekretāra A. Kauliņa vadībā, rajona komitejai un visai partijas organizācijai bija noteikts virzīties uz padziļinātu demokrātiju un atklātumu. 1988. gada 30. martā notika rajona komitejas XI plēnums, kurā partijas biedri runāja par to, kas turpmāk darāms, lai kardināli uzlabotu partijas un rajona komitejas darbu.¹⁴² Tika uzklauts ziņojums “Par partijas rajona organizācijas uzdevumiem kardinālā produkcijas un darba kvalitātes uzlabošanā atbilstoši PSKP XXVII kongresa un tam sekojošo plēnumu lēmumu prasībām”.¹⁴³

Nākamais vērienīgais solis tika sperts 1989. gada rudenī, kad Latvijas PSR izraisījās diskusijas par Latvijas Komunistiskās partijas statusu. Daļa partijas biedru orientējās uz PSKP, daļa bija par neatkarīgas Latvijas Komunistiskās partijas izveidošanu, daļa vispār nevēlējās sastāvēt nevienā partijā. Arī LKP Bauskas rajona organizācijas XXIII konferencē 1990. gada 30. martā atzina, ka par „ietekmīgu un konsolidējošu spēku var kļūt tikai neatkarīga Latvijas Komunistiskā partija”.¹⁴⁴

1990. gada 24. februārī Rīgā, politiskās izglītības namā notika LKP atjaunošanas ideju piekritēju konference, lai kopīgi rastu jaunu ceļu Latvijas komunistiskajai partijai.¹⁴⁵ Runātāji uzsvēra, ka Latvijas Komunistiskā partija nav brīvprātīgi iekļauta PSKP, ka partijā ir dziļa krīze, tūkstošiem no tās izstājas, tāpēc ir jābūt skaidram, cik ir to, kas gatavi veidot savu neatkarīgo Latvijas komunistisko partiju, kas spētu izvest Latviju no politiskās un sociāli ekonomiskās krīzes. Kā sacīja Latvijas kompartijas Centrālās komitejas sekretārs I. Ķezbers, tad tie, kas bija pulcējušies uz šo konferenci, nav šķeltnieki, bet gan LSDSP tradīciju turpinātāji. Ar vairāk nekā divsimt balsu pārsvaru konferencē pieņēma lēmuma radikālāko variantu – tas noteica, ka VK(b)P CK politbiroja 1940. gada 8.oktobra lēmumu par LKP iekļaušanu VK(b)P sastāvā, kas tika pieņemts bez LKP kongresa un partijas biedru viedokļanoskaidrošanas, jāuzskata par nelikumīgu. Ar lēmumu tika atzīts, ka ir nepieciešams neatliekami uz pašreizējās PSKP Latvijas organizācijas bāzes radīt Latvijas komunistisko partiju kā neatkarīgu partiju. Konference ar lēmumu apstiprināja neatkarīgās Latvijas komunistiskās partijas darbības principus un neatkarīgās Latvijas komunistiskās partijas pagaidu Statūtu projektu kongresa izskatīšanai.¹⁴⁶

¹⁴²*Komunisma Ceļš*, 17.03.1988, 2.lp.

¹⁴³*Komunisma Ceļš*, 02.04.1988, 1.lp.

¹⁴⁴LVA f. PA 4111., 62. apr., 1. l., 54.-55.lp.

¹⁴⁵*Bauskas Dzīve*, 27.02.1990, 1.lp.

¹⁴⁶*Bauskas Dzīve*, 27.02.1990, 1.lp.

1990. gada 30. martā notika LKP Bauskas rajona organizācijas XXIII konferences pirmā daļa.¹⁴⁷ Vispirms izskatīja jautājumu par LKP XXV kongresa delegātu vēlēšanām. Aizklātā balsošanā tika ievēlēti delegāti. Izskatāmajos jautājumos tika pieņemts LKP rajona organizācijas XXIII konferences lēmums. Konference pēc tās delegātu aktīvas līdzdalības pieņēma rezolūciju par neatkarīgas komunistiskās partijas atjaunošanu Latvijā. Konferencē pieņēma arī rezolūciju par Latvijas valsts statusu, kura tika nosūtīta PSRS prezidentam M. Gorbačovam, PSRS Tautas deputātu kongresam, PSRS Augstākajai padomei, LPSR Augstākajai padomei un masu informācijas līdzekļiem.

1990. gada 6.-8.aprīlī Latvijas Komunistiskās partijas XXV kongresā pārsvaru guva konservatīvie spēki kā dēļ notika šķelšanās. Šķelšanās notika arī LKP Bauskas rajona organizācijā. Sakarā ar LKP XXV kongresa notikušo sašķelšanos un tam sekojošo LKP Bauskas rajona organizācijas sadalīšanos, LKP Bauskas rajona komitejas birojs nolēma par labu būtiskām organizatoriskām pārmaiņām, arī rajona komitejas aparāts krasi tika samazināts un likvidētas vairākas partijas pirmorganizācijas. No partijas rajona komitejas amatu nomenklatūras likvidēto partijas pirmorganizāciju sekretāru amatus uzskatīja par izstājušos no PSKP biedriem saskaņā ar pašu iesniegumiem.

1990. gada 26. aprīļa rajona komitejas protokolā atspoguļots, ka tiek plānots, ka rajona komiteja un tās birojs noliks pilnvaras, un tā kā partijas rajona organizācija sadalās, jaunas rajona komitejas vēlēšanas neorganizēs, bet nodos šo organizatorisko jautājumu izskatīšanu LNKP un LKP (PSKP) komunistiem savās konferencēs vai komunistu sapulcēs, kuras tiks organizētas tūlīt pēc XXIII konferences 2. sēdes slēgšanas.¹⁴⁸ Rajona komitejas liktenis izšķīrās jau tajā pašā 26. aprīļa biroja sēdē, kad tika atbrīvots no amata I sekretārs A. Kauliņš – „Noklausoties partijas rajona komitejas otrā sekretāra J.Mičula informāciju par to, ka partijas rajona komitejas birojs š.g. 26. aprīlī izskatīja un atbalstīja partijas rajona komitejas pirmā sekretāra Artūra Kauliņa iesniegumu atbrīvot viņu no ieņemamā amata, un kopsaimniecības „Ozolaine” lūgumu pārcelt Artūru Kauliņu darbā uz kopsaimniecību „Ozolaine” par priekšsēdētāja vietnieku, partijas rajona komitejas plēnums nolēmj pieņemt partijas rajona komitejas biroja priekšlikumu un atbrīvot Artūru Kauliņu no LKP Bauskas rajona komitejas pirmā sekretāra pienākumiem.”¹⁴⁹

1990. gada 28. aprīlī vienlaicīgi notika Latvijas Neatkarīgās Komunistiskās partijas Bauskas rajona organizācijas dibināšanas konference un LKP (PSKP) rajona organizācijas pārstāvju dibināšanas sapulce, kurā tika pieņemti lēmumi veidot jaunu partijas rajona

¹⁴⁷*Bauskas Dzīve*, 03.04.1990, 1.lp.

¹⁴⁸ LVA f. PA 4111, 62. apr., 5. l., 23.lp.

¹⁴⁹ LVA f. PA 4111, 62. apr., 5. l., 24.lp.

organizāciju un tās aprāta struktūru, atjaunojot rajona partijas organizācijas un tās pirmorganizāciju ideoloģisko darbību, saglabājot vienotību ar PSKP.¹⁵⁰

Partijas rajona komitejas līdzšinējais sastāvs, tās birojs un sekretāri 1990. gada 28. aprīlī nolika savas pilnvaras.¹⁵¹ Noslēdzās vēsturisks posms Latvijas kompartijas, tajā skaitā, arī Bauskas rajona organizācijas dzīvē.

Ņemot vērā to, ka no Bauskas rajonā esošajām 93 partijas pirmorganizācijām, kuru delegāti bija pārstāvēti konferencē, absolūtais vairākums bija izteikuši atbalstu Latvijas Neatkarīgajai Komunistiskajai partijai un tās piekritēju skaits rajonā pārsniedza 1300, kā arī pamatojoties uz LKP Bauskas rajona organizācijas XXIII konferences rezolūciju, kura pieņemta 1990. gada 30. martā par Neatkarīgās Komunistiskās partijas atjaunošanu Latvijā, konference nolēma:

1. Līdzšinējās LKP Bauskas rajona organizācijas rīcībā esošās materiāli tehniskās vērtības (ēkas, transportu, inventāru, līdzekļus rajona komitejas kontā Nr. 000700002) nodot Latvijas Neatkarīgās Komunistiskās partijas jaunievēlētās Bauskas rajona komitejas pārziņā. Ieteikt rajona komitejas ēkā atbrīvojušās telpas izīrēt komjaunatnes rajona komitejai un agrorūpnieciskajai apvienībai.
2. Rajona komiteja un partijas rajona organizācijas revīzijas komisija noliek savas pilnvaras. Sakarā ar to, ka partijas rajona organizācijas revīzijas komisija noliek savas pilnvaras, atbrīvot Jāni Mičuli no partijas rajona komitejas otrā sekretāra pienākumiem un Emeritu Buželi no partijas rajona komitejas sekretāres pienākumiem.¹⁵²

Pēc lēmuma pieņemšanas sākās jauns posms LKP rajona organizācijā – LKP bija sadalījusies divās frontēs – LNKP un LKP (PSKP), katra ar savu pārliecību un velmi nostiprināt savas pozīcijas iedzīvotāju vidū.

¹⁵⁰ LVA f. PA 4111, 62. apr., 6. l., 4.lp.

¹⁵¹ LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 98.lp.

¹⁵² LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 104.lp.

4.1. Bauskas rajona Latvijas Neatkarīgā Komunistu partija

Jaunizveidotā Latvijas Neatkarīgā Komunistiskā partija bija cita tipa un satura partija. Tās nosaukums bija tikai pagaidām, jo bija nodoms šai partijai pārtapt par sociāldemokrātisko partiju, jo programmatiskie dokumenti saturēja šo sociāldemokrātisko ievirzi.

Bauskas rajona komunisti gaidīja no LKP Centrālās komitejas XVIII plēnuma izšķirošu soli neatkarīgas Kompartijas atjaunošanā. LKP Centrālās komitejas plēnuma 1990. gada 23. janvārī vēl skaidrāk iezīmēja robežšķirtni starp partijas konservatīvajiem spēkiem, kuri ar PSKP palīdzību cerēja saglabāt varas monopolu, un reformistiem, kuri Latvijas tālāko likteni saskata neatkarīgā demokrātiskā valstī. Konsolidācija starp abiem diametrāli pretējiem uzskatiem nebija iespējama.

LKP Bauskas rajona komitejas birojs kā vienīgo izeju no politiskās, idejiskās un organizatoriskās krīzes redzēja konsekventā ceļā uz neatkarīgas LKP izveidošanu, jo vilcināšanas gadījumā komunistu uzticību LKP zaudētu vēl vairāk.¹⁵³ 1990. gada februārī, 36% LKP biedri bija gatavi kļūt par neatkarīgas LKP biedriem – uz jautājumu, kāda būs katra personīgā rīcība, ja notiks šķelšanās republikas partijas organizācijā, rajona komunisti atbildēja sekojoši:¹⁵⁴

- Kļūs par neatkarīgas LKP biedru – 36% (t.i. 624 biedri)
- Paliks PSKP biedrs – 14%, (242 biedri)
- Nebūs nekādas politiskas partijas biedrs – 22%, (379 biedri)
- Nav vēl izlēmis – 27%, (471 biedrs).

Balstoties uz rajona partijas biedru atbalstu, Bauskas rajona LKP organizācija uzdeva sev par pienākumu organizēt neatkarīgās LKP organizācijas/koordinācijas centru, kuram līdz 1990. gada 25. martam bija jāreģistrē neatkarīgās LKP biedrus.¹⁵⁵ Koordinācijas centra uzdevums bija arī organizēt delegātu vēlēšanas uz gaidāmo LNKP kongresu 1990. gada 14. aprīlī.¹⁵⁶

LKP Bauskas rajona komitejas birojs atbalstīja neatkarīgas Latvijas Komunistiskās partijas izveidošanas ideju, jo uzskatīja, ka neatkarīgā republikā jābūt arī pilnīgi pastāvīgai partijai.¹⁵⁷ Rajona komitejas birojs uzskatīja, ka LKP CK XXV kongresā jāizmanto pēdējā iespēja un jāiestājas par patstāvīgu Latvijas Komunistisko partiju, kura par savu mērķi izvirza

¹⁵³LVA f. PA 4111, 62. apr., 7. l., 5.lp.

¹⁵⁴LVA f. PA 4111, 62. apr., 5. l., 4.lp.

¹⁵⁵ *Bauskas Dzīve*, 27.02.1990, 1.lp.

¹⁵⁶ *Bauskas Dzīve*, 03.03.1990, 2.lp.

¹⁵⁷LVA f. PA 4111, 62. apr., 7. l., 43.lp.

panākt cilvēka politisku, ekonomisku un garīgu brīvību, nodrošināt cilvēka cienīgu dzīves kvalitāti un izveidot tādu sabiedrību, kur galvenais posms sabiedrisko attiecību sistēmā ir cilvēks, kur prioritāte ir tādām vērtībām kā brīvība, sociālais taisnīgums un cilvēka aizsardzība.¹⁵⁸

Pēc priekšlikumu apspriešanas LKP Bauskas rajona organizācijas XXIII konferences I daļā, 1990. gada 30.martā, uz kuru pulcējās partijas rajona organizācijas ievēlēti 368 delegāti (piedalījās 267, netaisnotu iemeslu dēļ nepiedalās 92 delegāti)¹⁵⁹, tika pieņemtas sekojošas rezolūcijas¹⁶⁰:

- **Par neatkarīgas komunistiskās partijas atjaunošanu Latvijā** – Vērtējot pašreizējo sabiedriski politisko situāciju republikā un zinot Latvijas tautas vairākuma gribu iegūt politisko un ekonomisko neatkarību, LKP Bauskas rajona organizācijas XXIII konference atzīst, ka par ietekmīgu un konsolidējošu spēku var kļūt tikai neatkarīga Latvijas komunistiskā partija. Šai partijai jānorobežojas no līdzšinējās PSKP un LKP politiskās darbības kļūdām. Jāizstrādā tautas vairākuma interesēm atbilstoša Latvijas Neatkarīgās Komunistiskās partijas programma un kopš organizēšanās brīža jāuzņemas atbildība par savu rīcību.¹⁶¹
- **Par Latvijas valsts statusu** – balstoties uz starptautisko tiesību normām un atzīstot katras tautas neatņemamas tiesības uz pilnīgu pašnoteikšanos, konferences delegāti uzskata, ka Latvijas iekļaušana PSRS sastāvā 1940. gadā bija nelikumīga, jo nepauda tautas vairākuma gribu. LKP Bauskas rajona organizācijas XXIII konference prasa PSRS Augstāko Padomi uzskatīt attiecīgo PSRS Augstākās Padomes 1940. gada 5.augusta lēmumu par nelikumīgu, to atcelt un atzīt Latvijas Republikas valstisko neatkarību.¹⁶²
- **Par stāvokli Lietuvā** – LKP Bauskas rajona organizācijas XXIII konferences delegāti nosoda PSRS valdības uzsākto spēka spiediena un iebiedēšanas kampaņu pret Lietuvas Republiku. Šāda rīcība no PSRS puses ir pretrunā ar tautu pašnoteikšanās tiesībām, saasina situāciju šajā reģionā, un bremzē demokratizācijas procesus visā padomju Savienībā. Ir jārespektē Lietuvas tautas griba un prasības pēc neatkarības. Politiskos jautājumus jārisina sarunu un miera ceļā. Konferences delegāti nosoda Padomju Armijas

¹⁵⁸ LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 13.lp.

¹⁵⁹ LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 94.lp.

¹⁶⁰ LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 55.-57.lp.

¹⁶¹ LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 54.lp.

¹⁶² LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 55.lp.

nelikumīgu rīcību Lietuvas Republikā un prasa turpmāk nepieļaut patvaļīgu, pretkonstitucionālu darbību suverēnas valsts teritorijā.¹⁶³

- **Par atbalstu Lietuvas Republikai: Lietuvas republikas Augstākajai Padomei, Augstākās padomes priekšsēdētājam V.Landsbergim** –Latvijas Komunistiskās partijas Bauskas rajona organizācijas XXIII konferences delegāti, atbalsta neatkarīgas Lietuvas valsts atjaunošanas centienus. Tikai viens pamatkritērijs –tautu brīvas gribas izpaudums, jeb nāciju pašnoteikšanās tiesības drīkst būt orientieris pašreizējā konfrontējošajā situācijā. Nosodām PSRS militārās iejaukšanās politiku neatkarīgajā Lietuvā un suverēnas republikas augstākās varas orgānu lēmumu ignorēšanu.¹⁶⁴

Pēc LKP šķelšanās, LKP Bauskas rajona komitejas birojs apsveica Latvijas Neatkarīgās komunistiskās partijas – neatkarīgas kreiso spēku partijas – nodibināšanu Latvijā -, „Mēs atbalstām jaundibinātās politiskās partijas Programmu un Statūtus un aicinām līdzšinējos LKP biedrus un visus rajona iedzīvotājus, gan latviešus, gan cittautiešus kopā ar mums iesaistīties tās realizēšanā. Mēs apzināmies, ka jaunās partijas ceļš uz atzīšanu būs pietiekami ērkšķains, jo LKP pagātne ir un paliek arī jaunās partijas vēsturiskajā mantojumā. Uzskatām, ka pašreizējā sabiedriski politiskajā situācijā ir svarīgi saprast, kāpēc LNKP, nevis PSKP teritoriālā Latvijas organizācija, ir morāli un juridiski tiesīga pārstāvēt Latvijas tautu”.¹⁶⁵

1990.gada 28.aprīlī notika Latvijas Neatkarīgās komunistiskās partijas Bauskas rajona organizācijas dibināšanas konference. Tās darbā piedalījās 197 LNKP piekritēji. Par LNKP rajona organizācijas sekretāriem ievēlēja Emeritu Buķeli un Edmundu Jakuboni. LNKP rajona organizācijas valdē ievēlēja komunistus E.Buķeli, E.Jakuboni, I.Bērziņu, I.Bušmani, N.Dzeni, M.Mediņu, R.Milleru.

Pēc XXIII plēnumā minētajiem datiem 1990. gada 28. aprīlī, rajonā lielāku atbalstu bija guvusi tieši Latvijas Neatkarīgā Kompartija. Par tās piekritējiem reģistrēti ap 1300 biedru, bet, kā rādīja partijas pirmorganizāciju sekretāru personīgās pārrunas ar komunistiem, reāli šis skaitlis bija mazāks, jo nebūt ne visi piekritēji vēlējās saņemt Neatkarīgās Kompartijas biedra karti.¹⁶⁶

¹⁶³ LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 56.lp.

¹⁶⁴ LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 57.lp.

¹⁶⁵ LVA f. PA 4111, 62. apr., 7. l., 98.lp.

¹⁶⁶ LVA f. PA 4111, 62. apr., 1. l., 97.lp.

Latvijas Neatkarīgās komunistiskās partijas Bauskas rajona organizācijas dibināšanas konference nolēma:¹⁶⁷

1. Uz PSKP Bauskas rajona organizācijas bāzes izveidot LNKP Bauskas rajona organizāciju.
2. Rajona teritorijā nekavējoties veikt LNKP pirmorganizāciju izveidošanu, izdarīt PSKP biedru (LNKP piekritēju) pārreģistrēšanu un sākt jaunu biedru uzņemšanu, atbilstoši LNKP statūtiem.
3. Sākot ar 1990. gada 10. maiju uzsākt biedra karšu nomaiņu.

Lai gan LNKP atbalstītāju loks bija ļoti liels, drīz vien, LNKP darbība panīka. LNKP organizācija, Pēc E. Jakuboņa teiktā, kļuva par vietu, kur apspriest politiskos jautājumus un aktualitātes. Līdz ar Artūra Kauliņa un Jāņa Mičuļa izstāšanos no PSKP, un rajona komitejas vadības pilnvaru nodošanas, arī LNKP panīka bez šo cilvēku vadības grožiem, un vadību rajona komitejā pārņēma uz PSKP platformas balstītā LKP.

Intervijā ar Jāni Mičuli, uzdodot jautājumu, kāpēc LNKP neturpināja darbu LKP Bauskas rajona komitejas vadībā, un kāpēc A.Kauliņš ar J. Mičuli drīz pēc šķelšanās izstājās gan no PSKP, gan vadības LNKP, J.Mičulis atbildēja: „*No personīgās nostājas mēs uzskatījām, ka mūsu laiks ir beidzies. Izstājoties no PSKP, jau zinājām, ka ar PSKP ir cauri. Personīgi es uzskatīju, ka tūlīt stāties Tautas frontē, tā būtu kažoka apmešana uz otru pusi, lai gan es no laika gala esmu atbalstījis TF aktivitātes – piedalījos 1989. gada 23. augusta “Baltijas ceļā”, esmu bijis uz barikādēm, piedalījies dažādos mītiņos Rīgā, bet es no tā laika un arī šodien esmu saglabājis tādu uzskatu, ka mēs bijām zināmā mērā varbūt naivi, par daudz ticējām komunisma ideoloģijai savā laikā, un nebijām kā Gunārs Astra, kurš nebaidījās paust viedokli, tāpēc savā ziņā bijām komunisti hameleoni, bet tad, kad beidzās kompartijas laiki, mēs izstājāmies un pabeidzām visas tās darbības, jo uzskatījām, ka mēs nebūtu tālāk cienīgi un vajadzīgi, un lai LTF tālāk vada tautu, jo tā bija ieguvusi tautas uzticību. Mums ar A. Kauliņu bija ļoti līdzīga nostāja, izņemot Emeritu Buķeli, kura palika aktīvajā politikā, bet mēs ar Kauliņu aizgājām”¹⁶⁸ Arī Edmunds Jakubonis atzina – “LNKP bija savs laiks. Nevarēja tā būt, ka, pēc citu skatījuma, komunisti būdami, mēs balti un tīri nostāsimies Latvijas neatkarības pusē, un turpināsim strādāt it kā nekas nebūtu bijis. LNKP bija termiņš, kuru tā izpildīja”¹⁶⁹.*

LNKP panāca to, ka cilvēki spēja paust savu neapmierinātību ar LKP, caur LNKP izteikt savas patiesās vēlmes un vīziju, kādai vajadzētu būt partijai. LNKP straujais uzriets un noriets

¹⁶⁷Bauskas Dzīve, 05.05.1990, 1.lp.

¹⁶⁸Intervija ar Jāni Mičuli (audioieraksts), 08.03.2017, Agnijas Ruhockas personīgais arhīvs

¹⁶⁹Intervija ar Edmundu Jakuboni (audioieraksts), 22.02.2017, Agnijas Ruhockas personīgais arhīvs

liek secināt to, ka, lai gan LNKP bija ieguvusi lielāko daļu līdzšinējo PSKP biedru atbalstu, tas nemaina faktu, ka LNKP bija LKP atzars, un tai nebija lemts kļūt par vadošo partiju ne Latvijas PSR, ne Bauskas rajona mērogā. Jaunās idejas vajadzēja turpināt LTF.

Lai gan LNKP pieļāva, ka rajona komiteju vada uz PSKP platformas balstītā LKP, LNKP pārstāvjiem bija paļāvība, ka rajonā vairākums politiskā atbalsta ir nevis LKP, kura jau bija zaudējusi savu autoritāti, bet gan LTF Bauskas nodaļai. To apliecina arī Tautas deputātu padome, kuras sastāvā bija arī LTF pārstāvji. Tā kā LKP bija zaudējusi savas pozīcijas, Tautas deputātu padome strādāja neatkarīgi no rajona komitejas, tāpēc rajona komitejai vairs nebija nozīmīgas ietekmes.

Attiecībā uz pašu LNKP un tās likteni, partijas organizācijas mūžs, nesot komunistiskās partijas vārdu, bija ļoti īss. Partija netika likvidēta, bet jau 90. gadu beigās pārdēvēta par Latvijas Demokrātisko Darba partiju, kas turpināja savu darbu arī pēc LKP likvidēšanas un Latvijas neatkarības atgūšanas 1991. gadā.

4.2. Latvijas Komunistiskā partija (PSKP platforma)

Krīze partijā, sakarā ar LNKP izveidošanos, sašķēla partijas organizatoriski idejiskā jomā, kā arī pēc nacionālā un sociālā sastāva ievirzēm. Šķeltnieciskā rīcība, LKP (PSKP) biedru vidū izvirzīja nepieciešamību par jaunu atgriezties pie partijas organizatoriskās nostiprināšanas arī Bauskas rajonā, tās vadošo orgānu un partijas pirmorganizāciju izveidošanās, noformēšanās un nostiprināšanās. Krīzes situācija, kas, pēc LKP (PSKP) biedru domām, izsaukta LNKP aktīvistu seperātiskās un šķeltnieciskās darbības rezultātā, ļoti negatīvas sekas izsauca arī partijas rajona organizācijā – „Maskējoties ar pārkārtošanas lozungiem, uzkurinot nacionālistiskas noskaņas, LNKP rajona aktīvistiem izdevās nošķelt daļu komunistu, tos apvienojot zem citas – atšķirīgas organizatoriski idejiskas struktūras, radot savus vadības orgānus un pirmorganizācijas. Vienlaicīgi ar šādu šķeltniecisku un reizēm pat atklāti naidīgu rīcību, daļā komunistu tika radīta bezperspektīvas izjūta un dziļa neizpratne, veicinot to izstāšanos no partijas rindām vispār. Tas viss vājina partijas rajona organizāciju kā organizatoriski tā idejiski”¹⁷⁰.

Kā vislielākie vaininieki pie organizācijas šķelšanās tiek nosaukti A. Kauliņš, J. Mičulis un E. Buķele - “Šajā seperātiskajā darbībā aktīvi iekļāvās gandrīz viss bijušais rajona komitejas sastāvs, tās aparāts un visi rajona komitejas līdzšinējie sekretāri. Jo sevišķi aktīvi šajā virzienā

¹⁷⁰LVA f. PA 4111, 62. apr., 6. l., 2.lp.

darbojās bijušais rajona komitejas pirmais sekretārs A. Kauliņš un sekretāre E. Buķele. Partijas rajona organizācijā ieviesās un nostiprinājās bezatbildība, visatļautība, nepakļaušanās statūtiem un augstākstāvošo organizāciju lēmumiem. Šī avantūriskā rīcība no to organizētāju un iedvesmotāju puses beidzās ar to, ka pēc partijas organizācijas sašķelšanās, kā arī izstāšanās no tās rindām, bijušais rajona komitejas pirmais sekretārs Kauliņš pats iesniedza atlūgumu, pametot visas savas avantūras sekotājus un līdzjutējus. Savukārt sekretāre E. Buķele dodas uz Rīgu pildīt savus deputātes pienākumus Augstākajā Padomē, bet rajona komitejas otrais sekretārs J. Mičulis noņēma savu kandidatūru šīs šķeltnieku grupas vadošā orgānā”.¹⁷¹

1990. gada 28. aprīlī partijas rajona komitejas zālē notika uz PSKP platformas balstītās LKP biedru sanāksme, jeb partijas organizācijas dibināšanas sapulce, rajona organizācijas un tās vadošo orgānu izveidošana.¹⁷² Ieradās 108 biedri no 39 organizācijām, un no LKP CK atbrauca trīs pārstāvji – J.Kalniņš, V.Kolosovs un V.Ragozins.

Sanāksmē par I sekretāru izvirzīja rajona komjauniešu II sekretāru Andreju Rudenko. No viņa 26 gadiem – 2 partijā.¹⁷³ Sanāksmes biedri atkāpās no statūtu prasībām, ka sekretāra amatā var būt ar piecu gadu stāžu partijā. Vienlaikus ar A. Rudenko, rajona komitejā ievēlēja 20 komitejas biedrus, vienu vietu rezervējot otrajam sekretāram, kuru ievēlēja vēlāk.

Komitejas locekļi:

A. Bartkevičs	“Zālīte”
L. Biļdjuga	Bauskas PMK
D. Bikejeva	SES
J. Bobrovs	“Rundāle”
P. Veips	“Zālīte”
V. Grigorjeva	Bauskas 2.vidusskola
M. Gorskis	Iecavas vidusskola
V. Kazancevs	“Saulaine”
Ņ. Korņiloviča	Sadzīves pakalpojumu kombināts
V. Lobačovs	Partijas komiteja
V. Leontjeva	Bauskas 2.vidusskola
O. Onzule	Partijas komiteja
Ž. Pelēks	“Saule”
A. Rudenko	I sekretārs
V. Serkovs	Valsts drošības komitejas rajona nodaļa
J. Čeksters	SKF
A. Cazers	Sakarū mezglis
J. Šaņuka	SEUA
G. Jākabsons	“Zālīte”

¹⁷¹LVA f. PA 4111, 62. apr., 6. l., 2.lp.

¹⁷²Bauskas Dzīve, 05.05.1990, 1.lp.

¹⁷³Bauskas Dzīve, 05.05.1990, 1.lp.

Kā redzams tabulā, rajona komitejas locekļu sarakstā redzams arī VDK pārstāvis Valērijs Serkovs. Zīmīgi to minēt ir tāpēc, ka pēc LKP šķelšanās, VDK Bauskas rajona nodaļa pieslēgās LKP (PSKP) rajona organizācijai. Līdzšinējās pasivitātes vietā, kas attiecināma uz Bauskas rajona komitejas darbu laikā, kad pie vadības bija I sekretārs Artūrs Kauliņš, nu izvērsa aktīvu interesi. Iepriekšējo pasivitāti apliecina arī Edmunds Jakubonis – *“Kamēr notika visi politiskie procesi ceļā uz neatkarīgu Latviju, VDK nekur nepiedalījās, bija ļoti noslēgti un nemanāmi, arī rajona komitejas sapulces, kas bija vidēji reizi nedēļā, viņi apmeklēja reti”*.¹⁷⁴

Minētā aktivitāte izpaudās V. Serkova kļūšanai par rajona komitejas locekli, bet VDK priekšnieks Ilja Burbo, uz esošā nacionālpolitiskā fona, sāka kļūt runīgāks rajona komitejas sēdēs. VDK klātbūtne sākumā bija pašas LKP (PSKP) un rajona komitejas interesēs. To apliecina arī I. Burbo izteiktā frāze 1990. gada nogalē – “Arī mūs gatavojas depolitizēt. Gribētu ieteikt organizācijām veidot strādnieku brigādes. VDK strādā ar organizēto noziedzību. Visos rajonos izdota pavēle darboties ar šo jautājumu. „X”stundu jāgaida sagatavotiem. Jādomā arī par partijas biedru rindu paplašināšanu”.¹⁷⁵ Arī V. Serkovs papildināja – “VDK ir ar tautu. Nepieļaus pagriezieni pret tautu. Rajona organizācijā visi partijas biedri. Informācija mums ir, situāciju mēs kontrolējam. Nepieciešamības gadījumā palīdzēsim.”¹⁷⁶ Lai gan paši VDK darbinieki savos izteikumos bija gatavi uz reālu rīcību, mazā atbalsta dēļ LKP (PSKP) rajona organizācijas rindās, reālus militārus formējumus izveidot neizdevās.

1990. gada 28. aprīļa partijas organizācijas dibināšanas sapulcētika izvirzīti arī tālākie rīcības mērķi:¹⁷⁷

- Mērķtiecīgs un neatlaidīgs idejiskās un organizatoriskās saliedēšanās un nostiprināšanās darbs, ar mērķi atjaunot partiju, kritiski novērtējot it visas pašu kā komunistu atbildības un disciplīnas vērtības līmeni.
- Rūpīgi glabāt un pilnveidot partijas internacionālās tradīcijas, iespējami plaši izvēršot darbu kolektīvos un dzīves vietās, nostiprinot un izveidojot pirmorganizācijas, iesaistot savās rindās jaunus biedrus.

¹⁷⁴Intervija ar Edmundu Jakuboni (audioieraksts), 22.02.2017, Agnijas Ruhockas personīgais arhīvs

¹⁷⁵LVA f. PA 4111, 62. apr., 6. l., 9.lp.

¹⁷⁶LVA f. PA 4111, 62. apr., 6. l., 9.lp.

¹⁷⁷LVA f. PA 4111, 62. apr., 6. l., 4.lp.

- Aktivizēt savu darbību visu līmeņu tautas deputātu padomēs caur saviem biedriem, lai drīzāk radītu tiesiskas valsts pamatus, vienlaicīgi liekot enerģiskus soļus antikonstitucionālu likumu pieņemšanai un cilvēku tiesību aizsargāšanai.
- Atjaunot rajona partijas organizācijas un pirmorganizāciju ideoloģisko darbību, saglabājot vienotību ar PSKP un sadarbojoties konstruktīvi ar citām sabiedriskajām un sabiedriski politiskajām kustībām, visiem progresīvajiem spēkiem, tādējādi dodot ieguldījumu ekonomiskās un politiskās krīzes pārvarēšanai kā rajonā tā republikā.

Vienbalsīgi tika pieņemts sekojošs lēmums, ka LNKP piekritēju seperātiskā atšķelšanās izraisījusi partijas rajona organizācijā dziļu krīzi. Visu atbildību par šo šķelšanos, radīto krīzi un visām tās negatīvajām sekām sapulce uzlika LNKP izveidošanas iniciatoriem, organizatoriem un ideoloģiskajiem iedvesmotājiem rajonā, ar bijušo rajona komitejas un visu sekretāru tiešu līdzdalību. Vienas daļas rajonu komunistu aiziešanu citās idejiskajās pozīcijās sapulces dalībnieki uzskatīja par apliecinājumu pilnīgi visu rajonu komunistu viennozīmīgas gribas izpaušmei un uzskatīja, ka jaunievēlētā rajona komiteja, tās birojs darīs visu, lai atjaunotu idejisko vienotību ar PSKP, nodibinās konstruktīvu sadarbību ar citiem sabiedriski politiskiem demokrātiskiem formējumiem, tādējādi veicinot radušās krīzes pārvarēšanu rajonā.¹⁷⁸

Sapulce nolēma:

1. Pilnībā atbalstīt LKP XXV kongresa pieņemto rezolūciju par atjaunotās LKP statusu, kas izriet no formulējuma PSKP platformas projektā partijas XXVIII kongersam „Uz humānu, demokrātisku sociālismu”.
2. Rajona komitejai un tās birojam nekavējoties noteikt organizācijas un tās aparāta struktūru, veikt nepieciešamo kadru nokomplektēšanu un partijas pirmorganizāciju izveidošanu rajonā.
3. Partijas pirmorganizācijām turpmāk apspriest PSKP CK vēstuli „Par konsolidāciju uz principiāliem pamatiem”, nodrošinot patiesu demokrātiju, partejisku biedriskumu un radošu atmosfēru, tādējādi veicinot komunistu domubiedru konsolidāciju uz principiāliem pamatiem. Vienlaicīgi nodrošināt rūpīgu pieeju tiem komunistiem, kas vesti maldināšanā un nav spējuši tikt skaidrībā par frakciju cīņas organizatoru patiesajiem mērķiem, pareizi novērtēt partijas notiekošo pārbūvi.
4. Meklēt kopējus konstruktīvus sadarbības ceļus ar LNKP biedriem un citiem sabiedriski politiskiem demokrātiskiem formējumiem, nelokāmi saglabājot idejiskos principus atbilstoši partijas Programmas un Statūtu prasībām.

¹⁷⁸ LVA f. PA 4111, 62. apr., 6. l., 6.lp.

Lai gan I sekretārs un valde tika ievēlēta, kā arī veikti pirmie lēmumi, zvērinātais advokāts G. Gailis, izteica pamatojumus, ka LKP (PSKP) nav likumīga – LKP Bauskas rajona komitejā nav biroja, kas ievēlēts, ievērojot PSKP Statūtu prasības, jo PSKP XXVII kongress 1986. gada 1. martā vienbalsīgi apstiprināja PSKP Statūtus, kuru 1., 6., 24., un 49. punkti tika pārkāpti 1990. gada 28. aprīlī, ievēlot “Darba devēju” – LKP rajona komitejas biroju un pirmo sekretāru.¹⁷⁹ Atšifrējot – “... par PSKP biedru var būt jebkurš PSRS pilsonis, kas atzīst partijas Statūtus, izpilda partijas lēmumus”, “... partijas stāžs tiek skaitīts no partijas pirmorganizācijas lēmuma pieņemšanas dienas par partijas biedra kandidāta uzņemšanu partijas biedros”, “... partijas orgānu vēlēšanas notiek, aizklāti balsojot”, “... rajona komiteja ievēl biroju, tajā skaitā komitejas sekretārus, partijas rajona komitejas sekretāriem obligāts ne mazāks kā piecus gadus ilgs partijas stāžs.”

G. Gaiļa rīcība nebija vienīgā, kas publiski izgaismoja LKP (PSKP) ne pārāk glaimojošā gaismā. 1990. gada nogalē, Tautas deputātu padome 19. sasaukuma 7. sesijā pieņēma lēmumu „Par represīvo organizāciju darbības pārtraukšanu”, kas bija par komunistiskās partijas aizliegšanu,¹⁸⁰ un bija kā papildinājums iepriekš pieņemtajam Tautas deputātu padomes lēmumam par partijas īpašumu atsavināšanu.

Paralēli izvirzītajam nelikumības faktam, un nepatīkamajam apstāklim, ka partija nav vēlama Tautas deputātu padomei, partija baudīja izteiktu nepopularitāti arī iedzīvotāju vidū. Tie, kas atbalstīja LKP (PSKP) bija pārliecināti komunisti un padomju varas atbalstītāji. Tā kā lielākā daļa Bauskas rajona iedzīvotāji bija nacionāli noskaņoti, LKP (PSKP) idejas tiem nebija aktuālas. Partija vēl vairāk novājinājās līdz ar LKP Bauskas rajona komitejas pirmā sekretāra Andreja Rudenko atbrīvošanu. 1991. gada 7. martā Rudenko iesniedza rajona komitejas birojam iesniegumu, kurā lūdza atbrīvot no I sekretāra pienākumiem.¹⁸¹ Iesnieguma pamatā bija savu kļūdu atzīšana un sarūgtinājums, ka nav radis sapratni un atbalstu no LKP Centrālās komitejas, un rajona organizācijas komunistiem. 1991. gada 4. maija partijas rajona organizācijas XXIV konferencē, kurā kopā piedalījās 73 komunisti, atklāti balsojot „par” 53, „pret” 7, atturējās 13, nolēma atbrīvot A. Rudenko no rajona komitejas pirmā sekretāra pienākumiem.¹⁸²

A. Rudenko vilšanos atspoguļo arī LKP (PSKP) veiktā aptauja par esošo komunistu tālāko rīcību attiecībā uz partiju. Partijas rajona 12 pirmorganizāciju biedru aptaujas pie piederības PSKP rezultāti, laika posmā no 1990. gada 18. aprīļa līdz 1991. gada 11. jūnijam, rāda, ka no 13

¹⁷⁹ *Bauskas dzīve*, 24.05.1990, 3.lp.

¹⁸⁰ LVA f. PA 4111, 62. apr., 31. l., 66.lp.

¹⁸¹ LVA f. PA 4111, 65.apr., 11. l., 10.lp.

¹⁸² LVA f. PA 4111, 65. apr., 11. l., 10.lp.

aptaujātajām pirmorganizācijām, 17 komunisti bija par palikšanu PSKP, vairākums – 89 – bija par LNKP, 39 vēl nevarēja izlemt, bet 103 izšķīrās par izstāšanos un kļūšanu par bezpartejiskiem.¹⁸³ (skat. 4.2.1.tabulu)

4.2.1. tabula

Pirmorganizācija	Datums	PSKP	LNKP	Nevar izlemt/gaida 28.kongresu	Izstājas
Codes skola	18.04.1990	0	7	1	2
Sadzīves pakalpojumu kombināts	24.04.1990	4	27	9	12
Zālītes internātpalīgskola	24.04.1990	0	4	0	2
Remontu un celtniecības iecirknis	26.04.1990	1	2	0	11
ARA „Bauska”	26.04.1990	0	8	1	15
VS Rundāle	?	4	5	14	13
Bauskas piena kombināts	?	0	12	2	19
Mežotnes skola	26.04.1990	0	5	0	5
Svitenes deviņgadīgā skola	?	0	3	0	2
Pilsrundāles vidusskola	?	1	4	1	7
Vecumnieku PMK -2	?	0	9	9	3
Bauskas 9.gadīgā skola	04.05.1990				10
Bauskas SCO	11.05.1990	7	3	2	2

LKP rajona organizācijas mēģinājumi nostiprināties

Sakarā ar Latvijas PSR Augstākās padomes pieņemto deklarāciju „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” un izvērtējot esošo situāciju LKP rajona organizācijā, partijas rajona komitejas birojs nolēma, ka partijas rajona komitejas biroja un komitejas locekļiem jānododas uz partijas pirmorganizācijām, tikties ar tiem komunistiem, kuri atbalsta PSKP platformu un veikt organizatoriskos pasākumus, lai izveidotu partijas pirmorganizācijas darbu kolektīvos vai pēc to dzīves vietām.¹⁸⁴ Visiem partijas rajonu komitejas biroja locekļiem un partijas pirmorganizācijām plašāk veicot izskaidrošanas darbu sakarā ar Latvijas PSR Augstākās

¹⁸³ LVA f. PA 4111, 64. apr., 12. l., 1.-14.lp.

¹⁸⁴ LVA f. PA 4111, 62. apr., 8. l., 2.lp.

Padomes “antikonstitucionālo” rīcību, pieņemot deklarāciju „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”.¹⁸⁵ LKP (PSKP) Bauskas rajona organizācijas birojs uzskatīja, ka 1990. gada 4. maija Latvijas PSR Augstākās padomes pieņemtā deklarācija „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” ir pretrunīgs politisks dokuments, kurš skar Latvijas tautas likteņus un intereses.¹⁸⁶ Arī no juridiskā un tiesiskā viedokļa, pēc biroja domām, deklarācijas teksts un saturs bija apstrīdams. Partija izmantoja šo situāciju, lai publiski paustu savu nostāju, un vienlaikus kļūtu redzamāki, kas realizējās, bet ne ar pozitīviem rezultātiem.

Rajona iedzīvotājus drīzāk satrauca LKP (PSKP) rīcība, jo īpaši minot 1990. gada 25. maiju, kad agrofirmas “Uzvara” konservu rūpnīcā “Zemgale”, rūpnīcas darbinieces – iecirkņa krievu tautības meistare V. Tkačova un strādniece N. Gaļicka – organizēja parakstu vākšanu pret Latvijas Republikas Augstākās padomes pieņemto deklarāciju “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”. Vienlaikus strādājošie tika aicināti arī uz protesta streikiem. Pirms sākušās šādas izdarības, rūpnīcā notikusi LKP (PSKP) biedru sapulce.¹⁸⁷ Mēģinot iegūt precīzāku informāciju, tika noskaidrots, ka 21. maijā rūpnīcā tiešām notikusi to komunistu sapulce, kuri palika kopā ar PSKP. Tās darbā piedalījies pats LKP (PSKP) rajona pirmais sekretārs A. Rudenko. Pēc šīs sapulces LKP (PSKP) biedri, pēc it kā savas iniciatīvas, izstrādājuši vēstules tekstu, adresētu Latvijas Republikas Augstākajai Padomei, ar prasību – sarīkot referendumu deklarācijas sakarā. Vienlaikus vāca arī parakstus. Dotajā brīdī to bijis 60 (no 120 strādājošajiem).¹⁸⁸

Lai gan neveiksme sekoja neveiksmei, kā vēl viens solis pozīciju nostiprināšanā bija 1990. gada novembris, kad LKP (PSKP) centās spodrināt savu tēlu un visiem rajona iedzīvotājiem oficiāli paziņoja, ka tie, neraugoties uz visiem neapvaldītajiem bezprincipu apmelojumiem, kategoriski norobežojas no staļiniskā laika sociālistiskās celtniecības rupjiem izkropļojumiem un teroru pret citādi domājošiem, kā rezultātā cieta labākie un pašai izdzīvīgākie partijas un tautas pārstāvji.¹⁸⁹

Lai gan lielākā daļa Bauskas rajona iedzīvotāju bija pozitīva attieksme pret 1990. gada 4. maijā pieņemto deklarāciju, LKP (PSKP) turpināja aģitēt savu neapmierinātību ar valstiskuma atjaunošanas centieniem, un spēra nākamo soli. 1991. gada 3. martā, kad Bauskas rajonā notika iedzīvotāju aptauja par to, vai vietējie iedzīvotāji ir par demokrātisku un valstiski neatkarīgu Latvijas Republiku, un LKP (PSKP) izsludināja paziņojumu: “Sakarā ar Latvijas Republikas

¹⁸⁵ LVA f. PA 4111, 62. apr., 8. l., 2.lp.

¹⁸⁶ *Bauskas Dzīve*, 09.06.1990, 2.lp.

¹⁸⁷ *Bauskas Dzīve*, 26.05.1990, 1.lp.

¹⁸⁸ *Bauskas Dzīve*, 26.05.1990, 1.lp.

¹⁸⁹ LVA f. PA 4111, 62. apr., 11. l., 146.lp.

Augstākās padomes lēmumu par Latvijas iedzīvotāju aptaujas rīkošanu š.g. 3. martā, mēs uzskatām par nepieciešamu paziņot, ka šī „teātra” mērķis ir nevis iedzīvotāju attieksmes noskaidrošana par savienības saglabāšanu un mūsu vietu tajā, bet gan sabiedriskās domas maldināšana. Izsludinātā aptauja domāta priekš tam, lai radītu iespaidu, ka demokrātiju un suverenitāti ir jāsaprot kā izstāšanos no PSRS un nedot iespēju iedzīvotājiem izteikt savu attieksmi par Savienības saglabāšanu. Mēs aicinām iedzīvotājus piedalīties šajā aptaujā, neboikotēt to, un biļetenos svītrot abus atbilžu variantus – gan „jā” gan „nē”.¹⁹⁰ Šis aicinājums nerealizējās, jo kā jau tika atspoguļots 1. nodaļas 1.1. apakšnodaļā, par demokrātisku un valstiski neatkarīgu Latvijas Republiku “jā” sniedza 32 878 aptaujas dalībnieki, kas ir, 90,9% no visiem nobalsojušajiem. Pēc šī balsojuma, A. Rudenko atzina – “Esam zaudējuši, tas mums jāatzīst. Mūsu novērotājiem savos iecirkņos bijis grūti strādāt. Vērota nelabvēlīga attieksme, pat ņirgāšanās pret mūsu pārstāvjiem, kas vēroja aptaujas norisi. Lielākā īpatnība, pat vēlšanu likumpārkāpums bija tas, ka laikā no 24. februāra līdz aptaujas dienai – 3. martam, jau bija nobalsojuši 24% aptaujas dalībnieku. Esam zaudējuši aptaujā visos iecirkņos. Neesam guvuši uzvaru ne Daugavpilī, ne Rīgā, ne citur, kur to sākumā varēja sagaidīt”.¹⁹¹

Savu viedokli par aptaujas rezultātiem izteica arī VDK Bauskas rajona nodaļas pārstāvji – nodaļas priekšnieks Iļja Burbo un operatīvais darbinieks Valerijs Serkovs.

I. Burbo – “Uzskatu, ka vismaz 10% rezultātu bija viltoti. Protams, tas ko varēja izdarīt viltošanā, to paguva līdz aptaujai. Viltotājiem lielākajās pilsētās nebija ko darīt, tur tie ātri būtu atklāti. Ko neizdarīja tur, izdarīja lauku rajonos. Jautājums jau pats bija viltīgi formulēts. Pat gudrs un domājošs cilvēks varēja apmulst. Citviet bija vērojams, ka palīdzēja izvēlēties atbildi”.¹⁹²

V. Serkovs – “Pēc 3.marta dzīve turpinās. Jāatbalsta tie, kas teica „nē”, tie, kas domāja un turpina saprātīgi spriest. Atbalstām demokrātisku republiku, bet ņemot vērā cilvēka tiesības un neaizmirstot sociālisma ideju”.¹⁹³

Kā nākamais nozīmīgais datums bija 1991. gada 17. marts, kad notika Vissavienības referendums par PSRS saglabāšanu. Lai gan daļa PSRS valstu un arī Latvijas Augstākā Padome boikotēja Krievijas rīkoto referendumu, 6. martā AP pasludinot to par prettiesisku un, ka tā ar tās struktūrvienībām tajās nepiedalīsies, taču Latvijā to gatavojās rīkot atsevišķi militāristi, lai varētu iztaujāt tautu par tās nostāju attiecībā uz PSRS nākotni. Referendumu organizēja arī Bauskas

¹⁹⁰LVA f. PA 4111, 64.apr., l. 17. l., 5.lp.

¹⁹¹LVA f. PA 4111, 64. apr., 2.l., 2.lp.

¹⁹²LVA f. PA 4111, 64. apr., 2. l., 3.lp.

¹⁹³LVA f. PA 4111, 64. apr., 2. l., 4.lp.

rajonā - LKP (PSKP) Bauskas rajona komitejas organizatoriskā darba nodaļa.¹⁹⁴ Referenduma sarīkošanai rajonā bija paredzēts izmantot VDK Bauskas rajona nodaļas vieglo automašīnu ceļojošo urnu, 4 iecirkņu komisijas locekļu un 3 apsardzes karavīru atvešanai un aizvešanai uz Eleju, kā arī braukšanai pa rajonu pie vēlētājiem.¹⁹⁵ Lai gan visi priekšdarbi tika veikti, pēdējā brīdī Bauska rajona komiteja, apzinoties, ka varētu būt gaidāma kārtējā neveiksme, atteicās rīkot referendumu. Šim starpgadījumam kritiku veltīja pat Alfrēds Rubiks savā referātā LKP CK plēnumā 1991. gada 20. aprīlī – “Referendums parādīja, ka vairākas rajonu partijas komitejas, to vadītāji vāji pārvalda situāciju, enerģiski nerīkojas kritiskā situācijā. Kā redzams, viņus vāji atbalsta komunisti, un tāpēc viņi nevarēja organizēt darbu balsošanas iecirkņu iekārtošanā. Par rupju politisku kļūdu uzskatāms lēmums, ko referendumā priekšvakarā pieņēmis Bauskas rajona komitejas plēnums, nepiedalīties 17. marta referendumā sagatavošanā un noturēšanā. Daļēji tas izskaidrojams ar rajona partijas komitejas pirmā sekretāra A. Rudenko pieredzes un politiskā brieduma trūkumu.”¹⁹⁶

Bez vilšanās un esošo pārkārtojumu kritizēšanas, LKP (PSKP) līdz pat 1991. gada vasarai turpināja raidīt nomelnojošus argumentus pret bijušiem LKP biedriem, kuri bija pametuši biedru rindas, vai pārgājuši uz LNK – “LKP visā pilnībā nosoda bijušo LKP biedru renegātisko un patreizējo destruktīvo darbību, kuras pamatā ir vienīgi karjeristiski apsvērumi un bezprincipu cenšanās pieglaimities pašreizējā agresīvā nacionālistiskā kursa piekritējiem.”¹⁹⁷ Bez kritika neizpalika arī Tautas deputātu padome, kurā LKP Bauskas rajona komiteja bija pilnībā zaudējusi savu ietekmi – “LKP novērtē kā galīgi demagoģisku un destruktīvu rajona Tautas deputātu padomes 19. sasaukuma 7. sesijas lēmumu aizliegt Komunistiskās partijas organizācijas, vēršoties pret tās biedriem, kas kā zināms, savā vairākumā bija un ir rajona labākie, godīgākie un pašizliedzīgākie darba cilvēki un inteliģences pārstāvji. Runāt par to darbību kā “civīces noziegumu”, nozīmē klaji apmelot un nozāķāt rajona līdzšinējo labāko darba cilvēku cieņu un godu. (...) LKP rajona organizācijas biedri vērš rajona iedzīvotāju uzmanību uz to, ka tieši rajona Tautas deputātu padome klaji deklarē agresīvu nacionālistisku pozīciju, kas var radīt un jau rada postu un naidu, bet nevis cilvēka dzīves satiecību un pārliecību mūsu rajona ietvaros.”¹⁹⁸

Attiecībā uz 1991. gada janvāra notikumiem, LKP Bauskas rajona komitejas birojs bija kluss un kategoriski noraidīja mēģinājumus iziet no politiskās krīzes no spēku pozīcijām – ar armijas vai citu bruņotu formējumu iesaistīšanu, kā tas notika Viļņā vai Rīgā. Birojs arī paziņoja,

¹⁹⁴LVA f. PA 4111, 64. apr., 81. l., 11.lp.

¹⁹⁵Turpat

¹⁹⁶*Cīņa*, 25.04.1991, 3.lp.

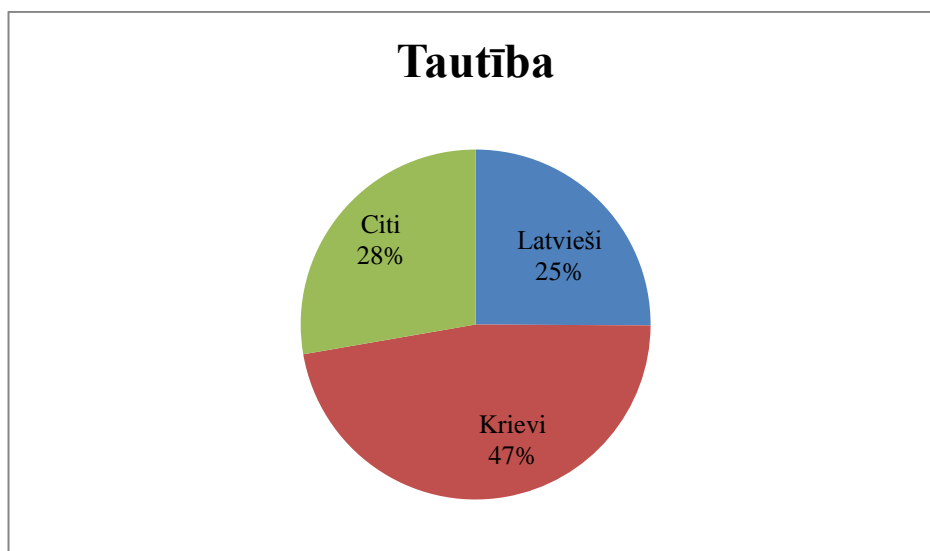
¹⁹⁷LVA f. PA 4111, 62. apr., 11. l., 146.lp.

¹⁹⁸LVA f. PA 4111, 62. apr., 11. l., 146.lp.

ka mēģinājumi uzvelt vainu par notikušo uz Latvijas Komunistisko partiju (ko izdarīja tās politiskie oponenti – LTF, LNNK, LSDP u.c.), pēc viņu domām bija politiski nepamatoti un bija virzīti uz savas atbildības slēpšanu – “Neviens cits, kā vien valdošie politiskie grupējumi Baltijas valstu parlamentos (LTF, ITF, „Sajudis”) pēdējo 8 mēnešu laikā pieņēma likumus, lēmumus un to projektus, kas ierobežo republikas pastāvīgo iedzīvotāju ievērojamas daļas tiesības, kas ved uz starpnacionāliem konfliktiem un sarežģījumiem attiecībās uz armiju”.¹⁹⁹

Ārkārtīgi grūtos un sarežģītos apstākļos kompartija mēģināja izdzīvoja un pārvarēt krīzi. Uz 1990. gada oktobri darbojās jau 26 partijas pirmorganizācijas ar dažiem simtiem komunistu.²⁰⁰ Uz 1991. gada 4. maija XXV konferenci tika minēts pēdējais oficiālais skaits par LKP (PSKP) Bauskas rajona organizācijā esošo biedru skaitu – 303. Pēc tautības tie bija 76 latvieši, 143 krievi, 84 citas tautības pārstāvji.²⁰¹ (skat. 4.2.2. diagrammu)

4.2.2. diagramma

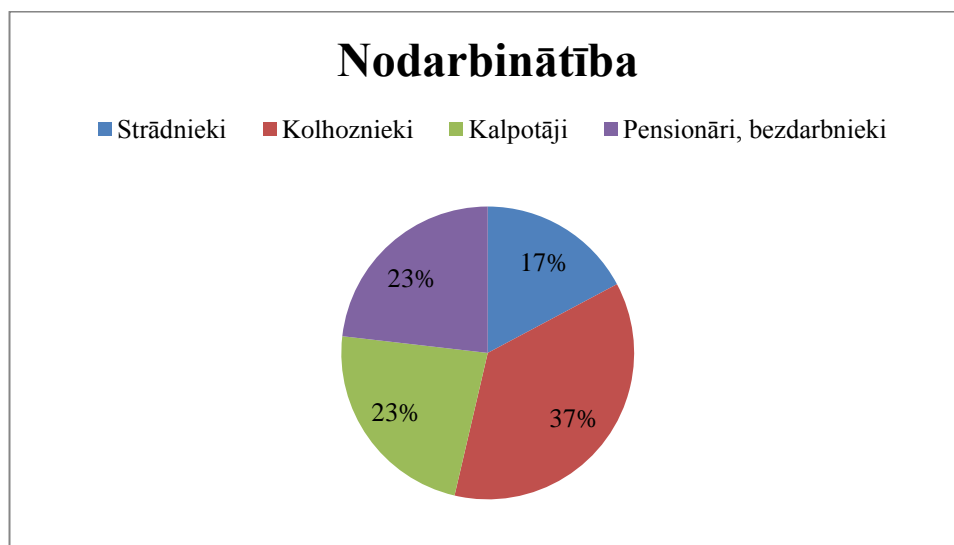
Pēc LKP (PSKP) biedru nodarbošanās, tie bija – 53 strādnieki, 110 kolhoznieki, 70 kalpotāji, 70 pensionāri un bezdarbnieki.²⁰² (skat. 4.2.3. diagrammu). Partijas biedru sociālais stāvoklis liek secināt, ka partijas organizācija sastāvējusi no vienkāršās tautas.

¹⁹⁹ LVA f. PA 4111, 64. apr., 25. l., 12.lp.

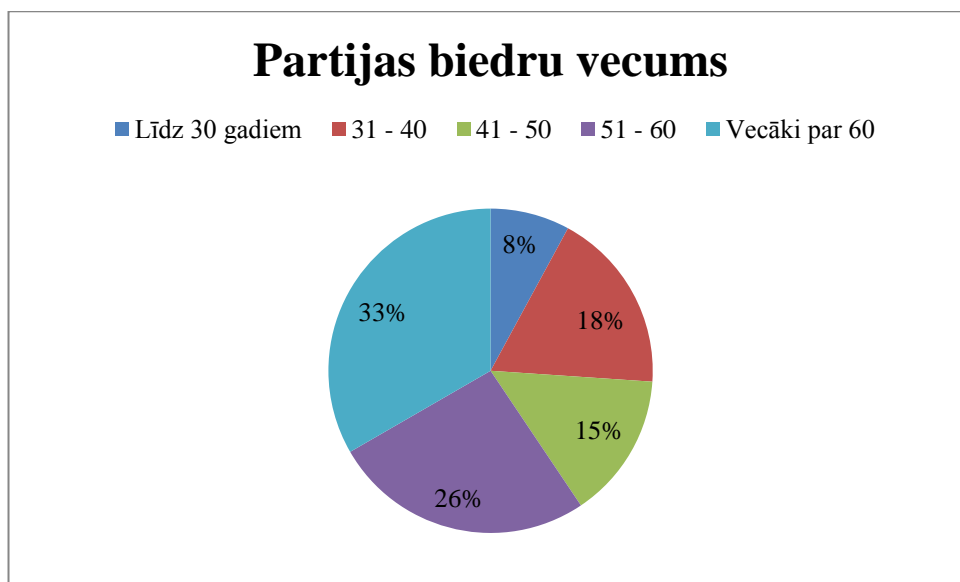
²⁰⁰ LVA f. PA 4111, 64. apr., 25. l., 1.lp.

²⁰¹ LVA f. PA 4111, 64. apr., 1 .l., 5.lp.

²⁰² LVA f. PA 4111, 64. apr., 1 .l., 5.lp.

Pēc vecuma LKP (PSKP) biedri sadalījās: līdz 30 gadiem – 24 (8%), 31 līdz 40 gadi – 55 (18%), 41 līdz 50 gadi – 44 (15%), 51 līdz 60 gadi – 79 (26%), vecāki par 60 gadiem – (33 %).²⁰³ (skatīt 4.2.4. diagrammu). Rezultāti atspoguļo to, ka partija organizācijā visvairāk dominēja vecākā paaudze – no 51 līdz virs 60 gadiem.

Pēc statistiskajiem datiem var secināt, ka vidējais LKP (PSKP) biedrs bija nelatvietis, algots strādnieks, vecumā no 55 līdz 60 gadiem.

²⁰³LVA f. PA 4111, 64. apr., 1 .l., 5.lp.

Pēc 1991. gada 4. maija līdz LKP likvidācijai, partijas rajona organizācija vairāk ieņēma eksistences stāvokli, ne kā partiju, kuras darbs vērsts uz reāliem darba rezultātiem. LKP (PSKP) rajona organizācija, noliedzot Latvijas valstiskumu, kritizējot t.s. nacionālistisko virzienu, ko bija ieguvuši jaunie politiskie spēki, un kam ticēja lielākā daļa iedzīvotāju, noteica sev liktenīgu spriedumu. Tā kā lielākā daļa iedzīvotāju, būdami nacionāli noskaņoti, atbalstīja gan LNKP, gan LTF, lielu atsaucību LKP (PSKP) centieni piesaistīt atbalstītājus gan pašai partijai gan aicinājumam būt pret deklarācijas pieņemšanu un Latvijas atdalīšanos no PSRS, cieta neveiksmi.

4.4. Īpašumu pārdales jautājums

Ņemot vērā to, ka no Bauskas rajonā esošajām 93 partijas pirmorganizācijām, kuru delegāti tika pārstāvēti XXIII konferences 2. sēdē 1990. gada 28. aprīlī²⁰⁴, absolūtais vairākums izteica atbalstu Latvijas Neatkarīgajai Komunistiskajai partijai un tās piekritēju skaits rajonā bija ap 1300 bijušo PSKP biedru, kā arī pamatojoties uz LKP Bauskas rajona organizācijas XXIII konferences rezolūciju, kura pieņemta 1990.gada 30.martā par Neatkarīgās Komunistiskās partijas atjaunošanu Latvijā, XXIII konferences 2. sēde 1990. gada 28. aprīlī nolēma, ka līdzšinējās LKP Bauskas rajona organizācijas rīcībā esošās materiāli tehniskās vērtības (ēkas, transportu, inventāru, līdzekļus rajona komitejas kontā Nr. 000700002) nodot Latvijas Neatkarīgās Komunistiskās partijas jaunievēlētās Bauskas rajona komitejas pārziņā.²⁰⁵ Tika ieteikts rajona komitejas ēkā atbrīvojušās telpas izīrēt komjaunatnes rajona komitejai un agrorūpnieciskajai apvienībai. Par lēmumu īpašumus nodot LNKP pārziņā „par” nobalsoja 259, „pret” 1, bet atturējās 7.²⁰⁶

Pēc lēmuma stāšanās spēkā, tas netika realizēts, jo materiālās vērtības bija pārņēmusi PSKP rajona filiāle. Kā, piemēram, LNKP sekretārs Edmunds Jakubonis 1990. gada 10. maijā rakstīja LKP Bauskas rajona komitejas partijas pirmorganizācijas sekretāram sūdzību - „Komitejas komandants PSKP biedrs I. Arbūzovs nepilda LKP Bauskas XXIII konferences lēmumu, izrīkojas ar visām materiālajām vērtībām pēc saviem uzskatiem. Netika sadalīts benzīna limits, tiek slēgtas kabinetu durvis un nav informējis par materiālajām vērtībām, kas atrodas komitejā. Lūdzu izskatīt komunistu Arbūzova personālo lietu, jo šim cilvēkam neeksistē tādas lietas kā disciplīna, godīgums. Es iesaku, ka tomēr, tāds cilvēks būtu arī jāatbrīvo no darba komitejā.”²⁰⁷

Starpgadījumi notika arī ar rajona komitejas ēku, kas tika izmantota PSKP mērķiem, kas pēc Tautas deputātu padomes uzskatiem un lēmuma neatbilda iedzīvotāju vairākuma interesēm.

Pamatojoties uz XXIII konferences lēmumu, 1990. gada 1. maijā, abu organizāciju līderiem tiekoties, tika panākta vienošanās par to, ka abas ieinteresētās puses izstrādās savus priekšlikumus. Bija arī norunāts 8. maijā tikties LNKP rajona organizācijas valdes un LKP (PSKP) rajona organizācijas biroja locekļiem, taču šī tikšanās un arī priekšlikumu apspriešana

²⁰⁴LVA f. PA 4111, 64. apr., 15. l., 1.lp.

²⁰⁵LVA f. PA 4111, 64. apr., 15. l., 1.lp.

²⁰⁶LVA f. PA 4111, 64. apr., 15. l., 1.lp.

²⁰⁷LVA f. PA 4111, 62. apr., 23. l., 5.lp.

izpalika, jo LKP (PSKP) rajona komitejas biroja locekļi uz to neieradās.²⁰⁸ Ar šādu rīcību LNKP atzina LKP (PSKP) rajona organizācijas vadības rīcību par negodīgu un nelikumīgu, jo notikusi patvaļīga īpašuma piesavināšanās.

1990. gada 7. jūnijā notika LNKP rajona organizācijas valdes un LKP (PSKP) rajona organizācijas biroja tikšanās jautājumā par līdzšinējās LKP rajona organizācijas bijušā īpašuma turpmāko izmantošanu.²⁰⁹ Sarunas gaitā tika secināts, ka neviena no pusēm atbilstoši pašlaik vēl spēkā esošajai likumdošanai nav juridiski īpašnieki, tāpēc mantas sadales jautājuma apspriešana dotajā brīdī būtu neauglīga. LKP rajona organizācijas rajona komitejas mantas īpašnieks bija PSKP, kuras CK nodevusi to ekspluatēšanai LKP. Esošajā situācijā īpašums tomēr tika nodots LKP (PSKP), kuras centrālkomitejas Lietu pārvalde deleģējusi šīs mantas lietošanas tiesības LKP (PSKP) rajona organizācijai tās pirmā sekretāra A. Rudenko personā. Tālāk puses vienojās, ka tām nav domstarpību par mantas izīrēšanu rajona Bērnu bibliotēkai, komjaunatnes bērnu komitejai, Zinību biedrībai, veterānu organizācijai, kultūras biedrību asociācijai. LKP (PSKP) pārstāvji nepiekrita telpu izīrēšanai LTF vajadzībām, bilstot, ka pārrunas varētu notikt attiecībā uz zaļās kustības organizācijām, kā arī tiem, kas pret LKP (PSKP) ietur neitrālu pozīciju.²¹⁰

Šādas PSKP Bauskas rajona filiāles darbības rezultātā, 1990. gada 24. oktobrī Bauskas rajona Tautas deputātu padome 19. sasaukuma 7. sesijā nolēma nodot bijušās LKP Bauskas rajona komitejas ēku Bauskā Uzvaras ielā 3 Bauskas Dzīvokļu saimniecības pārvaldes īpašumā ar 1990. gada 1. novembri.²¹¹

Pēc pieņemtā lēmuma sekoja reakcija no PSKP Bauskas rajona nodaļas - LKP Bauskas rajona komitejas sekretārs Andrejs Rudenko 1990. gada 30. oktobrī iesniedza pretenziju par 1990. gada 24. oktobra rajona tautas deputātu padomes pieņemto lēmumu LKP Bauskas rajona komitejas administratīvās ēkas Uzvaras ielā 3 nodot pārvaldīšanā Dzīvokļu saimniecības pārvaldei ar š.g. 1. novembri.²¹²

Andrejs Rudenko to raksturoja kā kārtējo necieņas aktu pret Latvijas Komunistisko partiju. Pēc viņa domām, minētais lēmums bija pretrunā ar PSRS un Latvijas PSR Konstitūciju, kas aizsargā sabiedrisko organizāciju īpašumu, jo Bauskas rajona komitejas administratīvā ēka tika uzbūvēta un nodota ekspluatācijā 1968. gadā par PSKP līdzekļiem, atradās LKP CK Lietu pārvaldes bilancē, un izejot no Latvijas PSR Ministru padomes 1980. gada 30. septembra

²⁰⁸ *Bauskas Dzīve*, 15.05.1990, 2.lp.

²⁰⁹ *Bauskas Dzīve*, 09.06.1990, 1.lp.

²¹⁰ *Bauskas Dzīve*, 09.06.1990, 1.lp.

²¹¹ LVA f. PA 4111, 64. apr., 15. l., 11.lp.

²¹² LVA f. PA 4111, 64. apr., 15. l., 16.lp.

lēmuma Nr. 531 p.7, ēka varēja tikt nodota kādas citas organizācijas bilancē tikai ar LKP CK lēmumu un piekrišanu.²¹³ Bez tam LKP Bauska rajona administratīvo ēku aizsargāja PSRS Augstākās Padomes 1990. gada 6. marta pieņemtais likums par īpašumu PSRS, kur 17. pants noteica, ka sabiedrisko organizāciju īpašumā var būt ēkas, citas celtnes, dzīvokļi, inventārs, uzņēmumi, kas ir būvēti par šo organizāciju līdzekļiem. A. Rudenko Tautas deputātu padomes sesijas lēmumu raksturo kā nesaprotamu – „Ja rajona sesija nemainīs šo nelikumīgi pieņemto lēmumu, tad LKP Bauskas rajona komiteja rīkosies pēc PSRS Ministru Padomes 1990. gada 26. maija lēmuma Nr. 510”.²¹⁴

A. Rudenko lietu tālāk virzīja uz Latvijas PSR Bauskas rajona prokuratūru, kurā tika uzsākta pārbaude, balstoties uz 1990. gada 28. aprīļa LKP Bauskas rajona organizācijas XXXIII konferences lēmumu, dokumentiem, kas apliecinātu strīdus ēkas piederību, tai skaitā, ēkas vērtību, finansēšanas avotus, materiālu resursu, zemes izdalīšanas aktu ēkas celtniecībai.²¹⁵

Līdz 1990. gada 30. novembrim apstākļi tika pārbaudīti. Tika noskaidrots, ka ar 1965. gada 13. oktobra Bauskas pilsētas izpildkomitejas lēmumu tika izdalīts zemes gabals Bauskas rajona komitejas ēkas celtniecībai. Lēmumā par šī zemes gabala izdalīšanu nav minēta organizācija, kurai šis zemesgabals izsniegts. Te faktiski noteikts un norādīts tikai nākamās ēkas nosaukums. 1968. gada 30. decembra aktā, kuru apstiprināja Bauska rajona izpildkomiteja, noteikts, ka pasūtītājs minētajai ēkai ir Latvijas PSR komunistiskās partijas lietu pārvalde.²¹⁶ Bauskas rajona prokurors M. Bite lēma, ka jautājums par minētās ēkas īpašuma tiesībām risināms tiesā, jo pastāvēja strīds gan par finanšu avotiem, gan darba un materiālu resursiem, kuri izmantoti celtniecībai, gan par ēkas tālāku funkcionālo izmantošanu.²¹⁷ 1990. gada 12. decembrī A. Rudenko saņēma paziņojumu no Latvijas Republikas Prokuratūras par iesniegto protestu un sesijas lēmumu. Saskaņā ar Latvijas Republikas Likuma „Par prokurora uzraudzību Latvijas Republikā” 11.pantu, A.Rudenko lūdza Bauskas rajona Tautas deputātu padomes priekšsēdētājam A. Greiselim izskatīt Latvijas Republikas Prokuratūras protestu un atsaukt Bauskas rajona Tautas deputātu padomes sesijas lēmumu.²¹⁸ Tā rezultātā, pamatojoties uz iesniegto 1990. gada 6. decembra Latvijas Republikas ģenerālprokurora vietnieka protestu, Bauskas rajona Tautas deputātu padome 1991. gada 31. janvāra 19. sasaukuma 10. sesijā nolēma apturēt Bauskas rajona Tautas deputātu padomes lēmumu „Par ēkas Bauskā, Uzvaras ielā 3

²¹³ LVA f. PA 4111, 64. apr., 15. l., 16.lp.

²¹⁴ LVA f. PA 4111, 64. apr., 15. l., 17.lp.

²¹⁵ LVA f. PA 4111, 64. apr., 15. l., 19.lp.

²¹⁶ LVA f. PA 4111, 64. apr., 15. l., 23.lp.

²¹⁷ LVA f. PA 4111, 64. apr., 15. l., 37.lp.

²¹⁸ LVA f. PA 4111, 64. apr., 15. l., 39.lp.

nodošanu Bauskas Dzīvokļu saimniecības pārvaldes īpašumā” darbību, kā rezultātā ēka atkal nonāca LKP (PSKP) rīcībā.

Secinājumi

No 1987. līdz 1991.gadam LKP Bauskas rajona komiteju var iedalīt divos nozīmīgos laika posmos, kas ietekmējuši ne tikai partijas rajona komitejas darbu, bet arī visu LKP Bauskas rajona organizāciju:

- No 1987. gada maija, kad par LKP Bauskas rajona komitejas I sekretāru kļuva Artūrs Kauliņš, līdz 1990. gada 28. aprīlim, kad notiek LKP Bauskas rajona organizācijas šķelšanās.
- No 1990. gada 28. aprīļa, kad līdzšinējais partijas rajona komitejas birojs nolika savas pilnvaras un tās uzņemas Andreja Rudenko vadītā, uz PSKP platformas balstītā LKP, līdz 1991.gada augustam, kad tika likvidēta LKP.

Attiecībā uz **pirmo posmu**, pateicoties Mihaila Gorbočova ekonomikas, politiskas un sabiedriskās sistēmas restrukturizācijai 1987. gadā, arī LKP Bauskas rajona organizācijas komitejas darbā sākās pārkārtošanas procesi, kas atspoguļoja daudzus trūkumus esošajos kadros, kā arī, bija pamats to turpmākai maiņai. Uz jauno procesu fona bija radies “bremzēšanas mehānisms”, ko nodrošināja apstākļi, ka rajona komitejas vadībā strādāja cilvēki ar vairāku gadu stāžu un skepsi uz pārmaiņām, tāpēc nozīmīgas pārmaiņas notiek līdz ar I sekretāra nomaiņu - Jāni Bonātu, kurš kā I sekretārs nostrādāja 23 gadus, nomaina progresīvi domājošais Artūrs Kauliņš, kurš no 1987. gada maija ieņēma II sekretāra vietu. A. Kauliņa ieceres uz rajona komitejas turpmāko darbu atnesa jaunu pienesumu un perspektīvas, ko rajonam vajadzēja. Kā vienu no prioritātēm A. Kauliņš izvirzīja, it visur, izmantojot visas ekonomiskās un sociāli politiskās sviras, visas demokratizācijas formas, paātrināt ekonomikas attīstības tempus un iedzīvotāju labklājību. A. Kauliņa vadībā, rajona komitejai un visai partijas organizācijai bija noteikts virzīties uz padziļinātu demokrātiju un atklātumu.

A. Kauliņa vadībā turpinājās pašattīrīšanās un paaudžu maiņa - 1988. gada nogalē II sekretāru Ivanu Arbūzovu, kurš savā amatā strādāja no 1980. gada, nomainīja Jānis Mičulis, III sekretāres Dzintras Skurbas, kura savā amatā arī strādāja no 1980. gada, nomainīja Emerita Buķele. Jaunā trijotne – Artūrs Kauliņš, Jānis Mičulis un Emerita Buķele -, kopā izveidoja pamatkodolu, kas iestājās par neatkarīgu LKP un Latvijas valstisko neatkarību.

Kā vienu no faktoriem, kāpēc birojs ļāvās pārmaiņām un jaunajām idejām bija partijas biedru etniskais sastāvs, izglītība un vecums. No rajona komitejas biroja kadru analīzes laika posmā no 1987. līdz 1991. gadam, var secināt, ka pēc vidējā rādītāja, rajona komitejas biedrs pēc tautības bija latvietis, ar augstāko izglītību. Līdz 1990. gada martam, procentuāli, latvieši bija vairāk, kas svārstījās no 79-82%, ar vidējo vecumu 42 gadi. Attiecībā uz visu partijas organizāciju, statistiskie dati liecina, ka vidējais partijas biedrs iestājās par LKP kā neatkarīgu politisko partiju, šķelšanās brīdī kļuva par LNKP biedru vai bezpartejisks, un bija par Latvijas Republikas neatkarības atgūšanu.

Kā vēl viens ietekmējošs faktors komitejas darbā bija nacionālpolitiskās organizācijas, jo īpaši LTF. Nostiprinoties viedokļu plurālismam sabiedrībā, I sekretāra Artūra Kauliņa vadībā rajona komitejas locekļi centās atrast kontaktus un sadarboties ar visām sabiedriskajām kustībām un jaunizveidotajām partijām. Arī pašus LKP rajona organizācijas biedrus un rajona komitejas locekļus uzrunāja jauno kustību idejas, un paši iesaistījās, kā visspilgtāko piemēru minot Emeritu Buķeli un Edmundu Jakuboni, kuri bija LTF biedri. Tika rīkoti kopīgi mītiņi, palīdzības sniegšana un līdzdarbošanās akcijas “Baltijas ceļš” organizēšanā 1989. gada 23. augustā, sniegts atbalsts Emeritas Buķeles kandidēšanai AP un tālākajiem centieniem atjaunot Latvijas Republikas valstisko neatkarību. Var secināt, ka sadarbības fakts ar LTF ievilka LKP Bauskas rajona komiteju ne tikai idejas par Latvijas neatkarības atgūšanu morālā, bet arī praktiskā atbalstā.

Krass pavērsiens rajona komitejas darbā notika 1990. gada 30. martā, kad LKP Bauskas rajona organizācijas XXIII konferencē A. Kauliņš oficiāli atzina, ka par ietekmīgu un konsolidējošu spēku var kļūt tikai neatkarīga Latvijas Komunistiskā partija un kopā ar vairākumu partijas biedru pieņēma rezolūciju par neatkarīgas komunistiskās partijas atjaunošanu Latvijā un iestājās par neatkarīgu Latvijas valsti, kā rezultātā, 1990. gada 28. aprīlī, notika LKP Bauskas rajona organizācijas šķelšanās - tika nodibināta LNKP un LKP (PSKP). Krīze partijā, sakarā ar LNKP izveidošanos, sašķēla partijas organizatoriski idejiskā jomā, kā arī pēc nacionālā un sociālā sastāva ievirzēm. Partijas rajona komitejas līdzšinējais sastāvs, tās birojs un sekretāri nolika savas pilnvaras, un partijas šķelšanās rezultātā sākās **otrais posms** - Bauskas rajona komitejas darbu pārņēma LKP (PSKP).

Lai arī vadību pārņēma LKP (PSKP), lielākā daļa partijas biedru atbalstīja LNKP, kura bija par neatkarīgu partiju un Latvijas valsti. Sākot jau ar 1990. gada sākumu sākās masveidīga biedru izstāšanās no PSKP. Ja 1990. gada sākumā izsakoties par LKP statusu, 68% aptaujāto komunistu iestājās par to, lai LKP kļūtu pilnīgi neatkarīga politiska partija, bet šķelšanās

gadījumā par LNKP biedriem kļuva 36% partijas biedru, bet 27% vēl nebija izlēmuši vai 22% vispār vēlējās būt bezpartejiski, tad jau šķelšanās brīdī par LNKP piekritējiem reģistrēti ap 1300 biedriem no tajā laikā vēl esošajiem 1715 PSKP biedriem. Tie kas palika uzticīgi LKP (PSKP) rajona organizācijai, lielākoties bija pārliecināti komunisti, padomju ideoloģijas atbalstītāji. Uz 1991. gada 4.maiju LKP (PSKP) bija palikuši 303 komunisti, no tiem tikai 25% bija latvieši. Pēc statistiskajiem datiem var secināt, ka vidējais LKP (PSKP) biedrs bija nelatvietis, algots strādnieks no 55 līdz 60 gadiem. LNKP atbalstītāji pēc savas pārliecības bija nacionāli noskaņoti latvieši. To apliecina arī tas, ka Bauskas rajons uzskatāms kā viens no latviskākajiem rajoniem Zemgales reģionā – rajonā latviešu īpatsvars bija 68,4%, Bauskas pilsētā 73,8%. Iedzīvotāju noskaņojumu apliecināja arī 1991. gada 3. martā rīkotā aptauja “Vai jūs esiet par Latvijas Republikas valstisko neatkarību?”, 90,9% rajona iedzīvotāju atbildot “jā”.

Kamēr gaisā virmoja gaidas pēc neatkarības atgūšanas, rajona komiteju vadīja LKP (PSKP). Tā baudīja sabiedrības antipātijas, kas atspoguļojās gan biedru skaitliskajā mazākumā, gan rīcības dēļ, kas sabiedrībai šķita nepieņemama. Lai gan LNKP pieļāva, ka rajona komiteju vada uz PSKP platformas balstītā LKP, LNKP pārstāvjiem bija paļāvība, ka rajonā vairākums politiskā atbalsta ir nevis LKP, kura jau bija zaudējusi savu autoritāti, bet gan LNKP, kura vēlāk tika pārdēvēta, un LTF Bauskas nodaļai. To apliecina arī Tautas deputātu padome, kuras sastāvā bija LTF pārstāvji. Tā kā LKP bija zaudējusi savas pozīcijas, Tautas deputātu padome strādāja neatkarīgi no rajona komitejas, tāpēc rajona komitejai vairs nebija nozīmīgas ietekmes.

Lai gan būdami nepopulāri, LKP (PSKP) centās ietekmēt dažādus politiskos procesus sev par labu, kā, piemēram, protestēja un aģitēja pret pieņemto deklarāciju „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”. LKP (PSKP) aktivitātes cilvēkus nevis piesaistīja, bet tieši otrādi, uztrauca. LKP (PSKP) raidīja nomelnojošus argumentus pret bijušiem LKP biedriem, kuri pametuši biedru rindas, vai pārgājuši uz LNKP. Bez kritika neizpalika arī Tautas deputātu padome, kurā LKP rajona komiteja bija pilnībā zaudējusi savu ietekmi. Partija aktīvi kritizēja t.s. nacionālistisko virzienu, ko bija ieguvuši jaunie politiskie spēki, un kas bija viena no galvenajām kļūdām tās nepopularitātē. Partija vēl vairāk novājinājās līdz ar LKP Bauskas rajona komitejas pirmā sekretāra Andreja Rudenko atbrīvošanu, kura vietā nāca 73 gadus vecais J. Čeksters, un kurš līdz LKP likvidēšanai 1991. gada augustā krasus pavērsiena rajona komitejas darbā nelika piedzīvot, bet ļāva LKP (PSKP) organizācijai lēnām norietēt.

Kopumā var secināt, ka pozitīvākās pārmaiņas rajona komitejas darbā notika A.Kauliņa vadībā, jo komiteja sāka aktīvu darbu pie demokratizācijas procesiem, ekonomikas atveseļošanas, jaunu un progresīvu kadru nomainīšanu pašā komitejā, un tā ar LNKP paustajām

idejām panāca to, ka cilvēki spēja paust savu neapmierinātību ar valdošo valsts aparātu un pašu LKP, nebaidīties paust vēlmi pēc brīvas Latvijas, dalīties vīzijā, kādai vajadzētu būt partijai. LNKP straujais uzriets un noriets liek secināt to, ka, lai gan LNKP bija ieguvusi lielāko daļu līdzšinējo PSKP biedru atbalsta, tas nemaina faktu, ka LNKP bija LKP atzars, un tai nebija lemts kļūt par vadošo partiju ne Latvijas PSR, ne Bauskas rajona mērogā. LNKP un LNKP Bauskas rajona organizāciju var uzskatīt kā pārejas posmu uz demokratizāciju un Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu, jo jaunās idejas uz LKP norieta fona vajadzēja pārņemt un turpināt jaunajiem politiskajiem spēkiem, īpaši izceļot LTF.

Izmantoto avotu un literatūras saraksts

Nepublicētie avoti (dokumenti)

Arhīvu materiāli

1. LVA f. PA 101 **Latvijas Komunistiskās partijas Centrālā komiteja**, 12. apr., 26. l. (LKP CK biroja sēžu protokoli, 1949.gads), 193., 210., 223-225.lp.
2. LVA f. PA 101, 13.apr., 10. l. (LKP CK biroja sēžu protokoli, 1950.gads), 94.lp.
3. LVA f. PA 101, 17. apr., 23. l. (Materiāli par partijas dokumentu apmaiņu, 1954.gads), 4.lp.
4. LVA f. PA 101, 18. apr., 138. l. (LKP rajonu komiteju statistiskās atskaites par 1955.gadu), 40.lp.
5. LVA f. PA 101, 19.apr., 34. l. (LKP CK biroja sēžu protokoli, 1956.gads), 44.lp.
6. LVA f. PA 101, 22.apr., 32. l. (LKP CK biroja sēžu protokoli, 1959.gads), 54.lp.
7. LVA f. PA 101, 23. apr., 83. l. (LKP rajonu komiteju statistiskās atskaites par 1960.gadu), 22.lp.
8. LVA f. PA 101, 25.apr., 17. l. (LKP CK biroja sēžu protokoli, 1962.gads), 8.lp.
9. LVA f. PA 101, 25. apr., 26. l. (LKP CK biroja sēžu protokoli, 1962.gads), 37.lp.
10. LVA f. PA 101, 26. apr., 27. l. (LKP CK biroja sēžu protokoli, 1963.gads), 3-4.lp.
11. LVA f. PA 101, 27.apr., 30.l. (LKP CK Prezidija sēžu protokoli, 1964.gads), 6.lp., 7-8.lp.
12. LVA f. PA 101, 28. apr., 128. l. (LKP rajonu komiteju statistiskās atskaites par 1965.gadu), 88.lp.
13. LVA f. PA 101, 31. apr., 13. l. (LKP CK biroja sēžu protokoli, 1967.gads) , 4.lp.
1. LVA f. PA 101, 34. apr., 176. l. (LKP rajonu komiteju statistiskās atskaites par 1970.gadu), 121.lp.
2. LVA f. PA 101, 39.apr., 13. l. (LKP CK biroja sēžu protokoli, 1975.gads), 187.lp.
3. LVA f. PA 101, 39. apr., 94. l. (LKP rajonu komiteju statistiskās atskaites par 1975.gadu), 142. lp.
4. LVA f. PA 101, 45. apr., 116. l. (LKP rajonu komiteju statistiskās atskaites par 1980.gadu), 175. lp.
5. LVA f. PA 101, 55. apr., 156. l. (LKP rajonu komiteju statistiskās atskaites par 1985.gadu), 20.lp.
6. LVA f. PA 101, 57. apr., 275. l. (LKP rajonu komiteju statistiskās atskaites par 1986.gadu), 23.lp.

7. LVA f. PA 101, 59.apr., 128. l. (LKP pilsētu, rajonu un partijas komiteju statistiskās atskaites, 1987.gads), 20.lp.
8. LVA f. PA 101, 61. apr., 151. l. (LKP pilsētu, rajonu un partijas komiteju statistiskās atskaites, 1988.gads), 17.lp.
9. LVA f. PA 101, 63. apr., 66. l. (Iedzīvotāju iesniegumi un sūdzības), 40., 42.lp.
10. LVA f. PA 101, 65. apr., 78. l. (LKP rajonu, pilsētu komiteju statistiskās izziņas par izstājušos komunistu skaitu 1990.gada 2.pusgadā), 6., 5.lp.
11. LVA f. PA 101, 65apr., 81. l. (LKP rajonu, pilsētu komiteju statistiskās izziņas par izstājušos komunistu skaitu 1990.gada 2.pusgadā), 5.lp.
12. LVA f. PA 101, 67.apr., 51. l. (LKP rajonu, pilsētu komiteju priekšlikumi par komunistu sociālo aizsardzību mūsdienu apstākļos), 9.lp.
13. LVA f. PA 101, 67. apr., 58. l. (LKP rajonu, pilsētu komitejas izziņas par PSKP biedru skaitliskā sastāva izmaiņām 1991.gada 1.pusgadā), 4.lp.
14. LVA f. PA 101, 65.-69. apr., (vēsturiskā izziņa), 1.lp.

15. LVA f. PA 4111 **LKP Bauskas rajona komiteja**, 1. apr., 1. l., 20.lp
16. LVA f. PA 4111, 54. apr., 24. l. (Štatu raksti, izdevumu tāmes, finanšu atskaites par 1986.gadu), 29.-36.lp.
17. LVA f. PA 4111, 56. apr., 22. l. (Štatu raksti, izdevumu tāmes, finanšu atskaites par 1987.gadu), 27-30.lp.
18. LVA f. PA 4111, 58. apr., 20. l. (Štatu raksti, izdevumu tāmes, finanšu atskaites par 1988.gadu), 15- 17.lp.
19. LVA f. PA 4111, 60. apr., 4. l. (Partijas rajona komitejas biroja sēžu protokoli Nr. 5-6, 1989. gads), 31.lp.
20. LVA f. PA 4111, 60.apr., 17. l. (Štatu raksti, izdevumu tāmes, finanšu atskaites par 1989.gadu), 35- 37.lp.
21. LVA f. PA 4111, 60. apr., 18. l. (Rīkojumi par personālsastāvu 1985-1989), 76.lp.
22. LVA f. PA 4111, 60. apr., 30. l. (Partijas pirmorganizāciju sekretāru saraksts 1990.gada janvārī), 1-5.lp.
23. LVA f. PA 4111., 62. apr., 1. l. (1990.gada 30.marta un 28.aprīļa rajona partijas organizācijas XXIII konferences protokoli), 5., 7., 8., 10., 11., 13., 54-57., 94., 97., 98., 104. lp.
24. LVA f. PA 4111, 62. apr., 5. l. (Plēnumu protokoli Nr.6-8, Nr. 1-4, 15.02.1990-25.10.1990), 2., 4., 5., 23.lp.

25. LVA f. PA 4111, 62.apr., 6. l. (LKP Bauskas rajona organizācijas pārstāvju sapulču protokoli, 28.04.1990-15.12.1990), 2., 4., 5., 6. lp.
26. LVA f. PA 4111, 62apr., 7. l. (Biroja sēžu protokoli Nr.20-25, 24.01.1990-16.04.1990), 4., 5., 98., 99., 113, 61.lp.
27. LVA f. PA 4111, 62apr., 8. l. (Biroja sēžu protokoli Nr.1-2, 15.05.1990-30.05.1990), 2., 4.lp.
28. LVA f. PA 4111, 62. apr., 9. l. (Biroja sēžu protokoli Nr.3-5, 13.06.1990-11.07.1990), 2., 63., 94. lp.
29. LVA f. PA 4111, 62. apr., 11. l. (Biroja sēžu protokoli Nr. 8-12, 22.08.1990.-05.12.1990), 2., 146.lp.
30. LVA f. PA 4111, 62. apr., 16. l. (Darbinieku algu saraksti par 1990.gadu), 63-70.lp.
31. LVA f. PA 4111, 62. apr., 23. l. (Rajona komitejas partijas pirmorganizācijas biroja sēžu un sapulču protokoli, 31.01.1990.- 30.11.1990), 5.lp.
32. LVA f. PA 4111, 62. apr. 31. l. (Dokumenti par valstiski politisko situāciju valstī, 06.12.1990-24.12.1990), 37., 66.lp.
33. LVA f. PA 4111, 63. apr., 62. l. (Artūra Kauliņa personas lieta), 2.lp.
34. LVA f. PA 4111, 63. apr., 66. l. (Jāņa Mičuļa personas lieta), 2, 4.lp.
35. LVA f. PA 4111, 64. apr., 1. l. (1991.gada 4.maija rajona partijas organizācijas XXIV konferences protokols), 5.lp.
36. LVA f. PA 4111, 64. apr., 2. l. (Plēnumu protokoli, nr.5-10, 04.03.1991-15.06.1991), 2., 24.lp.
37. LVA f. PA 4111, 64. apr., 3. l. (Štatu saraksti, izdevumu tāmes, finanšu atskaites u.c. par 1991.gadu), 3., 90.lp.
38. LVA f. PA 4111, 64. apr., 6. l. (Darbinieku algu saraksti par 1991.gadu), 1., 12., 3-22.lp.
39. LVA f. PA 4111, 64. apr., 12. l. (Pirmorganizāciju biedru aptaujas pie piederības PSKP), 1.-14.lp.
40. LVA f. PA 4111, 64. apr., 15. l. (Informācijas, sarakste u.c. par LKP Bauskas rajona komitejas administratīvās ēkas un tās inventāra piederības jautājumiem), 1., 11., 16., 17., 19., 23., 37., 39.lp.
41. LVA f. PA 4111, 64.apr., 17. l. (Dokumenti par Latvijas iedzīvotāju aptauju „Vai jūs esat par demokrātisku un valstiski neatkarīgu Latviju?” 1991.gada 3.martā), 1., 2., 5.lp.
42. LVA f. PA 4111, 64.apr., 25. l. (Dokumenti (vēstules, rezolūcijas, paziņojumi u.c.) par sabiedriski politisko situāciju valstī. 19.10.1990 – 1991.gada augusts), 1., 12. lp.
43. LVA f. PA 4111, 64. apr., 29. l. (Darba grāmatiņu uzskaites žurnāls), 11.lp.

44. LVA f. PA 4111, 64.apr., 81. l. (Dokumenti par Vissavienības referenduma 1991.gada 17.martā par PSRS saglabāšanu, sagatavošanu un gaitu Bauskas rajonā), 11.lp.
45. LVA f. PA 4111, 65.apr., 4. l. (Jāzepa Čekstera personas lieta), 1., 2.lp.
46. LVA f. PA 4111, 65. apr., 5. l. (Aivara Circena personas lieta), 2.lp.
47. LVA f. PA 4111, 65.apr., 6. l. (Pētera Daškeviča personas lieta), 3.lp.
48. LVA f. PA 4111, 65.apr., 7. l. (Jevgēņija Koļago personas lieta), 2.lp.
49. LVA f. PA 4111, apr. 65, 11. l. (Andreja Rudenko personas lieta), 2., 10.lp.
50. LVA f. PA 4111, 65.apr., 12. l. (Valentīnas Semjonovas personas lieta), 14.lp.
51. LVA f. PA 4111, 65.apr., 13. l. (Silvijas Turkas personas lieta), 3.lp.
52. LVA f. PA 7499 **Bauskas rajona Tautas deputātu padomes Izpildu komitejas LKP pirmorganizācija**, apr. 1, 30. l., 24.lp.

Muzeja materiāli

1. BNM 26.983 Vides aizsardzības kluba Bauskas rajona nodaļas dokumenti, (Apstiprinājums no Bauskas rajona Tautas deputātu padomes izpildkomitejas par kluba reģistrēšanu), 1.lp.

Atmiņas

1. Intervija ar Edmundu Jakuboni (audioieraksts), 22.02.2017, Agnijas Ruhockas personīgais arhīvs
2. Intervija ar Emeritu Buželi (audioieraksts), 23.02.2017, Agnijas Ruhockas personīgais arhīvs
3. Intervija ar Jāni Mičuli (audioieraksts), 08.03.2017, Agnijas Ruhockas personīgais arhīvs

Publicētie avoti

Dokumenti

1. 1989. gada Vissavienības tautas skaitīšanas rezultāti, Latvijas Republikas statistikas komiteja, Rīga, 1992, 65., 70.lp., 127.-132.lp., 182.lp., 206.lp.

Prese

2. *Auseklis*, 1987, 2.-3. nr., 62. Ipp.
3. 23. augustā – visi kopā, *Bauskas Dzīve*, 19.08.1989, 1.lp.
4. Tautas frontes grupu izvietojuma shēma 23.augusta akcijā “Baltijas ceļš, *Bauskas Dzīve*, 22.08.1989, 4.lp.
5. Pretim neatkarīgās LKP kongresam, *Bauskas Dzīve*, 27.02.1990, 1.lp.
6. Kompartija krustcelēs, *Bauskas Dzīve*, 03.03.1990, 2.lp.

7. Ievēlēti parlamentā, *Bauskas Dzīve*, 20.03.1990, 1.lp.
8. Par mūsu avīzi, *Bauskas Dzīve*, 22.03.1990, 1.lp.
9. Informatīvais ziņojums par LKP rajona organizācijas 23.konferenci, *Bauskas Dzīve*, 03.04.1990, 1.lp.
10. Politiskais uzdevums, *Bauskas Dzīve*, 28.04.1990, 1.lp.
11. Informatīvais ziņojums par Latvijas Neatkarīgās komunistiskās partijas Bauskas rajona organizācijas dibināšanas konferenci, *Bauskas Dzīve*, 05.05.1990, 1.lp.
12. Rajona izpildkomitejā, *Bauskas Dzīve*, 12.05.1990, 1.lp.
13. LNKP rajona organizācijas valdes paziņojums, *Bauskas Dzīve*, 15.05.1990, 2.lp.
14. Štatu samazināšana un PSKP Statūtu neievērošana, *Bauskas dzīve*, 24.05.1990, 3.lp.
15. Politiskās produkcijas “jaunums”, *Bauskas Dzīve*, 26.05.1990, 1.lp.
16. Starprezultāts, *Bauskas Dzīve*, 09.06.1990, 1. lp.
17. Deklarācija – pretrunīgs politisks dokuments, *Bauskas Dzīve*, 09.06.1990, 2.lp.
18. *Bauskas Dzīve*, 05.03.1991, 2.lp.
19. PSKP CX politbiroja locekļa, Latvijas Komunistiskās partijas CX pirmā sekretāra A.Rubika referāts Latvijas Komunistiskās partijas CX plēnumā 1991. gada 20. aprīlī, *Cīņa*, 25.04.1991, 3.lp.
20. LKP rajona komitejā, *Komunisma Ceļš*, 09.02.1988, 1.lp.
21. LKP RK plēnumam gatavojoties: sarunas par kvalitāti, *Komunisma Ceļš*, 17.03.1988, 2.lp.
22. LKP rajonakomitejas plēnumā, *Komunisma Ceļš*, 02.04.1988, 1.lp.
23. *Komunisma Ceļš*, 09.09.1988, 1.lp.
24. Komunisma Ceļš – 25 gadi, *Komunisma Ceļš*, 16.05.1987, 2.lp.
25. Pārkārtošanās nav pastaiga pa līdzenu ceļu, *Komunisma Ceļš*, 04.06.1987, 2.lp.
26. LKP rajona komitejā, *Komunisma Ceļš*, 03.09.1987, 1.lp.
27. Partijas dzīve: no pārkārtošanas pieredzes, *Komunisma Ceļš*, 08.09.1988, 2.lp.
28. PSKP Centrālajā komitejā, *Komunisma Ceļš*, 06.10.1987, 3.lp. ()
29. No LKP Bauskas rajona komitejas pirmā sekretāra Artūra Kauliņa ziņojuma partijas rajona komitejas 10.plēnumā, *Komunisma Ceļš*, 05.12.1987, 1.lp.
30. LKP rajona komitejā, *Komunisma Ceļš*, 12.12.1987, 1.lp.
31. Bauskas rajona ekonomiskās un sociālās attīstības 1988.agad plāns un 1987.gada plāna gaidāmā izpilde, *Komunisma Ceļš*, 17.12.1987, 3.lp.

Literatūra

1. *Bauska, Vietas un laika grāmata*, Rīga: Liesma, 1990, 37., 40., 41., 43.lp.
2. Bleiere D., *Eiropa ārpus Latvijas... Dzīve Latvijas PSR*, LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 42.lpp
3. Bleiere D., *Latvija 1985.-1996. gadā: notikumu hronika*, Rīga: Demokrātijas attīstības centrs, Rīga, 1996
4. Blūzma V., Celle O., Jundzis T., Lēbers D.A., *Latvijas valsts atjaunošana 1986-1993*, Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 1998, 147., 151., 213.lp
5. Riekstiņš J., *Pagasta partorgs*, Avots, 1983, 28., 56., 61., 66. Lp
6. *Vietējo padomju loma Latvijas neatkarības atgūšanā: raksti, atmiņas, dokumenti un fotogrāfijas*, Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas Stratēģisko pētījumu centrs, 2015

PIELIKUMS

Pielikums Nr.1 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1987.gada 1.janvāri²¹⁹

	Vārds	Uzvārds	Amats	Stājās amatā	Dzimšanas gads	Nacionalitāte	Partijā no	Izglītība, specialitāte
1	Jānis	Bonāts	I sekretārs	09.1964	1932	Latvietis	1960	Augstākā, agronoms, biologs
2	Ivans	Arbūzovs	II sekretārs	04.1980	1929	Krievs	1954	Augstākā, agronoms
3	Dzintra	Skurba	Sekretāre	04.1980	1947	Latviete	1960	Augstākā, agronome
4	Lidija	Peneze	Vispārējās nodaļas vadītāja	12.1968	1937	Latviete	1960	Augstākā, agronome
5	Inna	Devljašova	Partijas komisijas priekšsēdētāja	09.1980	1932	Krieviete	1953	Augstākā, agronome

Organizatoriskā darba nodaļa

6	Jānis	Rumba	Organizatoriskā darba nodaļas vadītājs	10.1986	1954	latvietis	1980	Augstākā, matemātiķis
7	Leonora	Vilciņa	Nodaļas vadītāja vietniece, uzskaites sektora vadītāja	09.1979	1939	Latviete	1967	Augstākā, ekonomiste
8	Larisa	Mišenko	Instruktorē	01.1984	1947	Krieviete	1971	Augstākā
9	Aivars	Kalniņš	Instruktors	05.1986	1957	Latvietis	1984	Augstākā, radioinženieris
10	Dzidra	Bruvere	Instruktorē	08.1981	1948	Latviete	1974	Augstākā
11	Aivars	Upenieks	Instruktors	11.1986	1959	Latvietis	1986	Augstākā, agronoms

Propagandas un aģitācijas nodaļa

12	Ivars	Spransis	Nodaļas vadītājs	06.1982	1952	Latvietis	1979	Augstākā
13	Ārija	Krezevskaja	Politiskās izglītības kabineta vadītāja	12.1985	1935	Latviete	1972	Augstākā, matemātikas skolotāja
14	Irēna	Auseja	Politiskās izglītības kabineta konsultante	01.1986	1944	Latviete	1973	Augstākā
15	Jānis	Seržāns	Instruktors	10.1984	1944	Latvietis	1966	Augstākā
16	Villija	Akermane	Instruktorē	08.1983	1949	Latviete	1977	Augstākā

²¹⁹LVA f. PA 4111, 54. apr., 24. l., 29.-36.lp.

17	Skaidrīte	Brūvere	instruktore	10.1981	1954	Latviete	1980	Augstākā, ekonomiste
----	-----------	---------	-------------	---------	------	----------	------	-------------------------

Rūpnieciskās ražošanas un transporta nodaļa

18	Gundars	Mengots	Nodaļas vad.	12.1982	1950	Latvietis	1971	Augstākā
19	Gaļina	Vasiļevskaja	instruktore	06.1986	1951	Krieviete	1985	Vidējā
20	Gunārs	Smilga	instruktors	09.1986	1953	Latvietis	1979	Nepabeigta augstākā

Pielikums Nr. 2 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1988.gada 1.janvāri²²⁰

	Vārds	Uzvārds	Amats	Stājās amatā	Dzimšanas gads	Nacionalitāte	Partijā no	Izglītība, specialitāte
1	Artūrs	Kauliņš	I sekretārs	05.1987	1947	Latvietis	1970	Augstākā, ekonomists
2	Ivans	Arbuzovs	II sekretārs	04.1980	1929	Krievs	1954	Augstākā, agronoms
3	Dzintra	Skurba	Sekretāre	04.1980	1947	Latviete	1971	Augstākā
4	Lidija	Peneze	Vispārējās nodaļas vadītāja	12.1968	1937	Latviete	1960	Augstākā, agronome
5	Inna	Devljašova	Partijas komisijas priekšsēdētāja	09.1980	1932	Krieviete	1953	Augstākā, agronome

Organizatoriskā darba nodaļa

6	Jānis	Rumba	Organizatoriskā darba nodaļas vadītājs	10.1986	1954	Latvietis	1980	Augstākā, matemātiķis
7	Leonora	Vilciņa	Nodaļas vadītāja vietniece, uzskaites sektora vadītāja	09.1979	1939	Latviete	1967	Augstākā, ekonomiste
8	Larisa	Mišenko	Instruktores	01.1984	1947	Krieviete	1971	Augstākā
9	Dzidra	Bruvere	Instruktores	08.1981	1948	Latviete	1974	Augstākā
10	Līga	Jubele	Instruktores	07.1987	1956	Latviete	1985	Augstākā, bibliotekāre
11	Juris	Gailis	Instruktors	09.1987	1958	Latvietis	1987	Augstākā, inženieris

Propagandas un aģitācijas nodaļa

12	Vilija	Akermane	Nodaļas vadītāja	07.1987	1949	Latviete	1977	Augstākā
13	Ārija	Krezevskaja	Politiskās izglītības kabineta vadītāja	12.1985	1935	Latviete	1972	Augstākā, matemātikas skolotāja
14	Andrejs	Arnīs	Politiskās izglītības kabineta vietnieks	10.1987	1962	Latvietis	1985	Augstākā, inženieris
15	Jānis	Seržāns	Instruktors	10.1984	1944	Latvietis	1966	Augstākā
16	Irēna	Auseja	Instruktores	10.1987	1944	Latviete	1973	Augstākā
17	Skaidrīte	Brūvere	Instruktores	10.1981	1954	Latviete	1980	Augstākā, ekonomiste

²²⁰LVA f. PA 4111, 56. apr., 22. l., 27.-30.lp.

Rūpnieciskās ražošanas un transporta nodaļa

18	Gunārs	Smilga	Nodaļas vad.	11.1987	1953	Latvietis	1979	Augstākā
19	Gaļina	Vasiļevskaja	Instruktorē	06.1986	1951	Krieviete	1985	Vidējā

Pielikums Nr. 3 Foto: LPSR LKP Bauskas rajona komitejas vadība (1989-1990)

LPSR LKP Bauskas rajona komitejas vadība (1989-1990). No kreisās: II sekretārs Jānis Mičulis, III sekretāre Emerita Buķele, I sekretārs Artūrs Kauliņš. Foto no Jāņa Mičuļa personīgā arhīva

Pielikums Nr. 4 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1989.gada 1.janvāri²²¹

	Vārds	Uzvārds	Amats	Stājās amatā	Dzimšanas gads	Nacionalitāte	Partijā no	Izglītība, specialitāte
1	Artūrs	Kauliņš	I sekretārs	05.1987	1947	Latvietis	1970	Augstākā, ekonimists
2	Jānis	Mičulis	II sekretārs	12.1988	1950	Latvietis	1976	Augstākā, elektromehānikas inženieris
3	Emerita	Buķele	Sekretāre	11.1988	1941	Latviete	1977	Augstākā, agronome
4	Lidija	Peneze	Ražošanas sektora vadītāja	12.1988	1937	Latviete	1960	Augstākā, agronome
5	Dzidra	Bruvere	Partijas komisijas priekšsēdētāja	06.1988	1948	Latviete	1974	Augstākā

Organizatoriskā darba nodaļa

6	Jānis	Rumba	Organizatoriskā darba nodaļas vadītājs	10.1986	1954	Latvietis	1980	Augstākā, matemātiķis
7	Leonora	Vilciņa	Uzskaites sektora vadītāja	09.1988	1939	Latviete	1967	Augstākā, ekonomiste
8	Irēna	Goldberga	Instruktores	08.1989	1954	Baltkrieviete	1981	Augstākā
9	Līga	Jubele	Instruktores	07.1987	1956	Latviete	1985	Augstākā, bibliotekāre
10	Juris	Gailis	Instruktors	09.1987	1958	Latvietis	1987	Augstākā, inženieris
11	Irēna	Auseja	Instruktores	10.1987	1944	Latviete	1973	Augstākā
12	Vladimirs	Lobačevs	Instruktors	03.1986	1931	Krievs	1964	Augstākā, veterinārārsts
13	Edīte	Zaķe	Instruktores	03.1986	1954	Latviete	1984	Augstākā, agronome
14	Olga	Onzule	Instruktores	12.1988	1947	Baltkrieviete	1981	Vidējā speciālā, tehnologs
15	Gaļina	Vasiļevskaja	Instruktores	06.1986	1951	Krieviete	1985	Vidējā

²²¹LVA PA f. 4111, 58.apr., 20.l., 15.- 17.lpp

16	Valdis	Bērziņš	Instruktors	01.1989	1954	Latvietis	1988	Augstākā, inženieris, ekonomists
----	--------	---------	-------------	---------	------	-----------	------	--

Ideoloģiskā darba nodaļa

17	Aivars	Kalniņš	Vadītājs	11.1988	1957	Latvietis	1984	Augstākā, radioinženieris
18	Ārija	Krezevskaja	Politiskās izglītības kabineta vadītāja	12.1988	1935	Latviete	1972	Augstākā, matemātikas skolotāja
19	Jānis	Seržāns	Instruktors	10.1984	1944	Latvietis	1966	Augstākā
20	Skaidrīte	Brūvere	Instruktores	10.1981	1954	Latviete	1980	Augstākā, Ekonomiste

Pielikums Nr. 5 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1990.gada 1.janvāri²²²

	Vārds	Uzvārds	Amats	Stājās amatā	Dzimšanas gads	Tautība	Partijā no	Izglītība
1	Artūrs	Kauliņš	I sekretārs	15.05.1987	1947	Latvietis	1970	Augstākā, ekonomists
2	Jānis	Mičulis	II sekretārs	01.12.1988	1950	Latvietis	1976	Augstākā, elektromehānikas inženieris
3	Emerita	Buķele	Sekretāre	11.1988	1941	Latviete	1977	Augstākā, agronome
4	Lidija	Penēze	Ražošanas sektora vadītāja	12.1988	1937	Latviete	1960	Augstākā agronome
5	Dzintra	Brūvere	Partijas komisijas priekšsēdētāja	06.1988	1948	Latviete	1974	Augstākā

Organizatoriskā darba nodaļa

6	Jānis	Rumba	Organizatoriskā darba nodaļas vadītājs	10.1986	1954	Latvietis	1980	Augstākā, matemātiķis
7	Leonora	Vilciņa	Uzskaites sektora vadītāja	09.1988	1939	Latviete	1967	Augstākā, ekonomiste
8	Larisa	Mišenko	Instruktor	01.1984	1947	Lrieviete	1971	Augstākā, elektrotehniķe
9	Līga	Jubele	Instruktor	07.1987	1956	Latviete	1985	Augstākā, bibliotekāre
10	Juris	Gailis	Instruktors	09.1987	1958	Latvietis	1987	Augstākā, inženieris
11	Irēna	Auseja	Instruktor	10.1987	1944	Latviete	1973	Augstākā
12	Vladimirs	Lobačevs	Instruktors	03.1986	1931	Krievs	1964	Augstākā, veterinārārsts
13	Edīte	Zaķe	Instruktor	03.1986	1954	Latviete	1984	Augstākā, agronome

²²²LVA f. PA 4111, 60.apr., 17.l., 35- 37.lpp

14	Olga	Onzule	Instruktores	12.1988	1947	Baltkrieviete	1981	Vidējā speciālā, tehnologs
15	Gaļina	Vasiļevskaja	Instruktores	06.1986	1951	Krieviete	1985	Vidējā
16	Valdis	Bērziņš	Instruktors	01.1989	1954	Latvietis	1988	Augstākā, inženieris, ekonomists

Ideoloģiskā darba nodaļa

17	Aivars	Kalniņš	Vadītājs	11.1988	1957	Latvietis	1984	Augstākā, radioinženieris
18	Ārija	Krezevskaja	Politiskās izglītības kabineta vadītāja	12.1988	1935	Latviete	1972	Augstākā, matemātikas skolotāja
19	Jānis	Seržāns	Instruktors	10.1984	1944	Latvietis	1966	Augstākā
20	Skaidrīte	Brūvere	Instruktores	10.1981	1954	Latviete	1980	Augstākā, Ekonomiste
21	Gunita	Kalniņa	Instruktores	06.1989	1963	Latviete	1988	Augstākā
22	Edmunds	Jakubonis	Instruktors	03.1989	1960	Latvietis	1984	Vidējā

Pielikums Nr. 6 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1991.gada 1.janvāri²²³**LKP (PSKP)**

	Vārds	Uzvārds	Amats	Stāšanās amatā	Dzimšanas gads	Tautība	Partijā no	Izglītība
1	Andrejs	Rudenko	I sekretārs	28.04.1990	1964	Krievs	1989	Augstākā
2	Silvija	Turka	Vispārējās Nodaļas vadītājas vietas izpildītāja	09.08.1990	1961	Latviete	1984	Augstākā, žurnālistika
3	Valentīna	Semjonova	Uzskaites sektora vadītājas vietas izpildītāja	16.07.1990	1947	Krieviete	1969	Vidējā
4	Jevgeņijs	Koļago	Instruktors	16.08.1990	1949	Baltkrievs	1979	Augstākā, fizikas un darbmācības skolotājs
5	Jāzeps	Čeksters	Instruktors	17.10.1990	1918	Latvietis	1947	Vidējā

²²³LVA f. PA 4111, 64.apr., 6.l., 1.lp., LVA f. PA 4111, 65.apr., 13.l., 3.lp., LVA f. PA 4111, 65.apr., 11.l., 2.lp., LVA f. PA 4111, 65.apr., 12.l., 14.lp., LVA f. PA 4111, 65.apr., 7.l., 2.lp., LVA f. PA 4111, 65.apr., 4.l., 1.lp.

Pielikums Nr. 7 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1991.gada 1.aprīlis²²⁴

LKP (PSKP)

	Vārds	Uzvārds	Amats	Stāšanās amatā	Dzimšanas gads	Tautība	Partijā no	Izglītība
1	Andrejs	Rudenko	I sekretārs	28.04.1990	1964	Krievs	1989	Augstākā
2	Jāzeps	Čeksters	II sekretārs	22.03.1991	1918	Latvietis	1947	Vidējā
3	Jevgeņijs	Koļago	Organizatoriskās nodaļas vadītājs	13.03.1991	1949	Baltkrievs	1979	Augstākā, fizikas un darbmācības skolotājs
4	Silvija	Turka	Nodaļas vadītāja vietas izpildītāja	09.08.1990	1961	Latviete	1984	Augstākā, žurnālistika
5	Valentīna	Semjonova	Uzskaites sektora vadītāja vietas izpildītāja	16.07.1990	1947	Krieviete	1969	Vidējā
6	Pēteris	Daškevičs	Instruktors	13.03.1991	1962	Baltkrievs	1986	Vidējā

²²⁴LVA f. PA 4111, 64.apr., 6.l., 3.lp., LVA f. PA 4111, 65.apr., 4.l., 2.lp.

Pielikums Nr. 8 Rajona komitejas kadru saraksts uz 1991.gada 1.jūniju²²⁵

LKP (PSKP)

	Vārds	Uzvārds	Amats	Stāšanās amatā	Dzimšanas gads	Tautība	Partijā no	Izglītība
1	Jāzeps	Čeksters	I sekretārs	06.05.1991	1918	Latvietis	1947	Vidējā
2	Jevgeņijs	Koļago	Orgnodaļas vadītājs	13.03.1991	1949	Baltkrievs	1979	Augstākā, fizikas un darbmācība s skolotājs
3	Silvija	Turka	Vispārējās nodaļas vadītāja	15.05.1991	1961	Latviete	1984	Augstākā, žurnālistika
4	Valentīna	Semjonova	Uzskaites sektora vadītāja	15.05.1991	1947	Krieviete	1969	Vidējā
5	Pēteris	Daškevičs	Instruktors	13.03.1991	1962	Baltkrievs	1986	Vidējā
6	Aivars	Circens	Instruktors	08.07.1991	1956	Latvietis	1986	Augstākā

²²⁵LVA f. PA 4111, 64.apr., 6. l., 12.lp., LVA f. PA 4111, 65.apr., 6.l., 3.lp, LVA f. PA 4111, 65.apr., 4.l., 2.lp., LVA f. PA 4111, 65.apr., 5.l., 2.lp.

